

A. KADAK

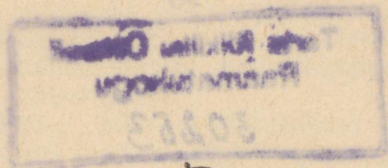
Kalanüügi Küsimusi
Desti NSV
Kalurikolhoosides

2/30253

A. KADAK
MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

KALAPÜÜGI KÜSIMUSI
EESTI NSV
KALURIKOLHOOSIDES

UDOKYITZA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

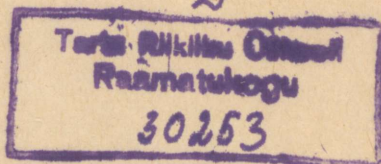
Käesolev brošüür on koostatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi töötajate grupi poolt teostatud uurimistöö materjalide alusel. Peale käesoleva brošüüri autori võtsid uurimistööst osa instituudi noorem teaduslik kaastööline P. Vitkovski kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arendamise ja kasutamise küsimustes ja noorem teaduslik kaastööline F. Korrovits kalurikolhoosides töö organiseerimist käsitlevates küsimustes.

Arvamused ja märkused brošüüri kohta palume saata Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudile, aadressil: Tallinn, Estonia pst. 7.

ARHIIVKOGU

2

✓

I. KALAPÜÜGI ARENGUST EESTI NSV-s

Kalatööstus on NSV Liidus läbi teinud võimsa arengu-tee. Nõukogude korra tingimustes on ta mahajäänud tootmisharust, milleks ta oli enne Oktoobrirevolutsiooni, muutunud eesrindlikuks, tehniliselt hästi varustatud tööstusharuks. Kalurid on nüüd varustatud võimsate püüniste ja esmaklassilise kalapüügilaevastikuga. Suurel arvul on rajatud uusi, mehhaniseeritud kalatöötlemisettevõtteid.

Nõukogude võimu taaskehtestamisega Eestis 1940. aasta suvel vabanesid rannakulakute, kalakaupmeeste ja -töösturite ikkest ka Eesti töötavad kalurid. Uued tingimused, milles hakkas arenema nõukogude liiduvabariikide vennalikkude perre vastuvõetud Eesti NSV, olid aluseks ka kalatööstuse edasisele hoogsale arengule.

Kodanlikult Eestilt üle tulnud kalatööstust iseloomustas väga madal tehniline tase nii püügi kui ka töötlemise osas. Kapitali omanikud, kelle ainsaks eesmärgiks oli kasumite saamine, ei tundnud huvi kalatööstuse tehnilise baasi arendamise vastu, sest tööjõud oli kodanlikus Eestis, eriti saartel ja ranna piirkondades väga odav. Samal ajal aga olid kala turustamise võimalused äärmiselt piiratud. Imperialistlikud suurriigid, eesotsas Inglismaaga, tundsid vähe huvi kodanliku Eesti kalatoodangu vastu. Inglismaa eesmärgiks, vastupidi, oli oma soolaheeringa toodangu turustamine kodanlikus Eestis.

Olemasolevad pool-käsitööstuslikud kalatöötlemisettevõtted olid väga madala tehnilise tasemega ja väikese tootmisvõimsusega. Neis leidis suitsutamise, kuivatamise, soolamise ja konserveerimise teel töötlemist ainult umbes 10% kalatoodangust. Ülejäänud kala realiseeriti osalt värskel kujul, osalt soolati sisse kalurimajapidamiste endi poolt.

Saksa fašistlike okupantide võimutsemine Eesti NSV-s Suure Isamaasõja aastail tekitas kalamajandusele suurt kahju ja viis ta sõjaeelsega võrreldes veelgi madalamale

tasemele. 1945. aastal püüti Eesti NSV-s seetõttu kala 76% vähem kui 1939. aastal kodanlikus Eestis.

Tänu teiste liiduvabariikide abile toimus kalatööstuse materiaalse tehnilise baasi taastamine kiiresti. Nõukogude riik varustas kalurid vajaliku püügivarustusega ning organiseeris kalatoodangu vastuvõtu ja töötlemise riiklikes kalatööstusettevõtetes. Püügi organiseerimises ja tehnikas toimusid suured muudatused. Laialdaselt võeti kasutusele seisevnooti ja muid püüniseid, hakati arendama traalpüüki. Kaluritele tuli appi eesrindlik nõukogude teadus, varustades neid andmetega kalavarude, kalade bioloogia, parimate püügiviiside ja püügiaja kohta.

-Püügivahendite arvu suurenemine, püügi mehhaniseerimine, uute püügiviiside rakendamine, püügi ja kalurite töö organiseerimise parandamine, kalurite materiaalse huvi suurenemine kalapüügi vastu, nende poliitiliste ja tehniliste teadmiste ning kultuuritaseme kasv — kõik see tagas kalapüügi hooga tõusu Eesti NSV-s sõjajärgseil aastail.

Võrreldes 1945. aastaga püüti neljanda viisaastaku viimasel aastal — 1950. aastal — Eesti NSV-s kala 5 korda rohkem ja ületati sõjaeelne, 1939. aasta püügitase 23% võrra. Partei XIX kongressi direktiivides püstitatud ülesanne — suurendada viienda viisaastaku jooksul Eesti NSV-s kalapüüki 85% võrra — ületati.

Kalapüüki teostavad nii riiklikud kui ka kooperatiivsed püügiorganisatsioonid. Püügi suurenemist nende püügisektorite lõikes iseloomustab tabel 1.

Nagu esitatud andmeist näeme, on kalapüük riiklikes ja kooperatiivseis püügiorganisatsioonides sõjajärgseil aastail suurenenud peaaegu ühesuguses tempos, kusjuures neljandal viisaastakul suurenes püük kiiremini kooperatiivses sektoris, viienda viisaastaku aastail aga riiklikus sektoris. Sealjuures omab kooperatiivne sektor Eesti NSV kalapüügis palju suuremat osatähtsust kui NSV Liidus tervikuna. 1952. aastal näiteks oli kolhoosliku sektori osatähtsus kalapüügis kogu NSV Liidu ulatuses 51,6%, Eesti NSV-s aga 83,3%. Riiklike püügiorganisatsioonide peatähelepanu on NSV Liidus üldiselt suunatud kalapüügi arendamisele avamerel ja ookeanides. Riiklikud püügiettevõtted on kalurikolhoosidega võrreldes varustatud võimsama kalapüügilaevastiku ja täiuslikuma püügitehnikaga ning omavad juhtivat kohta kalapüügi alal. Kalurikolhoosidel on suurem osatähtsus sisemeres, järvedes ja suurtes jõgedes teostatavas

Kalapüügi suurenemine Eesti NSV-s sõjajärgseil aastail püügiorganisatsioonide lõikes

(1945. a. kogupüük = 100)

Püügiorganisatsioonid	Aastad				Suurenemine 1955. aastal võrreldes 1945. aastaga
	1945	1950	1954	1955 (plaan)	
Riiklikud püügiorganisatsioonid	15	47	126	151	10,1 korda
Kooperatiivsed püügiorganisatsioonid	85	459	683	834	9,8 korda
sealhulgas:					
kaluriühistud	85	—	—	—	
kalurikolhoosid	—	411	644	787	
põllumaj. kolhoosid	—	10	15	19	
teisejärgulised püügiorganisatsioonid	—	38	24	28	
K o k k u	100	506	809	985	9,85 korda

kalapüügis. Eesti NSV-s, kus püük toimub peamiselt lahtedes ja väinades, on riikliku püügi osatähtsus seni väike. Heeringapüügi arendamine Atlandi ookeani põhjaosas, millega Eesti NSV Riiklik Merepüügibaas tegi algust 1955. aastal, tõstab eelseisvatel aastatel riikliku sektori osatähtsust ka Eesti NSV kalapüügis.

Kalapüük Eesti NSV-s on peaaegu terves ulatuses passiivne rannalähedane püük. Aktiivset püüki avavetes on seni arendatud võrdlemisi vähe. Kui NSV Liidus üldse moodustas avamerel teostatav kalapüük kogu kalapüügist 1952. aastal 66%, siis Eesti NSV-s püüti 1954. aastal aktiivsete püügivahendite abil kõigest 9% kalatoodangust. Eesti NSV püügiorganisatsioonide ülesandeks uuel viisaastakul on suurendada aktiivse püügi osatähtsust, arendades ekspeditsioonipüüki Atlandi ookeani põhjaosas ja laiendades traalpüüki Balti avamere vetes.

Suur osatähtsus kalapüügi arendamisel Eesti NSV-s on kalurikolhoosidel. 1954. aasta kalatoodangust vabariigis andsid kalurikolhoosid ligi 80%.

* Kalurite massiline ühinemine kalurikolhoosidesse toimus Eesti NSV-s neljanda viisaastaku lõpul. Asjaolu, et kala-

püügi alal olid ülekaalus üksikkalurite väikemajapidamised, dikteeris ette kaluriküla järkjärgulise ülemineku sotsialismile. Väiketootjate sotsialistlikul ümberkujundamisel etendas esimestel sõjajärgsetel aastatel tähtsat osa lihtsam kooperatsioonivorm — kaluriühistu.

Juba 1945. aastal ühines enamus kalureist kaluriühistusse, millede arv 1945. aasta lõpuks tõusis 62-le.

Ka kodanlikus Eestis tegutses kaluriühistuid. Nende ülesandeks oli organiseerida kalurite varustamist püügivarustusega ja organiseerida kalurite poolt püütud kala turustamist. Kuna püügivahendid olid ühistutes liikmete eromandiks, siis ei saanud kaluriühistud töötavaid kalureid kapitalistlikust ekspluateerimisest päästa. Kaluriühistuis olid kehvikkalurid ikkagi sõltuvad rannakulakutest, kes nende töö arvel rikastusid. Kui kaluriühistutes kollektiivset tööd rakendatigi, näiteks noodapüügil, siis suurem osa tööviljast läks ikkagi kulakute taskusse, sest püügist saadud tulusid ei jaotatud mitte töö järgi, vaid selle järgi, kui suur oli kellegi osa püügivahendeis.

Nõukogude korra tingimustes aga kujunes kaluriühistute sotsiaal-majanduslik loomus ja otstarve sootuks teiseks, kui ta oli kodanlikus Eestis, kapitalismi tingimustes. Kapitalistlikest ettevõttest muutusid need sotsialismi huve teenivaiks ettevõtteks.

Tänu kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse järjekindlale hoolitsusele ja abile oli kaluriühistutel kalapüügi arendamisel ja sõjaeelse taseme taastamisel suur osatähtsus. Ajavahemikul 1946.—1948. a. suurenes kalapüük kooperatiivses sektoris kolm korda ja tänu peamiselt sellele moodustas see kogu vabariigi ulatuses 1948. aastal ligi 80% sõjaeelsest, 1939. aasta tasemest. Kaluriühistud said suurt abi riiklike krediitide, püügivarustuse jm. näol. Tähtsaks sammuks kaluriühistute organisatsioonilisel kindlustamisel oli Eesti NSV Kaluriliidu asutamine. Eesti NSV Kaluriliit planeeris kaluriühistute püügitegevust, nende materiaalsel ja tehnilisel varustamisel ning krediteerimist, koostas koondplaani ja esitas selle läbivaatamiseks valitsusorganeile.

Tuleb märkida, et ajavahemikul 1945.—1947. a. asutati vabariigis ka mitu kalapüügiartelli. Neis artellides teostati kalapüüki ühiste püügivahenditega, mis võimaldas rakendada kollektiivset tööd suuremal määral kui kaluriühistu-

tes. Kuid põllumajanduslikud tootmisvahendid olid neis artellides ikkagi artelli liikmete eraomandiks.

Kaluriühistutes ja -artellides kogesid kalurid kollektiivse töö eeliseid. Kalurid nägid, et ühiselt töötades on võimalik väiksema tööjõu kuluga püüda rohkem kala, kasutada suuremaid püüniseid ja võimsamat kalapüügilaevastikku. Ühtlasi aga veendusid kalurid selles, et püügivahendite eraomandus on takistuseks kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arengule ja efektiivsele kasutamisele, seega ühtlasi kalatoodangu suurendamisele ja kalurite ainelise heaolu edasisele tõusule. Väike-eramajapidamiste domineerimine kalapüügi alal, pidurdades kalatoodangu suurenemist, muutus ühtlasi kogu riikliku kalatööstuse arengut takistavaks teguriks.

Edasise arengu teeks oli kollektiivsete suurmajapidamiste — kalurikolhooside — loomine. Ajavahemikul 1948.—1950. a. toimus Eesti NSV-s rööbiti põllumajanduslike kolhooside massilise asutamisega ka kalurikolhooside asutamine. Kehvik- ja keskmikkalurid mõistsid, et kolhoositee, sotsialismitee on ainuõige tee töötavaile kalureile. 1948. aasta kevadel asutasid esimese kalurikolhoosi vabariigis Tagamõisa kalurid Saaremaal, ühinedes M. I. Kalinini nimelisse kalurikolhoosi. Samal aastal asutati vabariigis veel 6 kalurikolhoosi. 1949. aastal aga ühinesid töötavad kalurid kolhoosidesse massiliselt. Aasta lõpuks kasvas kalurikolhooside arv vabariigis 111-le. Tegutsema oli jäänud ainult 3 kaluriühistut. Need reorganiseerusid kalurikolhoosideks 1950. ja 1951. aastal.

Kalurikolhoosidesse ühinemine toimus enamasti külade kaupa. Kuna kalurikülad ei ole Eesti NSV-s kuigi suured, siis kujunesid mitmed kalurikolhoosid väikesteks, majanduslikult mitte küllalt tugevateks üksusteks. Ajavahemikul 1950.—1952. a. paljud kalurikolhoosid ühinesid, mille tulemusel kalurikolhooside üldarv vähenes 1952. aasta lõpuks 84-le, milliseks nende arv on jäänud tänaseni.

Kalurikolhooside organiseerimisega loodi kooperatiivses kalamajanduses uued, sotsialistlikud tootmissuhted, mis avasid siin tee tootlike jõudude võimsale arengule. Kalurite töö- ja elutingimused muutusid põhjalikult. Laialdaselt hakati kalapüügil rakendama kollektiivset tööd. Püügivahendite kooperaerimine ja ühine kasutamine andis määratu suurt efekti. Juba kolhoosliku püügi esimesel aastal — 1949. aastal — suurenes kalasaak 38% võrra.

Kollektiivselt töötades ei rahuldanud kalureid enam madala produktiivsusega püügivahendid. Uue kalapüügi-tehnika kasutuselevõtmine ning raske, käsitsi tehtava töö mehhaniseerimise vajadus hakkas avalduma üha suurema jõuga. Järjest suuremat tähelepanu hakkasid kalurikolhoosid osutama seisevnoodapüügi arendamisele. Ajavahemikul 1950.—1952. a. suurendati seisevnootade arvu rohkem kui 6 korda. Samuti suurendati mootorpaatide arvu, kusjuures seisevnoodapüügi vajadusteks soetati juurde senisest võimsamaid mootorpaate.

Kõige selle tulemusel suurenes kalapüük kolhooslikus sektoris aasta-aastalt. 1952. aastal püüti kalurikolhoosides kala 52% rohkem kui 1949. aastal kalurikolhooside ja -ühistute poolt kokku. Vaatamata kalapüügi tunduvale suurenemisele ei leidnud kalapüügi võimalused kalurikolhooside poolt veel kaugeltki täielikku kasutamist. Selleks, et kalatoodangut järsult suurendada, tuli kalureil tunduvalt tõsta oma tööviljakust. Tööviljakuse tõstmise üheks tähtsamaks teguriks aga on tootmisprotsessi laiaulatuslik mehhaniseerimine ning uue, eesrindliku tehnika kasutuselevõtmine. Kalurikolhoosides ei arenenud kogu see protsess vajaliku tempoga ega vajalikus ulatuses.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus aitavad kõigiti kindlustada kalamajanduse edasist kiiret arengut Eesti NSV-s.

Selleks, et kiirendada materiaalse tehnilise baasi kasvu ja kindlustada püügivahendite efektiivset kasutamist kolhoosliku kalapüügi alal, asutati valitsuse otsusel Eesti NSV-s kalurikolhooside teenindamiseks ajavahemikul 1952.—1954. a. teiste liiduvabariikide eeskujul 8 mootor-kalapüügijaama. Esimene mootor-kalapüügijaam organiseeriti 1952. aasta sügisel Pärnus, milline hakkas teenindama Pärnu linna, Pärnu ja Kilingi-Nõmme rajooni kalurikolhoose. Seejärel asutati 1953. aastal Kingissepa, Tallinna ja Mahu mootor-kalapüügijaamad ning 1954. aastal Haapsalu, Orissaare, Hiiumaa ja Tartu mootor-kalapüügijaamad, millega viidi lõpule kõigi kalurikolhooside üleviimine mootor-kalapüügijaamade teenindamisele.

Mootor-kalapüügijaamade töölerakendamisega pandi kindel alus kalamajanduse edasisele arendamisele vabariigis, loodi kõik võimalused NLKP XIX kongressi direktiivides viiendaks viisaastakuks vabariigi kalurite ette seatud ülesannete täitmiseks.

Juba mootor-kalapüügijaamade asutamise perioodil (1952.—1954. a.) saavutasid Eesti NSV kalurikolhoosid märkimisväärset edu kalapüügi arendamisel. 1954. aastal püüti kalurikolhoosides kala 30% rohkem kui 1952. aastal ja 57% rohkem kui 1950. aastal. Selles etendas otsustavat osa seisevnoodapüügi laiendamine. 1954. aastal oli seisevnooti püügil ligi kaks korda rohkem kui 1952. aastal. Nüüd said riigilt mootor-kalapüügijaamade kaudu seisevnooti kasutamiseks ka need kalurikolhoosid, kus neid varem ei olnud. Tänu mootor-kalapüügijaamade teenindamisele hakkas kolhooslikus sektoris arenema ka traalpüük.

Kollektiivse töö rakendamine, püügivahenditega varustamise paranemine, kalurite töö parem organiseerimine, sotsialistliku printsiibi rakendamine tulude jaotamisel olid nendeks peamisteks teguriteks, mis tagasid kolhoosliku kalapüügi võimsa tõusu viienda viisaastaku aastail ja kindlustasid kalur-kolhoosnikute ainelise heaolu ja kultuuritaseme pideva kasvu.

Eesti NSV kalurikolhoosidel seisab ees avar arengutee. Kalapüügi laiendamise võimalused ei ole Eesti NSV-s veel kaugeltki ära kasutatud. Uuel viisaastakul tuleb kalapüügi arendamisel täita uusi, viienda viisaastaku ülesannetest suuremaid ülesandeid. Selleks, et aidata vääri liselt kaasa toiduainete külluse loomisele meie maal, peavad Eesti NSV kalurikolhoosid kõigi abinõudega suurendama kalatoodangut, efektiivselt kasutama püügivahendeid — püüniseid ja püügilaevastikku.

Nõukogude riik kannab pidevalt hoolt kalurikolhooside eest, varustab neid eesrindliku püügitehnikaga ning osutab suurt tähelepanu kolhooside organisatsioonilis-majanduslikule tugevdamisele. Kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse otsustes on kindlaks määratud selleks vajalikud abinõud. Tähtsaimad neist on: eesrindliku tehnika juurutamine, kalapüügiprotsesside laiaulatuslik mehhaniseerimine, mootor-kalapüügijaamade töö parandamine, töö organiseerimise täiustamine püügibrigaadides, kalur-kolhoosnikute tehniliste teadmiste ja kultuuritaseme tõstmine ning kõige selle baasil kalurite tööviljakuse edasine kiire tõus, kalatoodangu ja kalurite tulude suurendamine.

II. PÜÜGIVETE KALAMAJANDUSLIKUST KASUTAMISEST EESTI NSV-S

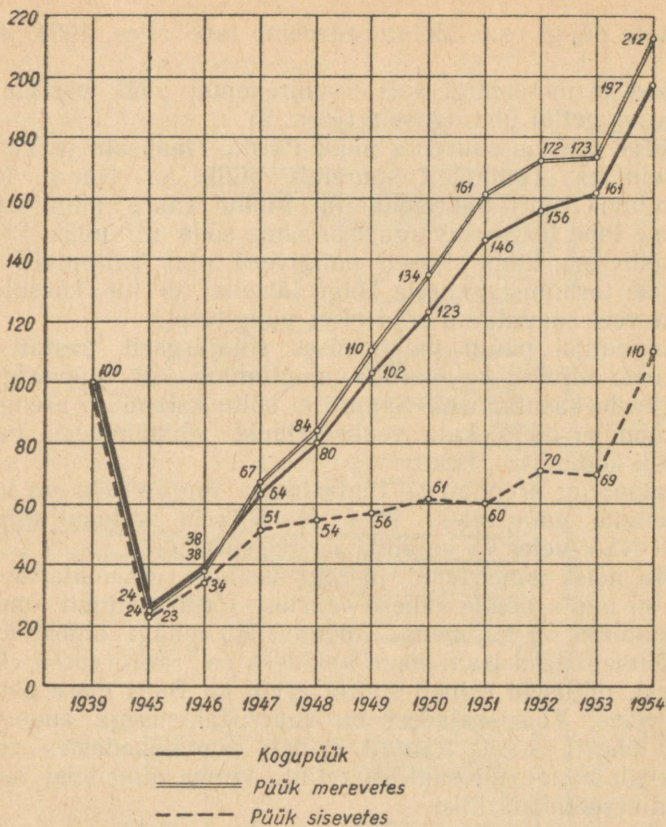
Eesti NSV, asetsedes NSV Liidu loodeosas Balti mere rannikul, omab laialdast toorainebaasi kalapüügi arendamiseks. Balti mere vetes — nii rannast kaugemal asuvates avavetes kui ka rannalähedastes vetes, lahtedes ja väinades — elutseb suurel arvul mitmesuguseid kalaliike. Rohkesti on kalu ka siseveekogudes — jõgedes ja järvedes.

Peamisteks püügirajoonideks on Riia ja Soome laht, Eesti NSV läänesaarte ja mandri vahelised väinad ning siseveekogudest Peipsi-Pihkva bassein. Balti avamere vetes püütakse kala seni veel vähe.

Püügi jagunemist püügirajoonide vahel iseloomustavad alljärgneva tabeli andmed (%-des aastapüügist).

Tabel 2

Püügirajoonid	Aastad			
	1939	1945	1950	1954
Riia laht koos Väinamerega ja Balti avameri	51,6	60,6	70,6	71,6
Sealhulgas:				
Pärnu bassein	17,8	37,4	40,6	30,3
Saaremaa ja Muhu bassein	21,4	13,6	16,4	19,6
Hiiumaa, Haapsalu ja Virtsu bassein	12,4	9,6	13,6	21,7
Soome laht	33,2	24,4	21,7	19,8
Sealhulgas:				
lääneosa	23,1	20,0	11,0	9,4
idaosa	10,1	4,4	10,7	10,4
Siseveed	15,2	15,0	7,7	8,6
Sealhulgas:				
Peipsi-Pihkva bassein	11,7		6,4	8,1

Joon. 1. Kalapüügi suurenemine Eesti NSV-s sõjajärgseil aastail (püük 1939. aastal = 100).

Nagu näeme, baseerub Eesti NSV kalatööstus peaaesjalikult merepüügil. Rohkem kui $\frac{9}{10}$ kogu kalasaagist saadakse käesoleval ajal merevetest. Varem esinenud oletused Balti mere ja eriti tema idapoolsete lahtede madala bioloogilise produktiivsuse kohta on ekspeditsiooniliste uurimustega ja ka püügipraktika poolt ümber lükatud. Sõjajärgseil aastail suurenes merepüük Eesti NSV-s kiires tempos ja ületas 1954. aastal 1945. aasta taseme 8,2 korda ning 1939. aasta taseme 2,1 korda (joon. 1).

Võrreldes merepüügiga pöörasid püügiorganisatsioonid sisevete püügi arendamisele palju vähem tähelepanu ja

sisevete püügi osas ületati sõjajärgne tase alles 1954. aastal.

Kuid ka merepüügi osas ei suurenenud püük basseinide järgi kaugeltki ühesuguselt (joon. 2).

Kõige rohkem suurenes püük Pärnu, Haapsalu ja Virtsu basseinides. Tunduvalt suurenes püük ka Narva lahe piirkonnas ning Saaremaa ja Muhu saare püügivetes. Soome lahe lääneosas aga, kus enne sõda oli püük kõige intensiivsem, kuna siinsed püügiveed olid Tallinnale kui suurele tarbimiskeskusele kõige lähemal, ei ole käesoleva ajani veel saavutatud sõjajärgset püügitaset.

Muudatusi püügi paiknemises sõjajärgseil aastail ei põhjusta niivõrd kalavarude muutumine kui muudatused püügivete kasutamises. Samuti ei sõltu kalapüügi areng ja paiknemine nüüd kala realiseerimise võimalustest, nagu see oli kodanlikus Eestis.

Kalapüügi arendamise tähtsaimaks tingimuseks on kala esinemine püügivetes. Prof. H. Riikoja andmeil esineb Eesti NSV vetes 75 kalaliiki ja -teisendit.¹

Osa neist esineb vaid harva, üksikute eksemplaridena; teisi ei püüta nende vähese väärtuse tõttu ja ainult umbes 30 kalaliiki on kujunenud töendusliku püügi objektideks.

Tähtsamateks Balti mere kaladeks on räim, tursk, kilu ja lest, milliseid esineb suurel arvul ka Balti mere põhjaosa vetes. Vääriskaladest on suure tähtsusega angerjas, siig, lõhe ja koha. Paiguti esineb rannalähedastes vetes arvukalt haugi, ahvenat, meretinti, vimba ning teisi suur- ja väikesoomkala liike.

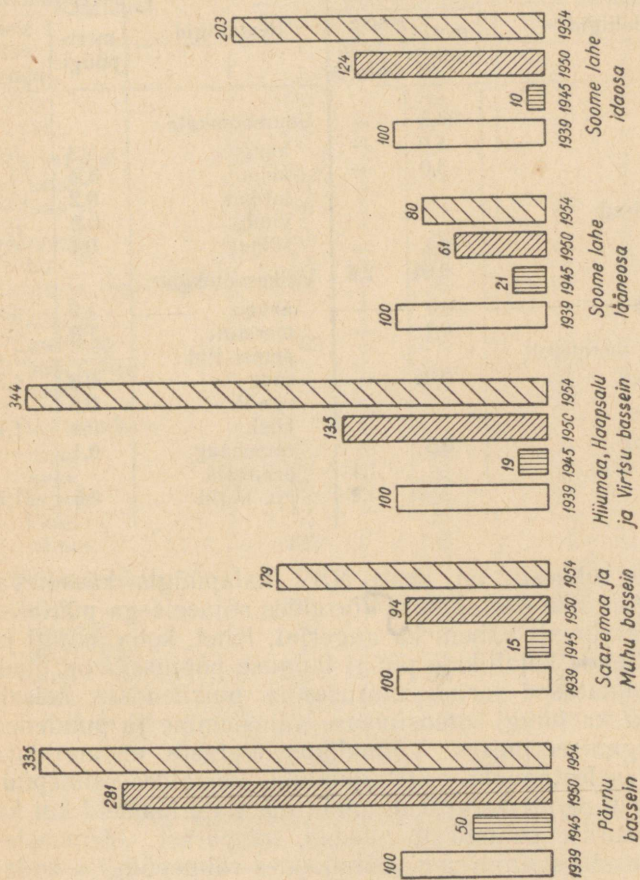
Tähtsamateks sisevetes esinevateks kaladeks on peipsi tint, latikas, haug, särg, räabis.

Püügi liigilist koosseisu ja kalaliikide osatähtsust mere- ja sisevete püügis iseloomustavad tabeli 3 andmed.

Eesti NSV kalatööstus tugineb peaasjalikult räime, kilu ja lesta, esmajoones aga räime varude töenduslikule kasutamisele.² Tursal, mida Balti mere kesk- ja lõunaosas

¹ H. Riikoja, Eesti NSV kalad, Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn 1950.

² Räime esineb Balti meres väga suurel hulgal. Eriti rohkesti on teda lahtedes, kus kõrge bioloogilise produktiivsuse tõttu toimub peamine räimevarude taastootmine. Näiteks on loomse planktoni produktiivsus Riia lahes keskmiselt kuus korda kõrgem kui Balti avameres, mis põhjustab siin ka palju suuremate räimekoondiste esinemise.

Joon. 2. Kalapüügi suurenemine Eesti NSV-s sõjajärgseil aastail püügibasseinide lõikes (püük 1939. aastal = 100).

Kalaliikide osatähtsus 1954. aasta püügis
(%-des aastapüügist)

Kalaliigid	Osatähtsus		Kalaliigid	Osatähtsus	
	mere- püügis	sise- vete püügis		mere- püügis	sise- vete püügis
Räim	84,5	—	Suursoomkala:		
Kilu	4,9	—	haug	0,3	5,1
Lest	3,0	—	koha	0,2	1,9
			latikas	0,2	15,3
Tursalised:			vimba	0,2	0,1
tursk	0,8	—	säinas	0,1	0,2
luts	0,01	2,6	Väikesoomkala:		
Angerjas	0,3	—	ahven	1,6	4,2
Silm	0,1	—	meretint	1,8	—
Lõhe ja mereforell (iherus)	0,05	—	peipsi tint	—	37,4
			särg	0,3	4,3
Siialised:			ogalik	0,3	—
meresiig	0,5	—	kiisk	0,1	1,7
peipsi siig	—	1,1	tuulehaug	0,1	—
räabis	—	4,4	peenkala		
			jm. liigid	0,5	21,7

püütakse rohkesti, on Eesti NSV kalapüügis käesoleval ajal väga väike osatähtsus. Võrreldes sõjaeelsega püütakse praegu tunduvalt vähem ka angerjat, lõhet, koha, haugi ja vimba. Nende kalaliikide püügi languse põhjuseks on ühelt poolt muudatused varude suuruses ja paiknemises, teiselt poolt aga ka püügi intensiivsuse vähenemine ja puudused püügi organiseerimises. Võimalikus ulatuses ei arendata ka kilu- ja lestapüüki, eriti kilupüüki. Võrreldes räimepüügiga nõuab nende kalaliikide püük nii materiaalseid kui ka tööjõuressursse suhteliselt rohkem, mispärast olemasolevad ressursid suunati seni esmajoones räimepüügi arendamiseks.

Püügi suurenemist sõjajärgseil aastail kalaliikide järgi iseloomustavad andmed tabelis 4.

Kalapüügi suureks puuduseks on järsk sesoonsus, mis avaldub selles, et põhiline osa kalatoodangust püütakse kevadisel nn. suurpüügihooajal. Näiteks langes 1954. aasta püügist II kvartalile 77,6%, kolhooslikus sektoris aga veelgi rohkem — 80,8% (tabel 5).

Tabel 4

Püügi suurenemine sõjajärgseil aastail kalaliikide järgi
(1939. a. = 100)

Kalaliigid	Merepüük		Sisevete püük	
	1950. a.	1954. a.	1950. a.	1954. a.
Räim	182	326	—	—
Kilu	161	134	—	—
Lest	105	112	—	—
Tursalised:				
tursk	43	11	—	—
luts	28	181	80	72
Angerjas	14	19	—	—
Silm	97	242	—	—
Lõhe ja mereforell	26	32	—	—
Siialised:				
meresiig	92	114	—	—
peipsi siig	—	—	72	101
rääbis	—	—	208	386
Suursoomkala:				
haug	26	25	31	37
koha	47	26	20	17
latikas	86	854	57	115
vimb	11	27	—	7
säinas	226	145	9	16
Väikesoomkala:				
ahven	108	117	103	33
meretint	80	1470	—	—
peipsi tint	—	—	44	312
särg	44	74	45	36
kiisk	360	622	117	151
peenkala jm.	87	92	203	399

Tabel 5

Püügi jagunemine kvartalite järgi 1954. aastal
(%-des aastapüügist)

	Kvartalid			
	I	II	III	IV
Püük merevetest	2,5	79,0	11,5	7,0
Püük sisevetest	10,7	62,3	14,6	12,4
Püük üldse	3,3	77,6	11,7	7,4
sealhulgas:				
riiklik püük	3,2	60,4	15,4	11,0
kolhooslik püük	3,3	80,8	11,0	4,9

Järsk sesoonsus püügi alal toob endaga kaasa ka sesoonsuse kala töötlemises ja elanikkonna varustamises kalaga ja kalatoodetega.

Toorkala vähesuse tõttu töötavad kalatööstusettevõtted sügis- ja talvekuudel alakoormatusega, samuti ei leia neil kuudel küllaldast rahuldamist elanikkonna nõudmine värsket kala järele. Samal ajal ei leia püügivahendid ja kalurite tööjõud küllaldast rakendamist, olemasolevad kalavarud aga jäävad suurel määral püügist hõlmamata. On arusaadav, et kõige intensiivsemalt püütakse ekspluateerida neid püügi-alasid, mis oma kalaproduktiivsuse poolest kindlustavad kalureile nende kasutuses olevate püügivahenditega kõige paremaid püügitulemusi. Niisugusteks püügi-aladeks on paljud rannaäärseid püügipiirkonnad, kuhu kala tuleb kevaditi kudema kontsentreeritult, suurte parvedena. Kuid rannalähedane püük üksi ei kindlusta olemasolevate kalavarude maksimaalselt võimalikku ekspluateerimist. Rööbiti rannaäärse püügiga on vaja arendada aktiivset püüki avamerel, olgugi et kala ei esine seal niisuguses kontsentratsioonis nagu mitmetes rannaäärsetes püügipiirkondades, kuid kus seevastu asuvad tema põhilised varud suurema osa aastast. Püük avamerel on võimalik enamasti aasta ringi ja võimaldab seetõttu vähendada kalapüügi järsku sesoonsust. Traalpüügi alal ei esine niisugust järsku sesoonsust kui rannapüügi alal. Näiteks jagunes traalpüük 1954. aastal kvartalite viisi järgmiselt:

I kvartal	—	3,7%
II kvartal	—	38,3%
III kvartal	—	19,5%
IV kvartal	—	38,5%

Sealjuures teostatakse traalpüüki seni veel ebarahuldavalt. Kuna püük toimub peamiselt Riia ja Narva lahe vetes, siis talvekuudel, kui lahtedes jääkatte tõttu pole traalidega võimalik püüda, seisavad traallaevad tavaliselt tegevuseta. Traalpüügi alal esinevat sesoonsust on võimalik täielikult likvideerida, kui senisest rohkem teostada püüki Balti avamere vetes.

Kalapüügi edasise suurendamise ja sesoonsuse vähendamise eesmärgil on eelseisvatel aastatel vaja kolhooslikus sektoris tunduvalt suurendada aktiivse püügi osatähtsust, riiklikus püügisektoris aga täielikult minna üle aktiivsele püügile. 1954. aastal oli aktiivse püügi osatähtsus välja-

püütud kala hulga järgi: riiklikus sektoris 50%, kolhooslikus sektoris aga kõigest 3%.

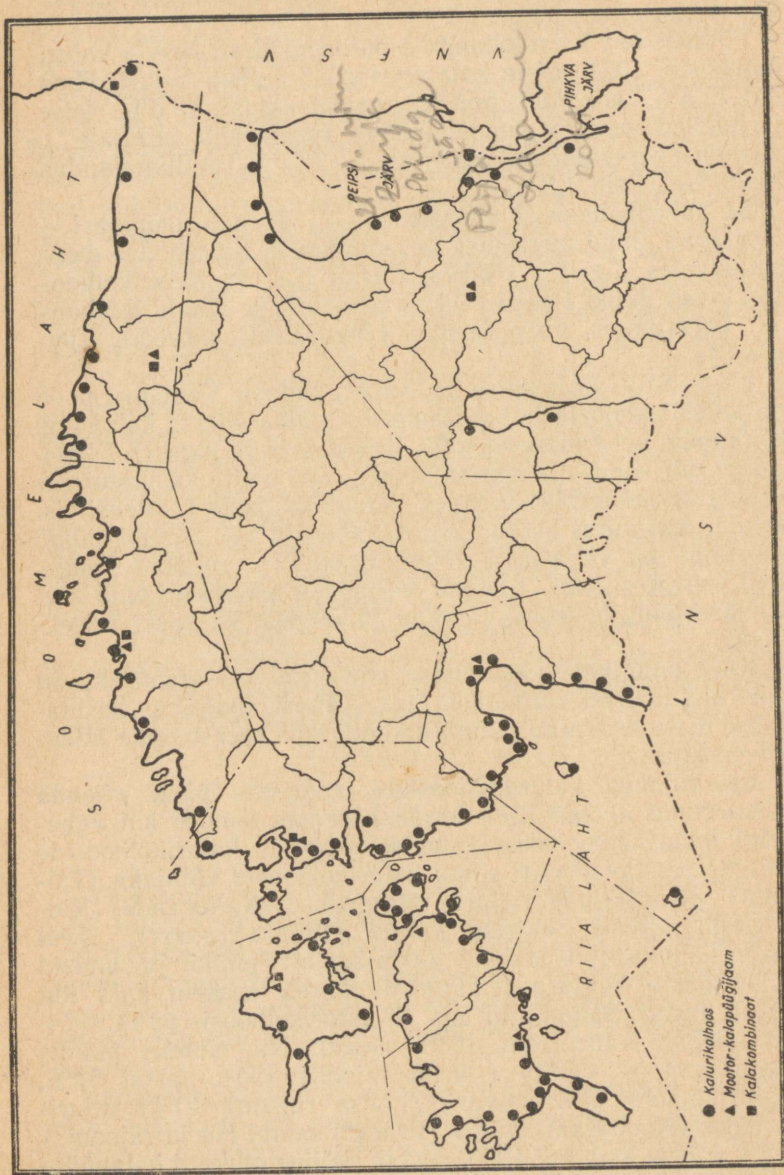
Põhilise osa kalatoodangust püüavad Eesti NSV-s kalurikolhoosid. 1954. aasta kalatoodangust andsid kalurikolhoosid 79,5%, riiklikud püügiorganisatsioonid 15,6%, teisejärgulised püügiorganisatsioonid (peamiselt tarbijate ja töönduskooperatsiooni ettevõtted) 3% ja põllumajanduslikud kolhoosid 1,9%.

84 kalurikolhoosist suurem osa — 71 kalurikolhoosi — teostavad püüki merevetes ja mõningates suuremates merre suubuvates jõgedes (Narva, Pärnu jt.), 11 kalurikolhoosi teostavad püüki Peipsi-Pihkva basseinis ja 2 kalurikolhoosi — Võrtsjärves ning teistes Lõuna-Eesti järvedes (joonis 3).

Eesti NSV Kalakaitse ja Kalakasvatuse Valitsuse poolt on kalurikolhoosidele kasutamiseks eraldatud 121 kalapüügi piirkonda, neist merevetes 99, järvedes 15 ja jõgedes 7 kalapüügi piirkonda. Kalurikolhoosid on neile kasutamiseks eraldatud püügipiirkondades kalapüüki järjest intensiivistanud, kusjuures paljud kalurikolhoosid on asunud püüki teostama ka väljaspool püügipiirkondi — rannast kaugemal asuvates vetes. Kaugele väljapoole püügipiirkondi asetatakse püügile peale võrkude ja õngede ka suuri seisevnooti.

Kuid püügivete kasutamise edasiseks laiendamiseks on veel küllaldaselt võimalusi. Osas kalurikolhoosides kasutatakse neile eraldatud püügipiirkondi ikka veel madala intensiivsusega.

Eesrindlikes kalurikolhoosides suurenes püük viienda viisaastaku aastail mitu korda kiiremas tempos kui vabariigi kalurikolhoosides keskmiselt. Nende kalurikolhooside hulgas paistavad eriti silma kalurikolhoosid «Majak» (Tallinn), «Nõukogude Kalur» (Hiiumaa), «Kaljurand» (Kingsisepa rajoon), «Virtsu Kalur» (Lihula rajoon). Need kalurikolhoosid laiendasid aasta-aastalt püüki ja andsid 1954. aastal riigile neli kuni viis korda rohkem kala kui 1950. aastal. Samal ajal aga 14 kalurikolhoosis püüti 1954. aastal kala vähem kui 1950. aastal. Nii näiteks püüdis kalurikolhoos «Võit» (Pärnu rajoon) 1954. aastal 57%, kalurikolhoos «Piirivalvur» (Loksa rajoon) 40%, kalurikolhoos «Noor Kaardivägi» (Prangli saarel Harju rajoonis) 31% vähem kala kui 1950. aastal. Selline olukord kalapüügi alal osas kalurikolhoosides ei ole tingitud kala vähesusest

Joon. 3. Katurikoolhooside paiknemine Eesti NSV-s.

püügivetes, vaid kalapüügi ja kalurite töö puudulikust organiseerimisest neis kalurikolhoosides. Kalapüügi organiseerimises ja püügibrigaadide töös esinevate puuduste likvideerimine võimaldab neis kalurikolhoosides kalapüüki tunduvalt suurendada.

Rannajoon Eesti NSV-s ulatub 3500 km-ni. Püügiveed kogu rannajoone ulatuses ei ole kaugeltki ühesugused. Eri-nevusi on esinevates kalaliikides kui ka püügitingimustes.

Iseloomustame lühidalt püügivate kasutamist püügibasseinide kaupa.

Pärnu püügibassein, kus püüki teostavad Pärnu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevad kalurikolhoosid, on seni tähtsaimaks püügirajooniks Eesti NSV-s. Eriti suurt osatähtsust omab räimepüük, sest parimad kuderäime püügikohad Eesti NSV-s asuvad Pärnu lahe rajoonis, kuhu kevadine räim tuleb kudema eriti massiliselt. Võrdlemisi madal, nõrkade voolustega, tuultest hästi kaitstud, laialdaste kudemisaladega Pärnu laht pakub soodsaid võimalusi seisevnoodapüügiks, mis on siin arenenud kõrgele tasemele. 1954. aastal püüti kalurikolhooside üldisest räimesaagist ligi 34% Pärnu basseinis. Kuid tuleb märkida, et viienda viisaastaku aastail suurenes räimesaak Pärnu basseinis teiste püügirajoonidega võrreldes vähe. Pärnu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevad kalurikolhoosid püüdsid 1954. aastal ainult 20% rohkem räime kui 1950. aastal, vaatamata järjest suurema arvu seisevnootade püügileasetamisele. Neljandal viisaastakul suurenes räimepüük Pärnu basseinis kiiresti ja viienda viisaastaku alguseks saavutati siin püügivate ekspluateerimise alal tunduvalt kõrgem tase kui teistes püügirajoonides. Viiendal viisaastakul aga ei oma Pärnu püügibassein räimesaagi ja üldse kalasaagi suurenemises enam seda osatähtsust, mis tal oli neljandal viisaastakul. Kevadise kuderäime püügi-ala ekspluateerimises on Pärnu püügibasseinis juba saavutatud niivõrd kõrge intensiivsus, et seisevnootade arvu edasine suurendamine ei õigusta ennast enam ei räimevarude kasutamise ega ka püügikulude seisukohast vaadatuna. Pärnu mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhoosidel tuleb nüüd peatähelepanu pöörata püügilolevate seisevnootade püügivõime maksimaalsele ärakasutamisele.

Peale Pärnu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevate kalurikolhooside teostasid seni Pärnu püügibasseinis kevadise kuderäime püüki Pärnu Kalakombinaadi ranna-

Mootor-kalapüügi jaama piirkondade osatähtsus üksikute kalaliikide püügis 1954. aastal (%-des)

Jrk. nr.	Kalaliigid	Mootor-kalapüügi jaamad								
		Pärnu	Kingis-sepa	Orissaare	Hiumaa	Haapsalu	Tallinna	Muhu	Tartu	
1	Räim	31,7	14,4	11,2	5,8	12,9	14,6	9,4	—	
2	Külu	1,1	2,9	8,2	0,5	2,1	62,7	22,5	—	
3	Lest	0,2	22,0	0,6	30,7	3,0	42,5	1,0	—	
4	Tursk	0,9	49,6	2,4	2,5	3,6	40,9	0,04	—	
5	Meresiig	16,2	31,0	25,0	13,0	13,8	0,1	0,9	—	
6	Lõhelised	2,4	24,8	—	0,6	0,6	30,2	41,4	—	
7	Angerjas	6,3	48,0	18,2	0,9	10,2	7,6	8,8	—	
8	Suursoomkala	8,2	2,8	2,0	0,9	5,4	3,5	0,5	76,7	
9	Väikesoomkala	15,9	3,9	3,5	1,9	5,8	4,2	2,2	62,6	
	Üldse	26,3	13,0	9,6	5,5	11,0	16,6	8,8	9,2	

püügi brigaadid, mitmed teisejärgulised püügiorganisatsioonid (ETKVL, töönduslikud artellid), põllumajanduslike kolhooside püügibrigaadid ja rändpüügi korras Hiiumaa kalurikolhoos «Ranna Kalur». Nimetatud püügiorganisatsioonidel oli Pärnu püügibasseini kalapüügis võrdlemisi suur osatähtsus. 1954. aasta üldisest kalatoodangust Pärnu basseinis püüdsid nad välja 17%.

Kuna Pärnu lahe piirkonnas on püügivate ekspluateerimises saavutatud kõrge intensiivsus ja tööjõu ning püügivahendite kasutamises esineb kõigis nimetatud püügiorganisatsioonides rohkeid reserve, siis on otstarbekohane asuda rannapüügist osavõtvate püügiorganisatsioonide arvu piiramisele. Püügikogemused näitavad, et tänapäeva püügitehnika kasutamise juures on Hiiumaa kalureil suuri rääme saake võimalik välja püüda oma püügivetes, mis pärast kevadise rändpüügi teostamine Pärnu lahes pole enam vajalik. Vajadus kadus ka rannapüügi teostamiseks Pärnu Kalakombinaadi püügibrigaadide poolt.

Sügisene kuderäim Pärnu lahe madalatesse vetesse ei tule, vaid koeb rannast kaugemal asuvate madalike piirkonnas. Kõige intensiivsemalt püütakse teda Kihnu saarest edela pool asuva Tibriku madaliku piirkonnas. Võrreldes kevadise kuderäime püügiga on sügisese kuderäime püügil Pärnu basseinis väike osatähtsus. Näiteks said Pärnu mootor-kalapüügijaama kalurikolhoosid 1954. aasta räämesaagist 94% mais-juunis ja ainult 2,5% augustis-septembris. Sügisese kuderäime püük ja selle organiseerimine on kevadise kuderäime püügiga võrreldes raskem, sest püüda tuleb rannast kaugemal ja sügavamates vetes. Sügisese kuderäime peamiseks püüdjateks Pärnu basseinis on Kihnu saarel asuv kalurikolhoos «Nõukogude Partisan» ja Ruhnu saarel asuv kalurikolhoos «Kommunismi Majak». Ülejäänud kalurikolhoosid aga osutavad sügisese kuderäime püügile vähe tähelepanu.

Pärnu püügibasseinis on seni probleemiks olnud toituva rääime püük. Vanemad räämepõlvkonnad rändavad toitumiseks Irbeni väina kaudu Balti avamere vetesse, nooremad põlvkonnad (kuni 4 a.) aga jäävad toituma ja talvituma Riia lahte. Toituva rääime püüki teostavad Eesti NSV püügiorganisatsioonidest Riia lahes peamiselt ainult Pärnus asuva Riikliku Merepüügibaasi ning Pärnu ja Kingissepa mootor-kalapüügijaama traallaevad. Traalpüük, mida teostatakse põhjatraalidega, annab tulemusi ainult siis, kui

räim asub põhjalähedastes veekihtides. Toituv räim aga teatavasti ei asu alati põhjalähedastes veekihtides, vaid on tavaliselt neis veekihtides, kus temale vajalikku toitu leidub kõige rohkem.

Püügikogemused näitavad, et isegi ööpäeva jooksul asub toituv räim eri veekihtides. Öösel tõuseb ta pinnalähedasesse kihtidesse, päeval aga laskub sügavamatesse, põhjalähedastesse veekihtidesse. Seda põhjustab omakorda planktoni vertikaalne migratsioon ööpäeva jooksul. Olulist mõju avaldab ka tuule tugevus. Tormi puhul otsib räim varju sügavamatest veekihtidest, tuulevaikuse korral aga hoidub päris veepinna lähedale («mängib»).

Kõige paremaid püügitulemusi on traallaevastik Riia lahes saavutanud kevadel, kui räim siirdub kudemiskohtadesse, ning sügis-talvisel perioodil. Nii näiteks jagunes Riikliku Merepüügibaasi traallaevade püük 1954. aastal kuude vahel järgmiselt:

Kuud	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Püük	986	—	—	3582	3952	566	757	877	1663	2816	2276	2526

(tsentnerites)

Nagu toodud andmed näitavad, on traalpüügi tulemused suvekuudel tunduvalt halvemad kui kevad- ja sügiskuudel. Talvel aga pole traalpüük Riia lahes jääolude tõttu enamasti üldse võimalik.

Seega on Pärnu püügibasseinis räimepüüki võimalik laiendada toituva räime püügi laiendamise teel, püüdes teda mitte üksi põhjalähedastest, vaid ka keskmistest ja pindmistest veekihtidest. Püüki keskmistest ja pindmistest veekihtidest on võimalik edukalt teostada triivvõrkude abil. Võrgupüügi puuduseks aga on suur töömahukus ja püütud kala sordilisuse langus mehaaniliste vigastuste esinemise tõttu.

Häid tulemusi on andnud katsepüügid kaksiktraalnoodaga. Samuti on praegu katsetamisel ВНИРО¹ töötajate poolt konstrueeritud traal püügiks igasuguse sügavusega veekihtidest (pelaagiline traal). Nende püügiviiside kasutuselevõtmine võimaldab tunduvalt suurendada räimesaaki suve- ja sügisperioodidel ning vähendada räimepüügi sesoonsust.

¹ ВНИРО — Üleliiduline Merekalamajanduse ja Ookeanograafia Teadusliku Uurimise Instituut.

Peale räime püütakse Pärnu basseinis ka mitmeid teisi kalaliike. Kuigi nende kalaliikide toodang ei ole Pärnu basseinis kuigi suur, on Pärnu basseinil nende kalaliikide üldises väljapüügis Eesti NSV-s võrdlemisi suur osatähtsus. Näiteks moodustas 1954. aastal Pärnu basseinis püütud suursoomkala toodang Pärnu basseini üldisest kalatoodangust kõigest 1%, merevetest püütud suursoomkala kogutoodangust aga ligi $\frac{1}{3}$.

Kõige rohkem püütakse Pärnu basseinis suursoomkala liikidest vimba ja koha. Varematal aastatel oli Pärnu basseini osatähtsus suursoomkala püügis suurem. Pärnu lahe piirkond paistis eriti silma ühe väärtuslikuma suursoomkala liigi — koha — suurte saakide poolest. Veel 1947. aastal püüti Pärnu lahest 3151 ts koha, 1954. aastal aga kõigest 485 ts, s. o. üle 6 korra vähem. Pärnu lahe piirkonnas püügile asetatud seisevnotade arvu suurenemise ja kohasakkide languse vahel võib märgata teatavat seost, mis lubab oletada, et suurel arvul püügile asetatud seisevnoodad takistavad kohade rändu kudemisaladele Pärnu lahe põhjaosas. Samuti satub seisevnotadesse hulgaliselt alamõdulisi kohasid, mis omakorda vähendab koha varusid. Koha varude taastamiseks ja kaitseks on vaja rakendada vajalikke abinõusid, vastasel korral võib see kalaliik muutuda Pärnu lahes harulduseks.

Väikesoomkala püügi osas on Pärnu basseini osatähtsus veelgi suurem. 1954. aastal saadi merevetest püütud väikesoomkala toodangust 42,7% Pärnu basseinist, mis aga siiski moodustas kõigest 6,2% Pärnu basseini üldisest kalatoodangust. Tähtsamateks väikesoomkala liikideks on siin ahven, meretint, särg ja kiisk. Väiksemal määral esineb ka mitmesuguseid muid väikesoomkala liike. Peamiseks suur- ja väikesoomkala püüdjateks on kalurikolhoosid «Jahta», «Vaal» ja «Audrurand».

Kilu, lesta, tursa, siia, lõhe ja angerja püügil on Pärnu basseinis väga väike osatähtsus. Kuid nende kalaliikide püüki on Pärnu basseinis võimalik suurendada, sest olemasolevaid püügivõimalusi kasutatakse seni veel vähe. Nagu püügiandmed näitavad, esinevad need kalaliigid rannast kaugemal, Riia lahe keskosa vetes, mille tõttu nende püüki on hõlpsam organiseerida Kihnu ja Ruhnu saarel elavil kalureil. Erilist tähelepanu tuleb pöörata kilupüügi võimaluste kasutamisele. Seoses Balti mere soolasemaks muutumisega on kilu kudealad pidevalt laienenud ida poole,

ulatudes Riia lahes Kihnu saareni. See on loonud soodsad tingimused kilupüügi arendamiseks Pärnu basseinis.

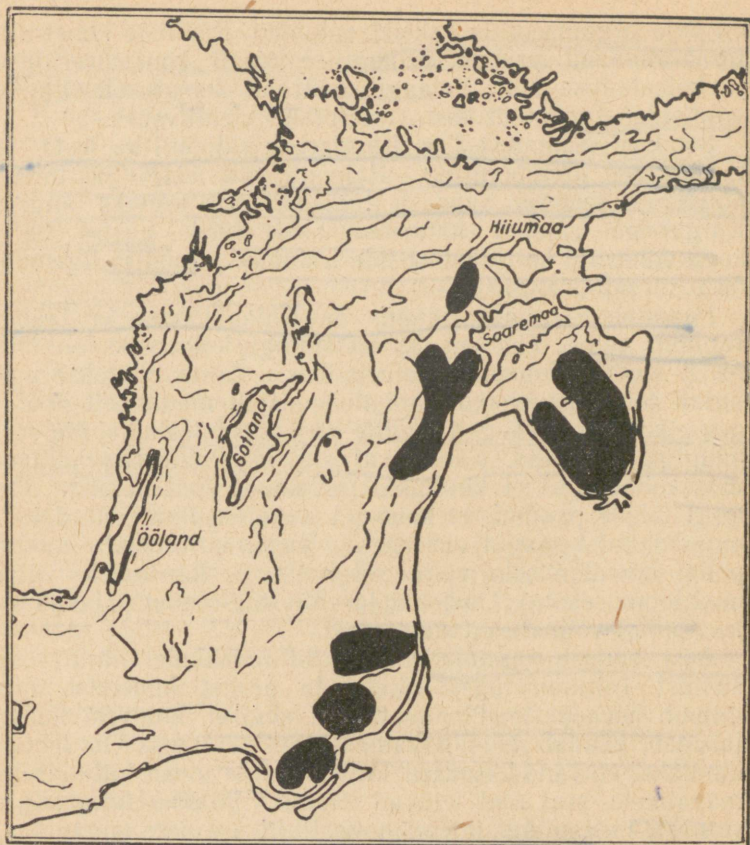
Mereloomadest esineb Riia lahes rohkesti hülgeid. Nende küttimele on vaja tõsist tähelepanu pöörata, sest hülged tekitavad kalapüügile suurt kahju. Seni tegelevad Pärnu basseini kalureist hülgeküttimeisega ainult Kihnu ja Ruhnu saare kalurid.

Kingissepa rajooni kalurid teostavad püüki Riia lahes ja Saaremaa Balti avamere poolsetes rannavetes. Peamiseks püügiobjektiks on siin samuti kui Pärnu basseiniski kuderäim. Kuid kevadise kuderäime kõrval esineb siin sügisest kuderäime palju rohkem kui Pärnu basseinis. Rannast kaugemal, Riia lahe vetes leidub suurel arvul madalikke (Hallirahu, Veiserahu, Kirjurahu jt.), mis on sobivaiks kudealadeks sügisesele räimele. Seetõttu on räumepüügil siin III kvartalis palju suurem osatähtsus kui Pärnu basseinis. Näiteks said Kingissepa mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhoosid 1954. aasta räumetoodangust III kvartalis 17,4%, Pärnu mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhoosid aga kõigest 4,8%.

Head kevadise kuderäime püügikohad asuvad ka Saaremaa põhjarannikul Soela väina suudmealal, kuhu kudemiseelsel perioodil koondub Väinamerre kudemisele rändav Balti avamere räim.

Saaremaa läänerannikul asuvate kalurikolhooside püügi-
piirkondades esineb kudevät räime vähe. Siinsed kalurikolhoosid organiseerivad seepärast rändpüüki enamasti Riia lahe vetes. Neid kalurikolhoose aga tuleb järjest suuremal määral suunata kalapüügile Balti avameres ja selleks varustada neid traallaevadega. Aktiivse, aasta ringi toimuva traalpüügi arendamine kindlustab räumearude täielikuma ekspluateerimise, sest traalpüügiga hõlmatakse senisest palju suuremal määral vanemaid räumepõlvkondi, kes suurema osa aastast elutsevad Balti avameres. ВНИРО Läti osakonna töötaja I. Nikolajevi andmeil asuvad räumepüügiks soodsad alad Balti avameres Irbeni väina läheduses, samuti Saaremaast loode pool (vt. joonis 4).

Kilupüügi võimalused on Kingissepa rajooni püügivetes suuremad kui Pärnu basseinis. Kui sõjaeelsetel aastatel püüti kilu peamiselt ainult Saaremaa loode- ja lääneranniku vetest, siis nüüd on kilu levinud ka Riia lahte — Saaremaa lõunaranniku vetesse. Sellele vaatamata ei ole kilupüügil siin pidevat suurenemise tendentsi. Kasutatava passiivse

Joon. 4. Räime põhjalähedased koondised Balti mere põhjaosas (I. Nikolajevi järgi).

võrgupüügi juures on kilusaakide järsk kõikumine paratamatu. Kiluparved on väga liikuvad, liiguvad vastavalt tuule suunale ja ebasoodsa tuule puhul siirduvad teise rajooni või laskuvad sügavamatesse veekihtidesse. Kilutoodangu suurendamise eesmärgil on vaja tema püüki aktiveerida, organiseerida kilu traalpüüki ja kiluparvede pidevat luuret. Sõltuvalt aastaajast ja ilmastikutingimustest asub kilu rohkem kas pindmistes, põhjalähedastes või keskmistes veekihtides. Põhjalähedastest veekihtidest on teda võimalik püüda põhjatraaliga. Püügiks ülemistest veekihtidest aga

on vaja organiseerida kaksiktraalpüüki. Püüniste konstruktorid töötavad praegu pelaagilise traali konstrueerimise ja katsetamise alal. Pelaagilise traali kasutuselevõtmine võimaldab tunduvalt tõsta traalpüügi efektiivsust.

Soodsad võimalused on Kingissepa rajoonil ka lesta- ja tursapüügi arendamiseks. Rajoonil on lesta- ja tursapüügis vabariigis suur osatähtsus. Nii näiteks andsid Kingissepa rajooni kalurikolhoosid 1954. aastal 22% kogu vabariigi kalurikolhooside lestatoodangust ja ligemale 50% tursatoodangust.

Peamine lestapüük toimub Saaremaa loode- ja lääne-ranniku vetes. Tähtsamaks lestapüügi kolhoosiks on siin M. I. Kalinini nimeline kalurikolhoos. Lesta püütakse aga ainult toitumisperioodil rannalähedastelt madalikelt nootadega, kusjuures kaugeltki mitte kõik toitumisalad ei ole veel püügiga hõlmatud. Käesoleval ajal ekspluateeritavad loomusekohad üksi ei kindlusta lestasaagi suurenemist. On isegi tähele pandud, et kauemat aega ekspluateeritud loomusekohtadel saagid vähenevad. Seepärast on vaja noodapüügi laiendamiseks välja selgitada ja kasutusele võtta uusi loomusekohti. Uurimist ja väljaselgitamist vajavad ka lestapüügi võimalused süvameres.

Lest elutseb rannalähedastel toitumisaladel ainult osa aastast. Toitumisaladele rändab ta pärast kudemist, mis toimub kevadperioodil süvameres; sügisel, kui vesi uuesti jaheneb, rändab ta sügavamasse vette tagasi. On tehtud kindlaks, et vanad, suured lestad ei tule üldse toitumiseks madalikele, sest nad leiavad endale vajalikku toitu sügavamast. Lestapüügi laiendamine Balti avamere sügavamatele aladele võib kujuneda lestatoodangu suurendamise oluliseks teguriks.

Tursk esineb peamiselt Balti avamere vetes. Riia lahte tuleb tursk vähe, mille tõttu siin spetsiaalne tursapüük ei anna küllaldaselt tulemusi. Tursapüük on kõige rohkem arenenud Sørve poolsaarest lääne pool asuvates vetes. Peamisteks püüdjateks on kalurikolhoosi «Sørve Kalur» kalurid, kes püüavad turska rannaäärsetes vetes õngedega. Püük on koondunud ajavahemikule juunist kuni novembrini; talveperioodil ja varakevadel, kui tursk asub sügavamates vetes, püütakse teda vähe.

Tursatoodangu tõstmise teeks on traalpüügi arendamine Balti avamerel, kus asuvad tursa kudemiskohad. Tursapüügi efektiivsust võimaldab tõsta pelaagilise traali konstrueeri-

mine ja kasutuselevõtmine. Selleks aga, et organiseerida regulaarsed püüki, tuleb veel uurida tursa kudemisalasid ja eluviise Balti mere põhjaosas.

Kingissepa rajooni kalurikolhoosidel on soodsad võimalused vääriskala püügi arendamiseks. Piki Saaremaa lõunarannikut kulgeb angerja rännutee, kusjuures Sõrve poolsaare idaranniku vetes asuvad parimad angerjapüügi kohad Eesti NSV-s. Saaremaa lääneranniku vetes esineb sügiseti rohkesti siiga, Saaremaa looderannikul — Tagalahes — mereforelli. 1954. aastal saadi vabariigi kalurikolhooside angerjatoodangust 48%, meresiiatoodangust 31% ja mereforelli toodangust ligi 80% Kingissepa rajoonis.

Angerja kui ühe Balti mere basseinis esineva kõige väärtuslikuma kalaliigi püügi arendamine väärrib erilist tähelepanu. Rändangerjas, mida Eesti NSV vetes kinni ei püüta, lahkub siit jäädavalt. Seetõttu rändangerja püük siinsetele angerja varudele mingisugust mõju ei avalda. Suuremat tähelepanu on vaja osutada ka paigaangerja püügile väikeste angerjamördade ja -õngedega, eriti Saaremaa lääneranniku vetes, kus rändangerjat esineb vähe. Tähtsaimaks angerjapüüdjaks Kingissepa rajoonis on kalurikolhoos «Sõrve Kalur». 1954. aastal püüdsid selle kolhoosi kalurid 278 tsentnerit angerjat. Rändangerjapüük on koondu-
nud III kvartalile.

Tähtsamateks siiapüüdjateks on kalurikolhooside «Meri» ja «Uus Varuli» kalurid. Peamine püük toimub sügisel, millal siig tuleb Saaremaa lääneranniku madalaveelistesse lahtedesse kudema.

Aasta-aastalt on suurenenud mereforelli saak Tagalahes Pidula jõe suudmealal, kus püüki teostab kalurikolhoos «Majak». Mereforelli varude suurenemisele on siin tublisti kaasa aidanud Pidula kalakasvatustaja. Saare- ja Hiiu-
maast lääne pool Balti avamere vetes kulgeb kudevate lõhede rännutee, kus neid on võimalik püüda õngede ja triivvõrkudega. Saaremaa kalurid aga ei ole neid lõhe-
püügi võimalusi seniajani kasutanud.

Kingissepa rajooni vetest püütav suursoomkala koosneb peaaegu tervikuna ainult haugist ja säinast. Säinapüügi kohaks on Nasva jõgi, kust teda varakevadel püüavad kalurikolhoosi «Kodurand» kalurid. Säinasaak aga on siin aasta-aastalt vähenenud. Seda põhjustab säinavarude vähenemine. Säinas rändab merest Nasva jõe kaudu Suur- ja Mullutu lahte kudema. Nasva jõe suudmeala järjest suu-

rema ummistuse tõttu muutub säina ränd kudemisaladele iga aastaga raskemaks. Veelgi rohkem on takistatud säina tagasiränd merre, kuna sel perioodil on veeseis jões madalam. Mullutu ja Suurlahte talveperioodiks jäänud kalad aga hukkuvad nende veekogude põhjani kinnikülmumise tõttu. Hädavajalik on Nasva jõe, eriti aga suudmeosa süvendamine ning veeseisu reguleerimine Mullutu ja Suurlahes.

Kingissepa rajooni kalurikolhooside poolt püütavateks tähtsamateks väikesoomkala liikideks on ahven ja särg.

Hülgepüügi ja -kütimisega tegelevad kõige rohkem kalurikolhoosi «Sörve Kalur» kalurid. 1955. aasta talvel oli hülgeküttidel baasina kasutada hülgepüügilaev «Kustanai», mis võimaldas hülgepüüki paremini läbi viia ja tagas kütidele paremad töötingimused. Viimastel aastatel on hakanud arenema ka hülgepüük võrkudega. Hüljeste kui kahjurit hävitamisele tuleb Saaremaa kalureil veelgi suuremat tähelepanu pöörata.

Orissaare rajooni kalurikolhoosidest teostab üks osa püüki Riia lahes, teine osa väinade vetes.

Räimepüüki iseloomustab siin püügi teostamine väiksemate seisevnootadega, nn. kastmõrdadega. Kuna kevadise kuderäime rännutee kulgeb piki Saaremaa rannikut, siis on otstarbekohane katsetada ka sügavamate seisevnootadega, sest olenevalt hüdrometeoroloogilistest tingimustest võib räime rännutee kulgeda rannast kaugemal. Praegu aga toimub seisevnoodapüük Saaremaa kagurannikul peamiselt räime kudealadel. Peale Saaremaa kaguranniku on kevadise kuderäime headeks püügikohtadeks Muhu saare põhja-, ida- ja lõunaranniku veed ning Soela väina piirkond. Sügisese kuderäime püügi osatähtsus on Saaremaa kagurannikul suurem kui Pärnu basseinis, kuid väiksem kui Kingissepa rajooni püügivetes. Orissaare rajooni kalurikolhoosidel on vaja edaspidi suurendada sügisese kuderäime ja toituva räime püüki Riia lahe vetes. Sel eesmärgil tuleb siin arendada kaksiktraalpüüki.

Järjest on suurenenud Orissaare rajooni kalurite poolt Riia lahe vetes teostatav kilupüük. Kilu varude poolest aga võib siin kilupüüki veelgi suurendada.

Lesta ja turska esineb Orissaare rajooni püügivetes vähe ja juhuslikult.

Seevastu on Orissaare rajooni püügivetes head angerja- ja siiapüügi võimalused. Mõlema kalaliigi püügi alal on Orissaare rajoonil vabariigis tähtis koht (vt. tabel 6).

Suursoomkala liikidest esineb kõige rohkem haugi ja säinast, väikesoomkala liikidest — ahvenat.

Kalavarude suurendamise eesmärgil on vaja parandada kalade elutingimusi Muhu ja Saaremaa vahelises Väikeses Väinas. Muhu ja Saaremaa vahelisse tammi tuleks ehitada vajalikul hulgal vee läbijooksu avasid. Tekkiv veevoolus puhastaks väina vee mudast, mille tulemusel väin muutuks paljude kalaliikide kudealaks ja noorkalade kasvu- alaks.

• Hiiu- ja Saaremaa kalurikolhooside räimepüük seisib seni peamiselt rändpüügis, mida teostati Pärnu lahe ja Puise püügipiirkondades. Hiiu- ja Saaremaa Kalakombinaadi püügibrigaadide töötulemused aga näitasid, et tänapäeva püügitehnika kasutamise juures on Hiiu- ja Saaremaa kalureil võimalik suuri räimesaake saada oma püügivetes ja puudub vajadus rändpüügi teostamiseks kevadperioodil. Viimaste aastate jooksul on Hiiu- ja Saaremaa ümbruse vetes tähtsateks kevadise räime püügi aladeks kujunenud Suursadama püügipiirkond Hiiu- ja Saaremaa kirderannikul ning Haldi ja Soela väina püügipiirkonnad Hiiu- ja Saaremaa edela- ja lõunarannikul.

Räimepüügi edasise suurendamise peasuunaks Hiiu- ja Saaremaal on traalpüügi arendamine Balti avamere vetes.

Tähtis koht Hiiu- ja Saaremaa kalurikolhooside kalapüügis on lestapüügil. Hiiu- ja Saaremaa kalurikolhoos «Rahu» on suurimaks lestapüüdjaks vabariigis. Lesta püügi kohad asuvad Hiiu- ja Saaremaa põhja- ja edelaranniku vetes. Peamine püük toimub Hiiu- ja Saaremaa madala piirkonnas asuvatel loomusekohtadel. Püütakse lestanootadega spetsiaalsetelt lestapüügi paatidelt, kus noodavedu on mootori ja vintside abil mehhaniseeritud. Kivise põhjaga aladelt püütakse võrkudega.

Balti avamere poolsetes vetes on ka head kilupüügi võimalused, milliseid seni on kasutatud väga vähe.

Hiiu- ja Saaremaa kalureil on head võimalused vääriskalade — angerja, lõhe ja siia — püügiks. Hiiu- ja Saaremaa põhjaranniku vetest läheb läbi rändangerja tee. Ranna lähedalt kulgeb lõhe rännutee. Rohkesti esineb Hiiu- ja Saaremaa ümbruse vetes siiga. Salinõmme laht on siia tähtsamaks kudealaks. Kõigest nendest vääriskala liikidest on suuremal määral arenenud ainult siia püük Salinõmme lahe piirkonnas hilisügisel. Hiiu- ja Saaremaa kalurikolhooside ülesandeks on suurendada vääriskala püüki — tõsta nii ränd- kui ka paiga-angerja püügi intensiivsust, organiseerida siia ja lõhe püük nende toitumisaladel ja rännuteedel.

Tähtsamateks suursoomkala liikideks on haug ja säinas, väikesoomkala liigiks — ahven. Väikesoomkala liikidest tuleb nimetada ka teivi, mida esineb rohkesti Kassaare poolsaare vetes. Nii suur- kui ka väikesoomkala esineb peamiselt Hiiumaa lõunaranniku lahtedes.

Hiiumaa avamere poolsetel madalikel esineb rohkesti hülgeid, millede regulaarne püük on seni organiseerimata.

Haapsalu ja Lihula rajooni püügiveses esineb igal kevadel rohkesti kuderäime. Siinsete madalate püügivete soojenemisel aga lahkub räim väinade vetest varakult ja juuli algul esineb teda siin juba tavaliselt väga vähe. Sügisene kuderäim aga ei ilmu väinade vetesse üldse. Sügisest räime käivad mitmete kalurikolhooside kalurid seepärast püüdnud Sõrve poolsaare vetest.

Haapsalu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevatest kalurikolhoosidest on väga häid räimepüügi tulemusi saavutanud kalurikolhoosid «Põhjarannik» ja «Virtsu Kalur». Kalurikolhoosi «Põhjarannik» 35 kalurit püüdsid 1954. aastal 36 väikese seisevnooda ja 20 räimemõrraga 7140 ts ning kalurikolhoosi «Virtsu Kalur» 15 kalurit 7 seisevnooda ja 2 räimemõrraga 5417 ts räime.

Kevadise kuderäime püüki Virtsu vetes teostavad ka Tallinna mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevad kalurikolhoosid «Majak» ning S. M. Kirovi ja V. Kingissepa nimelised kalurikolhoosid. Suurt edu on saavutanud kalurikolhoos «Majak», kes on aasta-aastalt püüki laiendanud ning püüdis 1954. aastal Virtsu vetest seisevnootadega ligi 16 tuhat ts räime.

Eesrindlike kalurikolhooside püügitullemuste võrdlemisel teiste samades vetes püüki teostavate kalurikolhooside püügitullemustega selgub, et viimased ei kasuta küllaldaselt räimepüügi võimalusi oma püügipiirkondades.

Kilu ja turska esineb väinade vetes vähe ja juhuslikult, kantuna siia vooluste poolt. Lestapüügi võimalused esinevad väinade vetest väljaspool, Vormsi saarest põhja pool, Dzeržinski-nimelise kalurikolhoosi püügipiirkonnas. Väinade vetes esineb lesta vähe.

Väinade vetest läheb läbi rändangerja rännutee. Rändangerja püük aga on laialdasemalt võimalik väinadest väljaspool — Põõsaspea neeme piirkonnas, kus ta tee kulgeb ranna lähedalt. Väinade vetes esineb rohkesti paigaangerjat, mille püüki on võimalik laiendada.

Haapsalu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevate

kalurikolhooside püügivetes esineb aasta ringi siiga, mida püütakse peamiselt hilissügisel, kui ta tuleb lahtedesse kudema.

Merevetest püütava suur- ja väikesoomkala osas on väinade piirkond Pärnu basseini järel teisel kohal. Suursoomkala liikidest on siin peamiseks püügiobjektiks haug ning väikesoomkala liikidest ahven, meretint ja särg. Peamiseks suur- ja väikesoomkala püüdjateks on Matsalu lahe ääres asuvad kalurikolhoosid «Molodaja Gvardia» ja «Kii-deva Kalur» ning Haapsalu lahe ääres asuv Admiral Nahhimovi nimeline kalurikolhoos.

Haapsalu ja Lihula rajooni kalurikolhooside püügivetes esineb rohkesti kala ainult kevadisel kudeperioodil, muul ajal on siinsete püügivete kalaproduktiivsus võrdlemisi madal. Sealjuures aga olemasolevaidki püügivõimalusi suve-, sügis- ja talveperioodil ei kasutata kuigi suurel määral.

Soome lahe lääneosas püüki teostavais Tallinna mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevais kalurikolhoosides on suur osatähtsus räimepüügil mõrdade ja võrkudega ning mones kolhoosis talveperioodil jääaluste nootadega. Kuid järjest rohkem võetakse kasutusele seisevnooti, mis loob aluse räimepüügi edasisele laiendamisele Soome lahe lääneosas. Tormikindlate seisevnootade kasutuselevõtmine võimaldab edaspidi täielikult loobuda rändpüügi teostamisest Virtsu vetes ja intensiivistada kevadise kuderäime püüki Soome lahe lääneosas.

Räimepüügi suurendamise peateeks Soome lahe lääneosas aga on traalpüügi arendamine, mida jääolude poolest on enamasti võimalik teostada aasta ringi. Mitmes kalurikolhoosis on traallaevad juba kasutusel. Räimepüügi arendamiseks on vajalik Soome lahes elutseva räime varude ja eluviiside põhjalikum uurimine ihtüoloogide poolt.

Rohkesti esineb Soome lahe avavetes kilu. Kilutoodangu poolest on Tallinna mootor-kalapüügijaam vabariigi mootor-kalapüügijaamade hulgas esimesel kohal. Tähtsamateks kilu püüdvateks kolhoosideks on «Noor Kaardivägi», «Oktoober» ning S. M. Kirovi ja V. Kingissepa nimelised kalurikolhoosid. Nende hulgast võib Prangli saarel asuvat kalurikolhoosi «Noor Kaardivägi» nimetada kilupüügi kolhoosiks. 1954. aastal püüdsid selle kolhoosi kalurid ligi 3700 tsentnerit kilu, mis moodustas 80% kolhoosi üldisest

kalatoodangust. Kilu suure osatähtsuse põhjuseks on ühelt poolt kilu rohke esinemine Prangli saare püügivetes, teiselt poolt aga räimepüügi võimaluste vähene kasutamine. Kalurikolhoos «Noor Kaardivägi» oli 1954. aastal ainuke mereäärne kalurikolhoos vabariigis, kus ei asetatud püügile seisevnooti.

Kilupüüki on Tallinna mootor-kalapüügijaama kalurikolhoosides võimalik tunduvalt suurendada. Selleks tuleb kilupüüki laiendada Soome lahe avavetes asuvatel kudealadel, kus ta suvekuudel esineb tihedate parvedena, samuti aktiivseerida tema püüki sügis- ja talvekuudel.

Ka lestatoodangu poolest on Tallinna mootor-kalapüügijaam vabariigis esikohal. Tähtsamateks lestapüügi kolhoosideks on «Kajak», «Nord» ja «Oktoober». Lesta püütakse suvekuudel võrkudega rannaäärsetelt toitumisaladelt, mis asuvad piki Põhja-Eesti rannikut Põõsaspea neemest kuni Loksani. Noodapüügiks sobivaid loomusekohti esineb vähe, sest merepõhi on enamasti kivine.

Nagu lest, nii esineb ka tursk Soome lahe vetes ainult lahe lääneosas (kuni Loksani). Soome lahe vetes esineva tursa eluviise ja levikut on võrdlemisi vähe uuritud, mille tõttu puudub selgus püügivõimaluste suhtes. Võrreldes varemaste aastatega aga püütakse teda käesoleval ajal palju vähem. Laiaulatuslikumat püüki võrkude ja õngedega teostavad ainult üksikud kalurikolhoosid («Noor Kaardivägi», «Majak», S. M. Kirovi ja V. Kingissepa nimelised kalurikolhoosid). Tursatoodangu suurenemist võib edaspidi loota traalpüügi arendamise tulemusel.

Tallinna mootor-kalapüügijaama poolt teenindatavate kalurikolhooside püügivetes esinevatest vääriskala liikidest tuleb nimetada angerjat ja lõhet. Nende osatähtsus üldises kalatoodangus aga on siin väga väike. Angerjapüük on arenenud suuremate merre ulatuvate neemede piirkonnas (Juminda jt.). Peamisteks lõhepüügi rajoonideks on Keila-Joa ja Pirita. Jägala jõe alamjooksult püütakse väikesel hulgal ka silmu.

Suur- ja väikesoomkala esineb Soome lahe lääneosa vetes suhteliselt vähe ja ka olemasolevaid püügivõimalusi ei kasutata kuigi suurel määral.

Soome lahe idapoolses osas, kus püüki teostavad Mahu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevad kalurikolhoosid, on head räimepüügi võimalused. Püük on kõige rohkem arenenud neis kalurikolhoosides, kes püüa-

vad Narva lahe piirkonnas, s. o. kalurikolhoosides «Virulane», «Oktjabr» ja «Mereankur».

Teostatakse ka toituva räime traalpüüki. Narva Kalakombinaadi ja kalurikolhoosi «Oktjabr» traallaevade kõrval on suurel arvul traallaevu püügil väljaspoolt Eesti NSV-d — Leningradi oblastist ja Karjala-Soome NSV-st.

Räimepüügi edasiarendamine peab ka siin minema aktiivse püügi osatähtsuse suurendamise suunas, kusjuures senisest rohkem tuleb püüda lahe keskosas asuvate saarte (Suur ja Väike Tütarsaar jt.) piirkonnas.

Kilutoodangu poolest on Mahu mootor-kalapüügijaama piirkond Tallinna mootor-kalapüügijaama järel teisel kohal. Kõige rohkem kilu püüavad siin kalurikolhoosid «Virulane» ja «Mereankur». Püütakse võrkudega rannast kaugemal asuvatest vetest.

Lesta esineb Soome lahe idapoolses osas vähe. Narva lahes ei esine teda üldse. Samuti ei esine siin turska.

Vääriskala — angerjat, lõhet, siiga ja silmu — esineb siin ja püütakse rohkem kui Soome lahe läänepoolsest osast. Angerjat püüavad peamiselt Loksa rajooni kalurikolhoosid. Narva lahe piirkonnas angerjapüüki ei esine, sest rändangerja tee kulgeb siin rannast kaugel. Silmu püüavad kalurikolhoosi «Oktjabr» kalurid eriliste tihedast võrgulinast ehitatud mõrdadega Narva jõe alamjooksult sügiskuudel, millal ta tuleb siia kudema. Peamine lõhepüük toimub samal ajal jõgede suudmealadel ja Narva jõe alamjooksul. Mereforelli püütakse Selja jõe suudmealalt. Varematel aegadel tulid lõhe ja mereforell rohkearvuliselt kudema ka Purtse jõkke. Nüüd nad siia enam ei tule, sest vesi on siin reostatud põlevkivitööstuse poolt. Lõheliste saagi poolest on Mahu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevad kalurikolhoosid vabariigis esikohal. Kuid püük on toimunud seni peamiselt ainult sügiskuudel, millal lõhe ja mereforell rändavad koelmutele. Seetõttu on lõheliste saagid võrdlemisi väikesed ja ebastabiilsed. Lõheliste varude säilitamiseks ja suurendamiseks tuleb neile luua soodsad kudemistingimused, vähendada püüki kudealadel, puhastada jõgedesse lastavat reovett, suurendada lõheliste maimude väljahautamist ja üleskasvatamist kalakasvatamajades.

Nii toituvat lõhet kui ka siiga esineb rohkesti Soome lahe saarte (Suur ja Väike Tütarsaar, Vaindlo jt.) ümbruse vetes, kus on vaja organiseerida nende püüki.

Suursoomkala esineb vähe. Väikesoomkala liikidest esineb Narva lahe piirkonnas rohkesti meretinti, mida võib edukalt püüda traalidega.

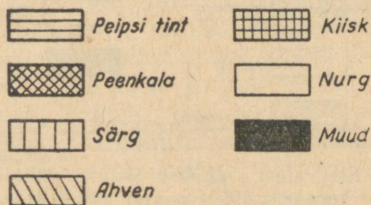
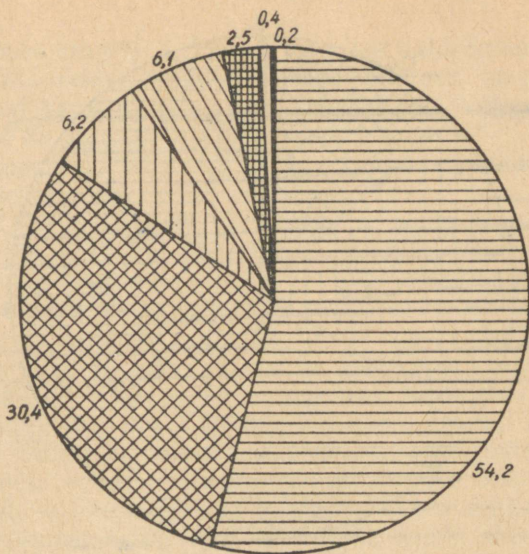
Sisevetes teostavad kalapüüki peamiselt Tartu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevad kalurikolhoosid. Peamine püük toimub Peipsi-Pihkva veekogu läänepoolses osas. Väiksemal määral püütakse ka Võrtsjärvest, Emajõesst ning teistest Lõuna-Eesti järvedest ja jõgedest.

Sisevete kalatoodang koosneb peaaegu kogu ulatuses suur- ja väikesoomkalast (vt. tabel 3). Peipsi järvest püütakse peale nende ka siiga, räabist ja lutsu.

Sisevete kalatoodang on sõjajärgseil aastail suurenenud esmajoones Peipsi-Pihkva püügibasseini arvel. Teiste siseveekogude kalavarusid on seni kalurite poolt vähe kasutatud. Esile võib tõsta ainult Tallinna kalurikolhoosi «Majak» kalureid, kes talvekuudel teostavad noodapüüki sisejärvedel.

Sõjaeelne püügitase Peipsi-Pihkva basseinis on ületatud väikesoomkala, esmajoones aga peipsi tindi arvel, mida püüti 1954. aastal üle 3 korra rohkem kui 1939. aastal. Peipsi tint on Peipsi-Pihkva veekogus tähtsaimaks kalaliigiks, mille püügile aga Eesti NSV kalurid on seni vähe tähelepanu pööranud. Veel mõned aastad tagasi — 1950. aastal — püüti Peipsi-Pihkva veekogu lääneosast 7 korda vähem tinti kui idaosast. Viimastel aastatel on Eesti NSV kalurid tindipüüki tunduvalt suurendanud. Pärast mootor-kalapüügijaama teenindamisele üleminekut said Peipsi-äärsed kalurikolhoosid suurel arvul juurde tindimõrdasid, mille tõttu tindipüügi intensiivsus tunduvalt tõusis. Sellele vaatamata jäädakse tindipüügi intensiivsuses ikkagi veel maha Peipsi-Pihkva basseini idakaldal asuvatest kalurikolhoosidest.

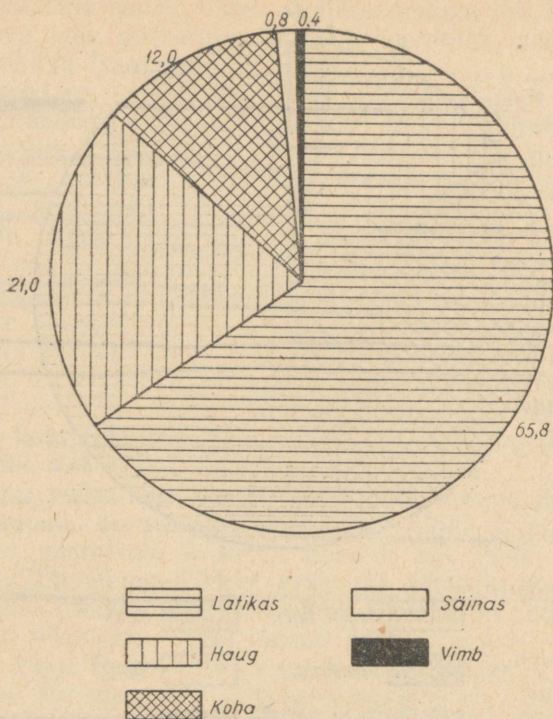
Peipsi tindi püük tugineb tema kuderännul kaldaäärsesse vööndisse, mis toimub kohe pärast jää lagunemist. Kuna peipsi tint on pelaagiline kala, siis oleneb tema asukoht ja liikumise suund suurel määral tuule suunast ja tugevusest. Sellega on ka seletatav, miks mõnel aastal põhiline osa tindist koeb järve idakalda läheduses, teistel aastatel aga läänekalda läheduses. Kuna tint viibib kaldavööndis väga lühikest aega, siis on tema püük äärmiselt sesoonse iseloomuga. Nii näiteks saadi peipsi tindi 1954. aasta saagist 92,5% maikuu esimesel dekaadil. Suveperioodil (pärast kudemist kuni 1. septembrini) on tindipüük keelatud, kuna

Joon. 5. Sisevetest püütud väikesoomkala liigiline koosseis 1954. aastal (%-des).

uus tindi põlvkond ei ole sel ajal veel püügikõlblik. Varemadel aegadel (kuni 1936. a.) püüti tinti Peipsi järvest ka talvel nootadega jää alt.

Ka muid väikesoomkala liike — ahvenat, särge, kiiska jt. — püütakse Peipsi-Pihkva veekogust rohkem kui enne sõda. Kuid oma väikeste mõõdete tõttu kuuluvad nad koos nurgude, teivide, viidikate ja teistega enamasti nn. peenkala hulka. Kõigi nende väheväärtuslike kalaliikide suur osatähtsus näitab kalavarude ebaratsionaalset olukorda Peipsi-Pihkva basseinis, samuti Võrtsjärves ja teistes siseveekogudes. Ahven, kiisk ja teised nn. «prügikalad» tekita-

Joon. 6. Sisevetest püütud suursoomkala liigiline koosseis 1954. aastal (%-des).

vad suurt kahju meie sisevete kalamajandusele, sest nad on vääriskalade toidukonkurendiks, lisaks sellele aga hävitavad suurel hulgal ka vääriskalade kudu ja maime. Vääriskalade järelkasvu huvides on vaja rakendada abinõusid «prügikala» osatähtsuse vähendamiseks sisevete kalavarudes, intensiivistada ahvena, kiisa, särje, viidika jt. püüki kaldaäärses vööndis.

Vääriskalade järelkasvu huvides on vaja suurt tähelepanu osutada ka lutsu väljapüügile, sest ka luts hävitab hulgaliselt vääriskalade maime ja marja.

Vastandina väikesoomkalale püütakse suursoomkala sisevetest käesoleval ajal tunduvalt vähem kui enne sõda. Suurenenud on üksi latikatoodang, mida kevadperioodil püütakse rohkesti Lämmi järvest kalurikolhooside «Säde»

ja «Peipsi» ning V. I. Lenini nimelise kalurikolhoosi kalurite poolt. Teisel kohal sisevetest püütava suursoomkala hulgas on haug ja kolmandal kohal koha. Vähesel määral püütakse ka säinast ja vimba.

Suursoomkala püük on koondunud peajasjalikult kevadisele kudeperioodile.

ВНИОРХ'i¹ andmeil on koha ja haugi varud Peipsi-Pihkva basseinis käesoleval ajal madalal tasemel. Kevadise mõrrapüügi ning suvise ja sügise traalpüügi laienemise tagajärjel on tekkinud ka latikavarude vähenemise oht. Latika, samuti koha ja haugi varude säilitamist ja suurendamist tagaks järgmiste abinõude rakendamine: 1) keelata suursoomkalade traalpüük kevadest kuni septembrikuuni; 2) mitte lubada noorte latikate, kohade ja haugide püüki; 3) laiendada keelupiirkondi suursoomkala kudealadel; 4) tugevdada väheväärtuslike kalade väljapüüki. Kuna Peipsi-Pihkva basseinis teostavad püüki mitu püügiorganisatsiooni, siis on vajalik nende abinõude üheaegne rakendamine kõikide püügiorganisatsioonide poolt.

Sama kehtib ka peipsi siia kohta, mille varud on võrdlemisi väikesed. Peipsi siig elutseb peamiselt Peipsi järves. Peamine püük toimub hilissügisel Peipsi järve lõunaosast ning talvekuudel järve kesk- ja põhjaosast.

Rääbist esineb Peipsi järves ning vähesel arvul ka Võrts- ja Saadjärves. Peamine püük toimub Peipsi järvest suvekuudel traalide ja nootadega. Traalpüügi arendamise tõttu on rääbisetoodang viimastel aastatel suurenenud.

Angerjat esineb sisejärvedes harva. Sisejärved aga on sobivaks angerjate kasvualaks. Oleks vaja teostada angerjamaimude importi ja nende laskmist sisejärvedesse.

Võrtsjärv on sobivaks veekoguks kohale ja latikale. Kuna püügiobjektideks on varematal aastatel olnud esmajoones kallihinnalisemad kalaliigid, siis on järves võimust võtnud vähese väärtusega kalaliigid — viidikas, ahven, kiisk ja särge. Olles koha ja latika toidukonkurentideks, takistavad nad nende varude suurenemist Võrtsjärves.

Muudes väiksemates järvedes esineb rohkesti latikat, mõnel pool ka koha, kõikjal aga haugi, särge ja ahvenat. Väikeste järvede plaanikindla majandamisega võib tunduvalt suurendada kalatoodangut siserajoonides, millel on

¹ ВНИОРХ — Üleliiduline Jõgede ja Järvede Kalamajanduse Teadusliku Uurimise Instituut.

suur tähtsus elanikkonna värske kalaga varustamise parandamisel.

Vene NFSV ja Eesti NSV piiril rajatava Narva veehoidla pindalast kuulub umbes 25% Eesti NSV piiridesse. Uue veekogu kalastiku kujunemist suunatakse plaanikindlate abinõudega, mille eesmärgiks on kõrge kalaproduktiivsuse ja esmajoones suurte vääriskala varude loomine.

Vääriskala varude suurendamisel on suur tähtsus vääriskalade kunstlikul paljundamisel ja mujalt sissetoodud kalade aklimatiseerimisel. Sõjajärgseil aastail on Eesti NSV Kalakaitse ja Kalakasvatuse Valitsus vabariigi veekogusid pidevalt rikastanud vääriskalaga. Keila-Joa, Sindi, Pidula, Äksi ja Narva kalakasvatustajad on sõjajärgseil aastail suurel hulgal kogunud vääriskala — lõhe, mereforelli, peipsi ja meresii, koha, vimma jt. marja, hautanud sellest välja miljoneid maimu ning lasknud need Eesti NSV merelahtedesse, jõgedesse ja järvedesse. Järvedesse on aklimatiseerimise eesmärgil lastud mitmel korral laadoga riipuse ja amuuri sasaani maimu jne. Vaatamata sellele, et kunstliku kalakasvatuse alal tehtav töö on oma mahult mitu korda suurem kui enne sõda, ei avalda ta ikkagi veel kuigi suurt mõju meie veekogude kalatoodangu tõstmisele. Kalakasvatustajade arv on vähe ja needki on väikese võimsusega. Samuti on neil vähe või puuduvad üldse kalakasvatustehnikad, kus oleks võimalik üles kasvatada elutugevaid maimusid või isegi noorkalu. Näiteks peipsi siigade laskmine järve maimudena, nagu seda praegu praktiseerib Äksi kalakasvatustaja, ei ole küllalt efektiivne abinõu peipsi siia varude suurendamiseks. Maimud tuleks varem tiikides elujõulisteks kasvatada ja alles siis järve lasta.

Elanikkonna toiduainetega varustamise parandamisel võivad olulist osa etendada ka põllumajanduslikud kolhoosid ja sovhoosid, kelle territooriumil asub suurel arvul väiksemaid jõgesid ja järvesid. Nende veekogude kalavarude ratsionaalne kasutamine võib kindlustada igal aastal tuhandete tsentnerite kõrgeväärtusliku kala saamise, ühtlasi ka kolhooside tulude tõusu.

Nii mere- kui ka sisevete kalamajandusliku kasutamise intensiivistamise alal seisavad Eesti NSV kalureil ees uued ülesanded. Erilist tähelepanu osutatakse uuel viisaastakul Balti mere põhjaosa kalarikkuste tõhusamale kasutamisele aktiivse traalpüügi arendamise teel.

III. KALAPÜÜGI MATERIAALSE TEHNILISE BAASI ARENDAMISEST EESTI NSV KALURIKOLHOOSIDES

Eesti NSV kalamajanduses sõjajärgseil aastail toimunud laiaulatuslik areng poleks olnud võimalik tema materiaalse tehnilise baasi tugevdamiseta. Tänu teiste liiduvabariikide abile on kalureil kasutada võimas püügi-tehnika — suure püügivõimega püünised ja esmaklassiline kalapüügilaevastik. Samal ajal rekonstrueeriti vanad ja rajati uusi mehhaniseeritud kalatöötlemise tehaseid, ehitati kala vastuvõtu- ja soolamispunkte, külmutushooneid ning soetati refrižeraatorlaevu kala transportimiseks.

Suure arengutee tegi kalapüügi materiaalne tehniline baas sõjajärgseil aastail läbi ka kooperatiivses sektoris. 1945. aastal oli kaluriühistute liikmeiks astunud kalureil kalapüügiks äärmiselt nõrk materiaalne tehniline baas. Saksa fašistliku okupatsiooni laastavad tagajärjed ilmnesid kalapüügi materiaalse tehnilise baasi osas eriti teravalt. Kalapüügilaevastikust oli säilinud ainult $\frac{1}{3}$, kusjuures olemasolevad kalapaadid vajasid põhjalikku kapitaalremonti. Püünistebaasist oli säilinud aga kõigest $\frac{1}{4}$. Püüniste vähesuse, halva tehnilise olukorra ja puuduliku kasutamise tõttu oli kalurite tööviljakus kooperatiivses sektoris väga madal. 1945. aastal moodustas püük ühe kaluri kohta kooperatiivses sektoris keskmiselt kõigest 9 tsentnerit.

Tänu püünisematerjalide saamisele teistest liiduvabariikidest ja tootmise alustamisele lühikese aja jooksul taastatud võrguvabrikus «Püünis» paranes kalurite varustamine püünistega kiiresti. Vaatamata sellele, et kulunud püünistebaasi oli suures osas vaja uuendada, suurenes püüniste arv kaluriühistutes ajavahemikul 1945.—1948. a. tunduvalt (tabel 7).

Iseloomustav on sealjuures see, et ei uuenenud ja suurenenud üksi kaluriühistute liikmete eraomanduses olev püüniste baas. Kaluriühistutes soetati ja võeti kasutusele ka suuremaid püüniseid, mille soetamine üksikkalurite väike-

Püüniste arvu muutumine Eesti NSV Kaluriliidu süsteemis
ajavahemikul 1946.—1948. a.
(1945. a. = 100)

Püüniseliigid	Aastad			
	1945	1946	1947	1948
Seisevnoodad	100	200	311	667
Räimemõrrad	100	158	174	265
Angerjamõrrad	100	154	98	84
Muud mõrrad	100	123	104	114
Lestanoodad	100	113	155	138
Mutnikud	100	181	233	267
Muud noodad	100	102	86	70
Räimevõrgud	100	77	70	93
Kiluvõrgud	100	80	67	80
Muud võrgud	100	115	152	140
Õnged	100	113	117	120

majapidamistele ei olnud jõukohane. Suuremates kaluriühistutes, esmajoones aga Pärnu lahe piirkonnas püüki teostavais kaluriühistutes soetati seisevnooti ja suuri räimemõrdu ühiseks kasutamiseks, mis võimaldas tunduvalt tõsta kalurite tööviljakust ja suurendada kalatoodangut.

Suuremate püüniste kasutuselevõtmisega tekkis vajadus ka võimsamate mootorpaatide järele. Suurpüüniste arvu suurenemise ja räimepüügi laienemise tõttu tekkis eelkõige Pärnu lahe piirkonnas püüki teostavais kaluriühistuis vajadus võimsama mootoriga ja suurema kandejõuga paatide järele, sest suurpüüniste transportimiseks rannast püügikohtadele ja püügihooaja lõppedes püügikohtadelt randa tagasi ei olnud varem soetatud mootorpaadid enam kohased oma väikeste mõõdete ja väikese kandejõu tõttu. Vajadust suuremate mootorpaatide järele tingis ka kala transportimine püügikohtadest Pärnus asuvasse kalatöötlemisettevõttesse. 1945. aastal oli vabariigi kaluriühistutes mootorpaadi keskmiseks kandejõuks 1 tonn ja mootori võimsuseks 4,2 HP. Ajavahemikul 1946.—1948. a. soetatud uute mootorpaatide keskmiseks kandejõuks aga oli 2 tonni ja mootori võimsuseks 6 HP. Kuid kalurite varustatus ujuv vahenditega paranes oluliselt ainult Pärnu basseinis

püüki teostavais kaluriühistutes, mujal jäi olukord põhiliselt endiseks.

Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi kasv ja sealjuures uute suurpüüniste arvu suurenemine oli tähtsaks kalurite tööviljakuse tõusu teguriks kaluriühistutes. Kui 1945. aastal moodustas püük ühe kaluri kohta keskmiselt 9 tsentnerit, siis 1948. aastal oli see juba 35 tsentnerit. Kõige rohkem tõusis kalurite tööviljakus Pärnu basseinis püüki teostavates kaluriühistutes, kus püük keskmiselt ühe kaluri kohta suurenes 53 tsentneri võrra, tõustes 27 tsentnerilt 1945. aastal 80 tsentnerile 1948. aastal. Tööviljakuse tõusu tõttu suurenes kalatoodang kooperatiivses sektoris ajavahemikul 1946.—1948. a. kolm korda, sealjuures kõige rohkem tõusis see Pärnu basseinis püüki teostavates kaluriühistutes. Pärnu basseini osatähtsus kooperatiivses kalapüügis, mis oli juba 1945. aastal kõrge, suurenes veelgi, tõustes 25% -lt 35% -le 1948. aastal.

Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi areng kaluriühistutes kindlustas vabariigis esimestel sõjajärgsetel aastatel kalatoodangu tunduva tõusu. Kuid võrreldes riikliku tööstusega jäi kalapüük oma arengus tunduvalt maha. Eesti NSV tööstus ületas kogutoodangu poolest sõjaeelse taseme juba 1947. aastal. Kalapüügi alal aga oli sõjaeelne tase 1948. aastal veel saavutamata.

Niisugust olukorda põhjustas eelkõige kalapüügi materiaalse tehnilise baasi nõrkus ja olemasolevate püügivahendite puudulik kasutamine. Püügivete kalarikkuse ja kalurite arvu poolest oleks võidud palju rohkem kala välja püüda. Peamiseks pidurdavaks asjaoluks oli see, et valdav osa püügivahendeid oli kalurite eraomandiks. Kalureil oli püügivahendeid väga ebaühtlaselt, ühtedel oli neid rohkem, teistel hoopis vähe. Kalurid, kellel oli vähe püüniseid, ei saanud püügist kuigi suurel määral osa võtta. Kollektiivset püüki rakendati vähe, sest eraomanduses olevad püügivahendid olid enamasti soetatud individuaalse püügi teostamiseks.

Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arengut pidurdasid kalurite väike-eramajapidamiste piiratud finantsilised võimalused, mis ei lubanud suurpüüniste soetamist. Kuid ka suurema osa kaluriühistute finantsiline olukord, vaatamata riikliku krediidi saamisele, ei võimaldanud kalapüügi materiaalse tehnilise baasi tugevdamiseks suuremaid kulutusi teha.

Kalurid nägid, et oma tööviljakuse tõstmise ja tulude suurendamise eesmärgil on otstarbekohane loobuda püügi vahendite eraomandusest ja minna üle kalapüügi teostamisele ühiste püügivahenditega. Juba ajavahemikul 1945. kuni 1948. a. asutati vabariigis mitu artelli ühiseks kalapüügiks. Neis artellides olid kalapüügivahendid ühisomandiks, põllumajanduslikud tootmisvahendid aga artelliliikmete eraomandiks. Kaluriartellides saavutati paremaid püügitulemusi kui kaluriühistutes, kuid neis polnud veel võimalik õigesti kooskõlastada kalapüüki ja põllumajanduslikku tootmistevahendite vahel. Tervikuna lahendas ühistootmise küsimuse kalurikülades nii kalapüügi kui ka põllumajanduse osas kollektiivsete suurmajapidamiste — kalurikolhooside — loomine.

Kalurikolhoosides ühistati (muudeti kalurikolhooside liikmete ühisomandiks) kõik kalapüügivahendid — ujuvvahendid koos inventariga, kõik püünised ning kalamajandusega seoses olevad ehitused, hooned ja sisseseaded. Osa püügivahendeid tuli kalurikolhoosidesse üle kalurikolhoosi põhikirjale üleläänud kaluriühistutelt ja -artellidelt.

Vaatamata sellele, et mitte kõik kaluriühistute liikmeks olnud kalurid ei astunud kalurikolhooside liikmeks, mille tõttu tegevkalurite arv vähenes, püüti kooperatiivse sektori poolt 1949. aastal kala 38% rohkem kui 1948. aastal. Seda tagas esmajoones see, et püügivahendite ülemineku tõttu ühisomandiks oli kalureil kollektiivse töö rakendamise teel võimalik tunduvalt tõsta oma tööviljakust.

Kalurikolhoosides avanesid uued võimalused kalapüügi materiaalse tehnilise baasi tugevdamiseks. Aasta-aastalt suurendati püüniste arvu ja kalapüügilaevastikku. Erilist rõhku pandi suurpüüniste, esmajoones seisevnootade soetamisele. Seisevnoodapüügi arendamine kujunes tehnilise progressi peasuunaks kolhoosliku kalapüügi alal. Kalurid veendusid, et seisevnoodapüük on kevadise kuderäime efektiivseimaks püügiviisiks, tagab kalatoodangu tunduvalt suurenenemist ning kalurite tulude kasvu.

Pärnu basseinis sai seisevnoodapüük täieliku eluõiguse ja räumepüügist mõrdadega loobuti siin kõigis kalurikolhoosides. Seisevnooti soetati ka teistes püügibasseinides. Kuid seal ei esinenud sellist massilist räumemõrdade asendamist seisevnootadega nagu Pärnu basseinis ja püügile asetati enamasti ainult väikseid seisevnooti. Nii näiteks võeti mitmetes Orissaare ja Haapsalu rajooni kalurikolhoosides

sides kasutusele nn. kastmõrrad, väikesed seisevnoodad, mis vitsmõrdadega võrreldes hakkasid andma paremaid püügitulemusi. Kuid küllalt esines ka kalurikolhoose, kus visalt jätkati endiste, vitsmõrdade juurdesoetamist ja tunti umbusaldust uue püügiviisi vastu.

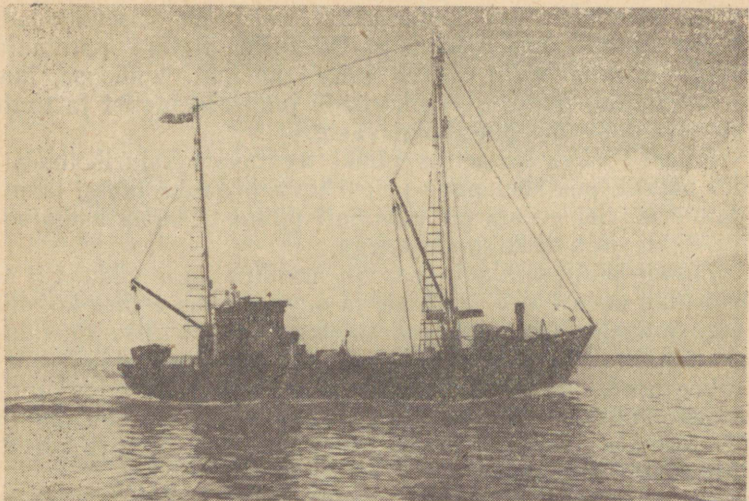
Peipsi-Pihkva basseinis püüki teostavais kalurikolhoosides pöörati peatähelepanu peipsi tindi ja latika püügi laiendamisele. Sel eesmärgil täiendati püüniste baasi esmajoones tindi- ja suurkalamõrdadega.

Muude püüniseliikide osas oli arvuline kasv väike või ei esinenud seda üldse. Võrkude ja õngede osas esines koguni tagasimineku. Võrkude osas tuleb siiski tehnilise uuendusega märkida seda, et kasutusele võeti kaproonniidist suurkalavõrgud, mis on puuvillniidist võrkudega võrreldes tunduvalt suurema püügivõimega, sealjuures aga hõlpsamini käsitletavad, sest nad on kaalult kergemad, ei vaja kuivatamist ega kõdune vees.

Koos seisevnoodapüügi arenemisega vähenes kalurite huvi räime võrgupüügi vastu. Võrkudega püütav räim langeb mehaaniliste vigastuste tõttu suurelt osalt II sorti ja kalurite tulud on räime kvaliteedi languse tõttu tunduvalt (umbes 15%) madalamad kui muul viisil püütud täisvärtusliku räime puhul.

Koos püüniste arvu suurendamisega täiendasid kalurikolhoosid ka kalapüügilaevastikku. Kalurite üksikmajapidamistelt üle tulnud laevastik koosnes väikese kandejõu ja võimsusega mootorpaatidest, purje- ja sõudepaatidest. Kalurite majapidamistes olid need paadid soetatud püügiks väikepüüniste — võrkude, õngede ja väikeste mõrdade abil. Järjest laienevaks, suurpüüniste abil teostatavaks räimepüügiks tuli soetada uusi, suurema kandejõuga ja võimsamaid mootorpaate.

Kooperatiiv-kolhooslik omand püügivahendeile tagas kalapüügi tunduva tõusu vabariigis. 1952. aastal püüti kalurikolhoosides 28% rohkem kala kui 1950. aastal. Sellele vaatamata ei olnud areng küllaldane. Kalavarud lubasid kalatoodangut tõsta palju kõrgemale tasemele. Partei XIX kongressi direktiivid nägid ette kalapüügi suurendamist Eesti NSV-s ajavahemikul 1951.—1955. a. 85% võrra. See nõudis kalurite paremat varustamist püügivahenditega, kalapüügi tehnika täiustamist ja kasvu. Kuid traallaevade ja kõige uuemate, tehniliselt täiuslike suurpüüniste laiaulatuslik soetamine nõuab suurte kulutuste tegemist, kusjuu-

Joon. 7. Kalurikolhoosi «Vaal» traallaev CTB-2057 saabub püügisreisilt.

res need kulutused leiavad püügituludega katmist alles rea aastate jooksul. Selliste kulutuste tegemine käis paljudele kalurikolhoosidele üle jõu. Traallaeva näiteks ei soetanud endale ükski kalurikolhoos.

Kolhoosliku kalapüügi arengu kiirendamise eesmärgil tuli minna teistes liiduvabariikides äraproovitud teed mööda — koondada püügivahendid riigi kätte, luua nende valitsemiseks mootor-kalapüügijaamad ja vabastada kalurikolhoosid kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arendamisega seotud kulutustest.

Mootor-kalapüügijaamade teenindamise tõttu suurenes kolhoosliku kalapüügi materiaalne tehniline baas kiiresti.

Järjest rohkem seisevnooti asetati püügile ka Kingissepa rajoonis, Hiiumaal ning Soome lahe äärsetes kalurikolhoosides. Esimesed seisevnoodad asetati 1955. aastal Soome lahe vetesse püügile ka Peipsi-äärsete kalurikolhooside rändpüügibrigaadide poolt. Suurel arvul said kalurikolhooside püügibrigaadid enda käsutusse uusi püüniseid vääriskala püügi laiendamiseks. Tunduvalt suurenes mõrdade arv angerja, siia, lõhe jt. vääriskalade püügiks; peaaegu täielikult tõrjuti kasutuselt välja puuvillniidist suurkala-

võrgud kaproonvõrkude poolt. Peipsi-äärsetes kalurikolhoosides hakati tindipüügiks kasutama seisevnootaid.

Seisevnootade, mõrdade ja muude passiivseks püügiks vajalike vahendite arvu suurendamise kõrval hakkasid mootor-kalapüügijaamad kalurikolhoose teenindama ka aktiivse püügi osas. 1952. aasta lõpul andis Pärnu mootor-kalapüügijaam oma teenindamispiirkonna kalurikolhooside kasutusse esimesed traallaevad CTB-80. Käesoleval ajal aga on traallaevu ka juba Kingissepa, Hiiumaa, Tallinna, Mahu ja Tartu mootor-kalapüügijaama teenindamisel olevates kalurikolhoosides. Terve rida kalurikolhoose said mootor-kalapüügijaamadelt traalpüügiks väiksemaid, 20-hobujõulise mootoriga varustatud feljuuga-tüüpi paate. Peipsi järvel hakati teostama kaksiktraalpüüki. Üldse aga pöörati senisest suuremat tähelepanu mootorpaatide arvu suurendamisele sisevetes püüki teostavais kalurikolhoosides, kus kalurite varustatus mootorpaatidega oli äärmiselt madal.

Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi tugevnemisega suurenes kalurite varustatus püügivahenditega. Võrreldes 1949. aastaga — kalurikolhooside eksisteerimise algaastaga — on kalurid püüniste ja ujuvvahenditega käesoleval ajal tunduvalt paremini varustatud (tabel 8).

Püügivahenditega varustatuse paranemine võimaldas kalureil tunduvalt tõsta tööviljakust ja suurendada kalatoodangut. 1954. aastal moodustas püük ühe kaluri kohta keskmiselt 95 tsentnerit 46 tsentneri vastu 1949. aastal, s. o. suurenes 107% võrra (joon. 8).

Kalurikolhooside kalatoodang aga suurenes samal ajavahemikul 86% võrra. Kalatoodangu suurenemine toimus seega tervikuna kalurite tööviljakuse tõusu arvel — nende materiaalse tehnilise varustatuse paranemise, töö ja püügi-protsessi parema organiseerimise ja muude tööviljakust tõstvate tegurite arvel. Kalurite arv seevastu oli 1954. aastal koguni väiksem kui 1949. aastal.

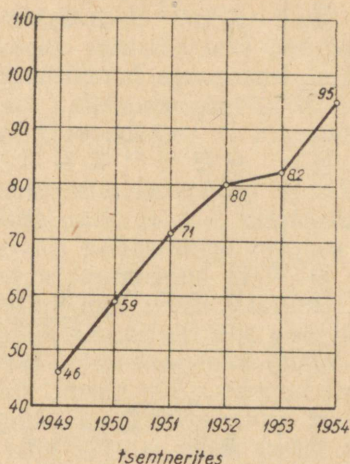
Kalatoodang suurenes peamiselt seisevnoodapüügi arvel. 1954. aasta kalatoodangust saadi rohkem kui 60% seisevnootadega 24% vastu 1949. aastal (tabel 9).

Samal ajal esines tagasimineku rüütmimõrdade, võrkude ja õngedega teostatava püügi osas. Mõrrapüük asendati seisevnoodapüügiga, võrgu- ja õngepüügile aga hakkasid kalurid aasta-aastalt järjest vähem tähelepanu osutama. Mõnevõrra suurenes püük angerja-, suurkala- ja ääremõr-

Kalurite varustatus püügivahenditega ajavahemikul 1949.—1954. a.

Jrk. nr.	Püüniste nimetus	Arv keskmiselt ühe kaluri kohta					
		1949. a.	1950. a.	1951. a.	1952. a.	1953. a.	1954. a.
1	Seisevnoodad	0,02	0,05	0,08	0,14	0,19	0,26
2	Räimemõrrad	0,19	0,25	0,23	0,26	0,22	0,21
3	Angerjamõrrad	0,12	0,15	0,09	0,10	0,11	0,20
4	Muud mõrrad	1,17	1,65	1,70	2,19	2,22	1,90
5	Tõmbenoodad	0,12	0,14	0,13	0,12	0,11	0,10
6	Võrgud	11,85	10,13	8,66	10,74	12,48	.
7	Õnged	455	268	208	325	210	.
8	Mootorpaadid:						
	arv	0,19	0,26	0,31	0,36	0,41	0,45
	kandejõud (t)	0,22	0,31	0,40	0,51	0,66	0,80
	võimsus (HP)	0,9	1,2	1,5	1,9	2,3	2,7
9	Sõude- ja purjepaadid:						
	arv	0,21	0,26	0,28	0,29	0,29	0,23
	kandejõud (t)	0,10	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12

Keskmine püük ühe kaluri kohta:

Joon. 8. Kalurite tööviljakuse tõus kalurikolhoosides ajavahemikul 1950.—1954. a.

Tabel 9

Kalurikolhooside kalatoodangu jagunemine püüniseliikide vahel ajavahemikul 1949.—1954. a. (%-des)

Püüniseliigid	A a s t a d					
	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Seisevnoodad	24	31	38	47	53	61
Räimemõrrad	28	25	29	23	17	11
Muud mõrrad	7	7	5	8	8	8
Lestanoodad	3	4	3	2	2	1
Muud noodad	4	5	4	3	2	3
Võrgud, õnged	34	28	21	17	16	13
Traalid	—	—	—	—	2	3

dadega. Viienda viisaastaku teisel poolel hakkas arenema traalpüük.

Olgugi, et püügi materiaalne tehniline baas on kolhooslikus sektoris aasta-aastalt tugevnenud, suurenes ta ikkagi peamiselt passiivsete püügivahendite osas. Selle tulemusel suurenes kalatoodang kalurikolhoosides esmajoones keva-

Keskmine pük ühe püünise kohta kalurikolhoosides ajavahemikul 1949.—1954. a. (ts)

Jrk. nr.	Püüniste nimetus	A a s t a d					
		1949	1950	1951	1952	1953	1954
1	Seisevnoodad	571	378	336	276	230	224
2	Räimemõrrad	67	64	87	71	63	50
3	Angerjamõrrad	0,4	1,2	1,3	1,1	2,0	1,8
4	Muud mõrrad	2,5	2,2	2,3	3,0	2,7	3,9
5	Lestanooad	28	42	52	45	44	51
6	Mutnikud	30	35	23	16	25	28
7	Muud noodad	24	18	34	23	16	32
8	Räimevõrgud	1,5	2,2	2,1	1,7	1,5	
9	Kiluvõrgud	2,5	2,8	2,4	2,1	2,2	
10	Lestavõrgud	0,7	0,7	0,9	0,6	0,7	
11	Muud võrgud	0,4	0,3	0,3	0,3	0,25	0,25
12	Onged (tuh. tk.)	5,1	11,8	15,8	9,3	5,5	

disel püügiperioodil, millal rannaäärsetes püügipiirkondades esineb kala kõige rohkem.

Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arendamine esmajoones passiivseks, rannaäärseks püügiks süvendas veelgi kalapüügi alal esinevat sesoonsust kolhooslikus sektoris. Kui 1949. aasta kalatoodangust püüti II kvartalis 65,5%, siis 1954. aastal moodustas II kvartali osatähtsus juba 80,8%.

Tõsiseks puuduseks kalapüügi arendamisel Eesti NSV kalurikolhoosides on ka see, et kalatoodang on seni suurenenud esmajoones püügivahendite arvu kasvu arvel, liiga vähe on see aga suurenenud püüniste ja ujuvvahendite kasutamise paranemise arvel. Vastupidi, suures osas kolhoosides on püük keskmiselt ühe püügivahendi — püünise või ujuvvahendi kohta langenud (tabel 10).

Eriti teravalt ilmneb püügi langus seisevnootade juures. 1949. aastal püüti kalurikolhoosides keskmiselt ühe seisevnooda kohta kala 571 ts, 1954. aastal aga kõigest 224 ts. Osaliselt oli see langus tingitud püügibasseinide osatähtsuse muutumisest seisevnoodapüügis. Seisevnootade arvu suurenemine mitte ainult Pärnu basseinis, vaid ka teistes püügibasseinides, kus rannaäärsed püügipiirkonnad ei taga nii kõrget räimepüügi produktiivsust kui Pärnu lahe piirkonnas, on mõningal määral vähendanud ka keskmist püüki ühe seisevnooda kohta. Selles võib kergesti veenduda, kui analüüsida olukorda paari viimase aasta kohta mootorkalapüügijaamade teenindamispiirkondade lõikes (tabel 11).

Tabel 11

Keskmine püük ühe seisevnooda kohta kalurikolhoosides 1952.—1954. a. mootorkalapüügijaamade teenindamispiirkondade lõikes (ts)

Jrk. nr.	Mootorkalapüügijaama teenindamispiirkond	Aastad			Osatähtsus seisevnootade arvu suurenemises 1952.—1954. a. (%-des)
		1952	1953	1954	
1	Pärnu	400	325	266	18,5
2	Kingissepa	49	94	188	24,8
3	Orissaare	102	159	140	2,6
4	Hiiumaa	49	84	188	7,0
5	Haapsalu	214	177	177	22,8
6	Tallinna	317	361	430	10,2
7	Mahu	394	234	261	14,1
	Üldse	276	230	224	100,0

Välja arvatud Orissaare mootor-kalapüügijaama piirkond, suurenes kõigis teistes mootor-kalapüügijaamade piirkondades seisevnootade arv kiiremas tempos kui Pärnu mootor-kalapüügijaama piirkonnas. Kõige rohkem suurenes 1953. ja 1954. aastal seisevnootade arv Kingissepa ja Haapsalu mootor-kalapüügijaamade piirkonnas, kus aga püük keskmiselt ühe seisevnooda kohta oli tunduvalt madalam kui Pärnu mootor-kalapüügijaama piirkonnas.

Arvestus näitab, et 1953. ja 1954. a. langes püük keskmiselt ühe seisevnooda kohta mootor-kalapüügijaamade piirkondade osatähtsuse muutumise tõttu seisevnootade koguarvus 16 tsentneri võrra ja muude tegurite arvel 36 tsentneri võrra. Kuid püük keskmiselt ühe seisevnooda kohta langes ainult osa mootor-kalapüügijaamade piirkondades, osas mootor-kalapüügijaamade piirkondadest keskmine püük ühe seisevnooda kohta tõusis. Kõige suurem langus esines Pärnu mootor-kalapüügijaama piirkonnas — 134 ts, kõige suurem tõus Kingissepa ja Hiiumaa mootor-kalapüügijaamade piirkondades — 139 ts. Osalt mõjutas ühe seisevnooda keskmise püügitaseme kujunemist ka seisevnootade arvu muutumine kalurikolhoosides, sest püügitingimused ei ole mootor-kalapüügijaama piirkonna ulatuses kaugeltki ühesugused.

Mõju avaldas ka seisevnootade endi püügitehniliste omaduste muutumine. Suuremate mõõdetega — sügavama kasti ja pikema ning sügavama tiivaga — seisevnooda püügivõime on tavaliselt suurem kui väiksema seisevnooda püügivõime. Seepärast sõltub keskmine püük ühe seisevnooda kohta ka mitmesuguse püügivõimega seisevnootade osatähtsuse muutumisest seisevnootade üldarvus.

Vaatamata nimetatud tegurite mõjule oli seisevnooda keskmise püügi kujunemisel suur osatähtsus püügi ja kalurite töö organiseerimisega seotud teguritel. Eespool me juba märkisime, et seisevnootade arvu edasine suurendamine Pärnu püügibasseinis ei ole otstarbekohane, kuna see ei kindlusta kalatoodangu suurenemist niisuguses ulatuses, mis kataks seisevnootade arvu suurendamisega seotud kulusid, rääkimata kalur-kolhoosnike töö hulga suurenemisest. Koos seisevnootade arvu suurenemisega vähenes paljudes kalurikolhoosides hool seisevnootade ratsionaalse majandamise eest, seisevnootade arvu suurenemise tõttu ei leitud enam kõigile häid püügikohti, uute püügikohtade kasutuselevõtmine püügihooaja keskel toimus

varuseisevnotade puudumise tõttu aeglaselt, puudusi esi- nes ka seisevnotade konstruktsioonis ja püügile asetami- ses, püügilasuvate seisevnotade teenindamise sagedus vähenes, seisevnotade jooksva remondi kvaliteet langes, mille tõttu seisevnotade püügivõime vähenes jne.

Loobumine seisevnotade arvu edasisest järsust suuren- damisest Pärnu basseinis võimaldab kalureil suuremat tähelepanu osutada seisevnotadapüügi ratsionaliseerimisele, eesmärgiga — võimalikult väiksemate materiaalsete ja töökulutustega püüda võimalikult rohkem kala. Seisevnoo- dapüügi ökonoomsust tuleb aga samuti silmas pidada neis püügipiirkondades, kus seisevnotadapüügi arendamise või- malused ei ole seni veel täielikult ära kasutatud.

Seisevnotadapüügi ratsionaliseerimise ja täiustamise kohta öeldu kehtib ka teiste passiivsete püügiviiside kohta. Kalurite töö ja kogu kalapüügi protsessi parem organisee- rimine peab kindlustama püügi suurenemise iga mõrra, nooda ja võrgu kohta, iga ujuvvahendi kohta.

Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi edasine täiusta- mine ja püügivahendite kasutamise parandamine võimal- dab olemasoleva kalurite arvu juures eelseisvatel aastatel tunduvalt tõsta kalurite tööviljakust ja suurendada kala- toodangut, kusjuures püügikulud ühe tsentneri kala kohta vähenevad.

Püügivahendite kasutamise parandamine on tihedalt seo- tud kalapüügi ja kalurite töö organiseerimise parandami- sega kalurikolhoosides, mida käsitletakse töö järgnevates peatükkides. Siin aga peatume veel lühidalt kalapüügi materiaalse tehnilise baasi tugevdamise ja täiustamise ülesannetel ja võimalustel.

Küsimus seisab selles, et kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arendamisel ei saa enam arvesse võtmata jätta Balti mere kalavarude senisest ratsionaalsema ekspluateerimise vajadust, samuti püügi ja kogu kalamajanduse sesoonsuse vähendamise vajadust. Sel eesmärgil on kalapüügi mate- riaalset tehnilist baasi vaja arendada niisuguses suunas, mis võimaldaks laiendada avamerepüüki ning tõsta sügis- ja talveperioodi osatähtsust kalapüügis. Selleks on Balti mere püügitingimustes vajalik traallaevade arvu suuren- damine ja muu traalpüügiks vajaliku tehnilise baasi loo- mine.

Kalatoodangu suurendamiseks ja kalapüügi sesoonsuse vähendamiseks tuleb mootor-kalapüügijaamadel tunduvalt

laiendada kalurikolhooside teenindamist traalpüügi osas. Kuna riikliku püügisektori peatähelepanu on eelseisvatel aastatel pööratud heeringapüügi arendamisele Atlandi ookeani põhjaosas, siis suureneb kolhoosliku sektori osatähtsus Balti mere kalarikkuste kasutamisel veelgi. On otstarbekohane, et vastavalt heeringapüügi laienemisele riiklik sektor loovutaks järk-järgult traalpüügi Balti mere vetes kalurikolhoosidele ja annaks mootor-kalapüügijaamadele üle kõik väiksemad traallaevad — СТБ-80 ja ТРБ-80.

Traalpüügi arendamine võimaldab tunduvalt tõsta kalurikolhoosnikute tööviljakust ja kalurikolhooside tulusid. Näiteks tuleb 80-hobusejõulise traallaeva meeskonna liikme kohta aastas toodangut 200—250 tsentnerit, mida aga on eelseisvatel aastatel, nagu näitavad eesrindlike traallaevameeskondade püügitulenumused, võimalik veelgi tõsta. Seega on kaluri tööviljakus traalpüügil üle kahe korra kõrgem kui rannapüügil.

Kalapüügi edasisel arendamisel ei tohi alahinnata traalpüügi teostamise võimalusi ka 20—40-hobusejõulise mootoriga varustatud paatidega. Väiketraalpüüki on Eesti NSV rannavetes sügis-talvisel perioodil võimalik teostada peaaegu igal pool. Võrgupüügiga võrreldes on väiketraalpüük odavam, püütud kala kvaliteet on kõrgem ning kolhooside ja kalurite tulud seetõttu suuremad. Väiketraalpüügi juures puudub ka vajadus abitööjõu järele, mis on võrgu- ja õngepüügi juures võrdlemisi suur.

Nüüd, kus kõik Eesti NSV kalurikolhoosid on üle läinud mootor-kalapüügijaamade teenindamisele, sõltub kalapüügi edasine areng kalurikolhoosides väga suurel määral mootor-kalapüügijaamade tööst. Mootor-kalapüügijaamad on riiklikud ettevõtted. Nende peamiseks kohustuseks on kalurikolhooside teenindamine kõigi vajalike püüniste, ujuvvahendite ja püügiinventariga, vastavalt kalurikolhooside tootmisplaanidele. Mootor-kalapüügijaamad varustavad kalurikolhooside püügibrigaade ka vajalike mootori kütteinete ja määrdeõlidega. Mootor-kalapüügijaamad on kohustatud tegema püüniste ja ujuvvahendite keskmist ja kapitaalremonti või tasuma nende remontidega seoses olevad kulud. Seega võtab riik mootor-kalapüügijaamade kaudu enda kanda kõik põhilised kalapüügiga seotud kulud. Seepärast ei või mootor-kalapüügijaamad suhtuda üksikõikselt sellesse, kuidas püügibrigaadides püügivahendeid kasutatakse. Mootor-kalapüügijaamad ei tohi piirduda

ainult püügibrigaadide materiaalse tehnilise varustamisega. Nad peavad olema tõelised kolhoosliku kalapüügi organisaatorid — abistama kolhoose organisatsiooniliselt, aitama kasutusele võtta uut kalapüügi tehnikat, abistama kalurikolhooside juhatusi sotsialistliku võistluse organiseerimisel, tutvustama ja levitama kalurite hulgas püügieesrindlaste töökogemusi. Eriti vastutusrikkad ülesanded lasuvad mootor-kalapüügijaamadel kalapüügi edasisel mehhaniseerimisel. Aasta-aastalt tuleb neil suurendada mehhaniseeritud püügi osatähtsust, arendada traalpüüki ja mehhaniseeritud noodapüüki, mehhaniseerida võrgu- ja õngepüüki, eriti talvist jääalust püüki, seisevnotade püügileasetamise, väljavõtmise, teenindamise ja transpordiga seotud operatsioone jne. Mootor-kalapüügijaamade ülesandeks on ka kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamine. Nad on kohustatud iga aasta teatud arvu kalur-kolhoosnikuid ette valmistama laevajuhtideks, mehaanikuteks, traalmeistriteks jne.

Mootor-kalapüügijaamad on seega kolhoosliku kalapüügi industriaalseks, materiaalseks tehniliseks baasiks, tootlike jõudude arendajaiks, tehnilise progressi teostajaiks kolhoosliku kalapüügi alal. Nad on otsustavaks jõuks kolhoosliku kalapüügi arendamisel, sotsialistliku riigi tähtsateks tugipunktideks kalurikolhooside juhtimisel ja abistamisel. Neil lasuvaid ülesandeid aga ei saa mootor-kalapüügijaamad edukalt täita, kui neil puudub vajalik tehniline baas. Seepärast on kõige lähemate aastate jooksul vaja kõigis mootor-kalapüügijaamades ehitada püüniste rakendus- ja remonditöökojad, püüniste konserveerimistöökojad, samuti väiksemate ujuvvahendite ja mootorite remonditöökojad ning laod püünisematerjalide, mootorikütteainete, määrdeõlide ja muude materjalide säilitamiseks. Samuti vajavad mootor-kalapüügijaamad administratiivhooneid, kus muude vajalike ruumide kõrval oleksid ruumid kursuste läbiviimiseks.

Järjest suurenevat kalapüügilaevastikku on võimalik efektiivselt kasutada ainult siis, kui vajalikus ulatuses arendatakse ka teda teenindavat rannabaasi. Aasta-aastalt suureneva traallaevastiku jaoks on vaja ehitada rannabaasid-kalasadamad peamistes traalpüügi piirkondades — Saaremaa läänerannikul, Tallinnas ja Narva-Jõesuus. Peale baaside, kust traallaevad saavad varustuse ja kus asuvad jooksva remondi töökojad, vajab traallaevastik

Joon. 9. Kala väljavõtmine seisevnoodast vajab mehhanseerimist.

veel varjusadamaid piki Eesti NSV rannajoont, nagu Mahul, Vergil, Loksal, Paldiskis, Dirhamis, Haapsalus, Kõrgesaares, Roomassaares, Ruhnus, Kihnus ja mujal. Sadamatega tuleb kindlustada ka väiksem kalapüügilaevastik. Väiksemate, kuni 40—50-hobusejõulise mootoriga varustatud paatide arvu pideva suurenemisega tõuseb väiksemate sadamate ja kapitaalsete randumissildade ehitamise vajadus kalurikolhoosides järjest teravamalt päevakorraale.

Püügiaja ja -vahendite kasutamine oleneb suurel määral

Joon. 10. Virtsu kalavastuvõtupunkt. Mehhaniseeritud vastuvõtuliinid.

kala vastuvõtmisel valitsevast olukorrast. Igas püügi-
piirkonnas peavad kalatööstusettevõtted organiseerima
kalasaagi kiire ja häireteta vastuvõtmise kas vastuvõtu-
punktide või vastavate transpordilaevade poolt. Kui see ei
ole kindlustatud, kaotavad kalurid rohkesti kallist püügi-
aega kala üleandmisele, sealjuures langeb üleantava kala
kvaliteet, ujuvvahendid seisavad kasutult kinni kalalastide
all, püügil asuvate püüniste töötlemise arv langeb jne.
Kõige selle tulemusena ei kasutata täielikult olemasolevaid
püügivõimalusi ja suurel hulgal kala jääb püüdmata. See-
pärast tuleb rangelt jälgida, et kala vastuvõtupunktide ja
-laevade võimsus ei jääks maha kalatoodangu kasvust.

Võib märkida, et kala vastuvõtu alal on olukord muutu-
nud aasta-aastalt paremaks. Alles mõne aasta eest tuli
kalureil kogu püük üle anda käsitsi, mis nõudis palju tööd
ja raiskas kallist püügiaega. Nüüd on suuremates vastu-
võtupunktides kala vastuvõtmine mehaniseeritud. On sea-
tud üles kalapumbad, hüdrovoolikud või -rennid, transpor-
töörid jne. Uus tehnika kalapaatide tühjendamisel ja kalade
transportimisel asendab sadade inimeste tööjõudu. Senine
raske töö aga, milleks oli kala käsitsi üleandmine, muutus
palju kergemaks.

Vaatamata kala vastuvõtupunktide laialdase võrgu arendamisele ja neist suure osa mehhaniseerimisele jääb kala vastuvõtmine käesoleval ajal ikkagi veel maha kalapüügi kiiretempolisest kasvust. See avaldub takistustes ja häiretes, mis kevadisel suurpüügi hooajal esinevad peamistes räimepüügi rajoonides, esmajoones aga Saaremaal, Hiiumaal, Virtsus ja Puius, kus pole küllalt ehitatud mehhaniseeritud vastuvõtupunkte või kus olemasolevad mehhanismid ei kindlusta kala häireteta vastuvõtmist. Väga vähe on kala vastuvõtu mehhaniseerimisele tähelepanu pööratud Põhja-Eesti rannikul asuvates kala vastuvõtupunktides.

Kuna vabariigi kalurid kalapüüki eelseisvatel aastatel veelgi suurendavad, siis seisavad kalatööstusettevõtete ees tõsised ülesanded kala vastuvõtmise korraldamise alal. Küsimus ei seisa ju ainuüksi vastuvõtu protsessi mehhaniseerimises. Küsimus seisab ka vastuvõtupunktide varustamises tööjõuga, transpordi, taara, soola, vürtside ja muude materjalidega, samuti värskel, jahutatud ja külmutatud kala realiseerimise osatähtsuse suurendamises.

Väga tähtis on traallaevade teenindamine kala vastuvõtu laevade poolt. Et traallaevad saaksid võimalikult kauem asuda püügil, on vaja neilt püügitoodang vastu võtta vahetult püügikohtadel. Vastasel korral kulub neil suur osa püügiajast sõitudeks püügikohtade ja sadamate vahel ning ootamiseks, millal püütud kala saab üle anda. Püügikohtadel üleandmise korral on tagatud ka kala kõrgem kvaliteet. Arvestades jahutatud ja külmutatud kala turustamise osatähtsuse suurendamise vajadust, on vabariigis vaja suurendada refrižeraator-transpordilaevastikku ning laiendada kala vastuvõtmist traallaevadelt otse püügikohtadel.

Disproportsioonide likvideerimine kalapüügi ja seda teenindava rannabaasi vahel, eriti aga kala püügi ja vastuvõtu vahel on Eesti NSV kalamajanduse arendamise probleemide hulgas üks olulisemaid, mille lahendamisele tuleb kalatööstust juhtivail organeil eelseisvail aastail asuda täie otsustavusega.

IV. TÖÖ ORGANISEERIMISEST JA TAŠUSTAMISEST KALURIKOLHOOSIDES

Kapitalismi tingimustes on töö organiseerimise ülesandeks töötajate ekspluateerimise tugevdamine kapitalistide kasumite suurendamise eesmärgil. Sotsialismi tingimustes on töö ratsionaalse organiseerimise ülesanne täiesti vastupidine — lihtsustada ja kergendada tööliste ja kolhoosnikute tööd, viia töö raskus töötajate õlgadelt üle masinaile, tõsta tööviljakust ning selle arvel suurendada ühiskondlikku rikkust ja nõukogude rahva heaolu.

Vastavalt sellele põhiülesandele peab töö organiseerimine kalurikolhoosides kindlustama tehnika ja teaduse saavutuste ning eesrindlike kalurite töökogemuste kõige täielikuma ja efektiivsema kasutamise ning selle alusel kalurikolhoosnikute tööviljakuse süstemaatilise tõusu, toodangu kvaliteedi paranemise, omahinna alanemise, riiklike püügiülesannete täitmise, kolhooside ühiskondliku majapidamise kasvu ning kalur-kolhoosnikute ainelise ja kultuurilise elutaseme edasise tõusu.

Nende tähtsate ja vastutusrikaste ülesannete lahendamisel tuleb kalurikolhooside juhatustel, mootor-kalapüügijaa-madel ja kalatööstust juhtivatel keskorganitel osutada eriti tõsist tähelepanu töö organiseerimise parandamisele kalurikolhoosides.

Põhiliseks töö organiseerimise vormiks kalurikolhoosides on kalapüügibrigaad. Eesti NSV-s said kalapüügibrigaadid alguse juba kaluriühistute ajal ja muutusid laiaulatuslikuks töö organiseerimise vormiks kalurikolhoosides. Käesoleval ajal on vabariigi kalurikolhoosides kalurite töö organiseerimise põhivorm — püügibrigaad — kõikjal rakendamist leidnud. Kõik kalurid on jaotatud kalapüügibrigaadidesse ja brigaadide ulatuses lülidesse. Kalapüügibrigaade ja lülisid juhivad kogenumate ja eesrindlikumate kalurite hulgast kolhoosi juhatuse poolt määratud brigadirid ja lüli-vanemad.

Brigaadne kalapüügi organiseerimine omab suuri eelseid. Püügibrigaadide puhul on võimalik paremini organiseerida tööd, kindlustada töö- ja tootmisdiscipliini, levitada eesrindlikke püügikogemusi ja töövõtteid, juurutada uut püügitehnikat kiiremini kui üksikult, omaette, brigaadidesse organiseerimata kalurite hulgas. Brigaadse püügi korral püüavad kalurid ühiselt, hõlmates korraga suurt ala püügipiirkonnast. See võimaldab kiiremini avastada kalaparvi ja organiseeritumalt läbi viia püüki.

Seepärast on kalapüügibrigaadide tugevdamisel kalapüügi edasise tõusu, kalurikolhooside ühiskondliku rikkuse kasvu ning kalurkolhoosnikute ainelise ja kultuurilise elutaseme tõusu suhtes suur tähtsus.

Vabariigi kalurikolhoosides on kalapüügibrigaade pidevalt täiustatud ning kohandatud kasutatavaile püügivahenditele ja püügiviisidele. Tallinnas asuva eesrindliku kalurikolhoosi «Majak» edusammud kalapüügi arendamises on seletatavad mitte üksi uue võimsa püügitehnika kasutuselevõtmisega ja rändpüügi laialdase organiseerimisega, vaid ka kalurite töö parema organiseerimisega. Kalurikolhoosis «Majak» on kõik kalurid ühendatud ühte püügibrigaadi, kes seisevnootadega püügil töötab kompaktselt, võrgupüügil aga lülidesse jaotatuna. Kalurikolhoos «Majak» on aasta-aastalt suurendanud kalasaaki, pidevalt on tõusnud kalurite tööviljakus ja tulud kalapüügist.

Paljudes kalurikolhoosides aga vähendavad võimsa kalapüügitehnika kasutamise efektiivsust püügibrigaadide ja lülide organiseerimises esinevad puudused. Enamasti on kalapüügibrigaadid liiga väikese koosseisuga. Ühe kalapüügibrigaadi kohta tuli vabariigi kalurikolhoosides 1954. aastal keskmiselt 20 kalurit, Kingissepa mootor-kalapüügi-jaama piirkonna kalurikolhoosides aga keskmiselt ainult 14 kalurit. Väga väikesed olid 1954. aastal püügibrigaadid ka Pärnu mootor-kalapüügi-jaama kalurikolhoosides «Jahta», «Vaal», «Kommunismi Lipp» ja «Nõukogude Partisan». Kalurikolhoosis «Jahta» koosnes 1954. aastal osa brigaade ainult viiest kalurist. Niisuguseid väikseid kalurite rühmi ei saa lugeda brigaadideks; 5 kuni 12 kalurist koosnev brigaad, teenindades üheskoos seisevnootasid, täidab tegelikult ainult püügilüli ülesandeid.

Väikesed püügibrigaadid ei kindlusta küllaldaselt brigaadse püügi eeliste kasutamist. Väikeste brigaadide puhul pole võimalik teostada manööverdamist suurpüüniste ja

tööjõuga sellises ulatuses kui suuremate brigaadide puhul. See aga ei võimalda küllalt efektiivselt ära kasutada võimsat püügitehnikat. Näiteks ei püüa seisevnoodapüügi juures kõik seisevnoodad võrdselt, kord püüavad paremini ühed seisevnoodad, kord teised. Hästi püüdvate seisevnootade operatiivseks teenindamiseks aga on vaja suuremal hulgal kalureid ja ujuvvahendeid, kui neid on väikese brigaadi käsutuses. Väikese brigaadi puhul ei saa kalaluurega hõlmata nii suurt püügiala kui suurema brigaadi puhul jne.

Kalapüügibrigaadi koosseis aga ei tohi olla ka liiga suur, sest siis ei suuda üks brigadir selle juhtimisega toime tulla. 1954. aastal oli näiteks Hiiumaa kalurikolhoosis «Ranna Kalur» brigaadi koosseisus üle 70 kaluri, kes pealegi teostasid II kvartalis püüki mitmes püügirajoonis. Nii suurt brigaadi ei suuda brigadir vajaliku operatiivsusega juhtida. Liiga suure koosseisuga oli püügibrigaad ka V. Kingissepa nimelises kalurikolhoosis Harju rajoonis ja veel mitmes teises kalurikolhoosis.

Nagu tõendavad mitme eesrindliku kalurikolhoosi («Majak» — Tallinn, «Virulane») kogemused, on vabariigi kalurikolhoosides kasutatava püügitehnika ratsionaalsemaks ja efektiivsemaks ekspluateerimiseks ning brigaadse töö paremaks organiseerimiseks otstarbekohane moodustada püsivad, 30 kuni 45 kalurist koosnevad püügibrigaadid. Selline brigaadide tugevdamine, millega kaasneb brigaadide arvu vähenemine, võimaldab ühtlasi paremini suunata nende tööd kalurikolhooside juhatuste ja mootorkalapüügijaamade poolt.

Üheks kalapüügibrigaadide organiseerimise printsiibiks on nende koosseisu püsivuse kindlustamine. Kaluriartelli põhikirja (p. 14) kohaselt tuleb kalurikolhooside juhatustel kalapüügibrigaadid moodustada vähemalt kolmeks aastaks. Püügibrigaadide koosseisu kinnitamisel mitmeks aastaks on suur tähtsus uue kalapüügitehnika efektiivse kasutamise ja tööjõu voolavuse likvideerimise suhtes. Püsiv brigaadi koosseis loob soodsad tingimused kaadri kvalifikatsiooni tõstmiseks ja tööjõu ratsionaalseks kasutamiseks. Püügivahendite kinnitamine püsiva koosseisuga brigaadi käsutusse suurendab kalurite vastutust ühiskondliku vara hoidmisel, stimuleerib püügivahendite otstarbekat ja säästlikku kasutamist. Püsiva koosseisuga brigaadis süveneb sotsialistlik võistlus, alaline koostöö soodustab loova initsiatiivi ja töövaimustuse tekkimist. Igal kaluril on paremad võima-

lused eesrindlaste järgi joondumiseks, eesrindlike töömeetodite omandamiseks ja töö intensiivistamiseks. Püsiv brigaadi koosseis loob vajalikud tingimused töödistsipliini tugevdamiseks, kriitika ja enesekriitika arendamiseks brigaadi liikmete hulgas. Seda soodustab distsiplineeritud kalurite eeskuju ning brigadiri ja kalurite endi poolt töödistsipliinist kinnipidamise üle kontrolli teostamine.

Kuid terves reas kalurikolhoosides ei peetud seni kinni kalapüügibrigaadide koosseisu kindlaksmääramisest vähemalt kolmeks aastaks, nagu seda nõuab kaluriartelli põhikiri, vaid muudeti kalurite jaotust brigaadidesse iga aasta, nagu kalurikolhoosis «Uus Varuli» Kingissepa rajoonis, «Kajak» Pärnu rajoonis, või isegi mitu korda aasta jooksul, nagu Admiral Nahhimovi nimelises kalurikolhoosis Haapsalus.

Iga-aastane ja veelgi sagedam brigaadide reorganiseerimine killustab kalurite koostööd. Vabariigi kalurikolhoosides on vaja tugevdada brigaadse töö organiseerimist, komplekteerida püsiva koosseisuga kalapüügibrigaadid.

Kalapüügibrigaadid koosnevad üksikutest lülidest, mis on töö organiseerimise põhivormiks brigaadi piires. Lülide arvu ja suuruse määravad kindlaks kalurikolhooside juhatused. Ühe lüli kalurid kas teenindavad ühiselt neile kinnitatud püüniseid (mõrdu, võrkusid jm.) või kasutavad ühte ujuvahendit (võrgu-, õnge-, noodapaati jm.). Püügilülide suurus ja koosseis sõltub igal püügiperioodil rakendatavast püügiviisist.

Eesti NSV kalurikolhoosides on laialdaselt kasutusele võetud võimsad püünised — seisevnoodad, milledega teostatakse püüki peamiselt II kvartalis. Seisevnooda teenindamiseks on korruga vaja rohkem tööjõudu kui võrgu- ja õngepüügil. Mitmetes Pärnu ja Kingissepa mootor-kalapüügijaamade kalurikolhoosides aga kasutatakse seisevnoodapüügil liiga suuri lülsid, mis põhjustab tööjõu ebaratsionaalset kasutamist. Kui Haapsalu rajooni kalurikolhoosis «Põhjarannik» tulevad väikese, alla 10 meetri sügava seisevnooda teenindamisega toime 3—4 kalurit, siis Kingissepa rajooni kalurikolhoosis «Salme Kalur» teostab püüki väikese seisevnoodaga 8 kalurit. Ka suuremate, üle 10 meetri sügavate seisevnootade teenindamiseks kasutatakse kalurikolhoosis «Salme Kalur» rohkem tööjõudu kui näiteks kalurikolhoosis «Virtsu Kalur» Lihula rajoonis. Tulemuseks on, et kalasaak keskmiselt ühe kaluri kohta on

kalurikolhoosis «Salme Kalur» II kvartalis 2,5 korda madalam kui kalurikolhoosis «Põhjarannik» ja 2 korda madalam kui kalurikolhoosis «Virtsu Kalur». Ebaratsionaalne tööjõu kasutamine kalurikolhoosis «Salme Kalur» pidurdab kalapüügi arengut, kalurite tööviljakuse tõusu ja nende tulude kasvu selles kalurikolhoosis.

Olemasolevaid eesrindlikke püügikogemusi arvesse võttes on soovitatav moodustada 8-liikmelised lülid suurte ja väikeste seisevnootade üheaegseks teenindamiseks. Ainult väikeste seisevnootade kasutamise puhul võiks lüli koosseis olla 4-liikmeline. Selline lülide koosseis on andnud häid tulemusi eesrindlikes kalurikolhoosides «Virulane», «Virtsu Kalur», «Põhjarannik» ja mitmetes teistes kalurikolhoosides ning on küllaldane seisevnootade üheaegseks ja ühiseks teenindamiseks püügibrigaadi koosseisus.

Teisel poolaastal, pärast seisevnoodapüügi lõppu, toimub kalurikolhoosides mõrra-, võrgu- ja õngepüük, mitmetes Peipsi-äärsetes kalurikolhoosides aga ka püük mutnikute ja kaldanootadega. Mõrrapüügil kasutatakse 3—5 kalurist koosnevat lüli. Ülejäänud püügiviiside juures on lüli harilikult 2—4 kalurit, kes püüavad ühe ujuvvahendi — kas mootor- või sõudepaadi abil.

Kõige suurema osatähtsusega on suve- ja sügisperioodidel võrgupüük. Võrgupüügi lüli moodustamisel tuleb lähendada ujuvvahendi suuruselt ja mootori võimsusest, püügi-kohtade kaugusest ja looduslikest tingimustest. Nende tegurite kõrval avaldavad paljudes kalurikolhoosides mõju ka muud asjaolud. Olulist mõju avaldab kalurite varustatus ujuvvahenditega. Nii koosnes püügilüli 1954. aasta suve-sügisperioodil Tartu mootor-kalapüügijaama kalurikolhoosides «Laine» ja «Voshod» mootorpaatide vähesuse tõttu isegi 6—7 kalurist. Ka 4 kalurist koosnevate võrgupüügi lülide laiaulatuslik rakendamine mitmetes kalurikolhoosides on esmajoones tingitud mootorpaatide vähesusest. Võrgupüügi lüli suuruse määramisel ja nende varustamisel püünistega tuleb silmas pidada nende käsutusse antava mootorpaadi võimsust ja kandejõudu. On soovitatav määrata kahest kalurist koosnev lüli 3—5-hobusejõulise mootoriga varustatud paadile, kolmest kalurist koosnev lüli 5—10-hobusejõulise mootoriga paadile ja neljast kalurist koosnev lüli 10—20-hobusejõulise mootoriga paadile. Võimsamaid mootorpaate saab koormata suurema arvu püünis-

tega, mille teenindamiseks vajatakse ka suurema koosseisuga püügilüli.

Tuleb peatuda ka rändpüügibrigaadi organiseerimisel. Rändpüüki teostavais kalurikolhoosides komplekteeritakse rändpüügibrigaadi koosseis igal aastal mitme kalapüügibrigaadi baasil. See põhjustab kalapüügibrigaadide reorganiseerimist. Soovitav on koostada kalapüügibrigaadid selliselt, et oleks võimalik saata rändpüügile brigaadid täies koosseisus või osa neist, kusjuures brigadirid juhiksid rändpüügil oma brigaade. See tugevdab koostööd brigaadis ja tagab kalurite kõrgemat tööviljakust rändpüügil.

Reas kalurikolhoosides teostatakse aktiivset püüki traallaevadega, millede arv väbariigi kalurikolhoosides aasta-aastalt suureneb. Mereäärsetes kalurikolhoosides kasutatakse traallaevu, mis on varustatud 80-hobusejõulise mootoriga. Traallaeva meeskond koosneb kuuest inimesest, kes moodustab omaette püügiüksuse. Tegelikult on traallaeva meeskonnal täita ainult püügilüli ülesanded, kuna püük toimub ühelt ujuvvahendilt ja meeskonna koosseis on brigaadi jaoks liiga väike.

Turkmeenia NSV kalurikolhoosides on mehhaniseeritud merepüügil juba aastaid rakendatud kalapüügilaevade (seinerite) brigaade. Kalurikolhooside püügikogemused selles väbariigis on näidanud, et kõige kohasemaks seineritüüpi kalapüügilaevade brigaadi suuruseks on 6—7 seinerist (kuni 150-hobusejõulise mootoriga) koosnev brigaad. Seinerit teenindab 9-liikmeline meeskond. Seega koosneb seinerite brigaad 54 kuni 63 inimesest. Sellise seinerite brigaadi koosseisu juures on võimalik regulaarse sideme pidamine iga seineriga ja kogu brigaad omab küllaldaselt manööverdamisvõimalusi.

Eesti NSV-s ei ole veel ühelgi kalurikolhoosil suuremal arvul traallaevu. Traallaevu antakse eeskätt küll suurematele kalurikolhoosidele. Kuid ka meie suured kalurikolhoosid ei ole praegu võimelised majandama 6—7 traallaeva. Traallaevade brigaadi loomise eesmärgil on vaja suurendada kalurite arvu traalpüüki teostavais kalurikolhoosides. Traallaevade brigaadi suurus võiks piirduda 6—8 traallaevaga, s. o. 36 kuni 48 inimesega.

Peipsi järvel toimub aktiivne mehhaniseeritud püük kaksiktraalpaatidega (kuni 40 HP). Koos kaksiktraalpaatide arvu suurenemisega on ka siin vaja luua traalpaatide brigaadid.

Traallaevade brigaadide töö sõltub väga suurel määral kalaluure eeskujulikust organiseerimisest. Eesti NSV-s on vaja organiseerida pidev kalaluure, selleks sisustada vajalike seadmetega spetsiaalsed luurelaevad ning nende abil suunata traallaevade püügitegevust. Operatiivse sideme pidamiseks peavad kõik traallaevad olema varustatud raadiotelefonidega.

Kaspia, Aasovi ja Mustal merel teostataval avamerepüügil praktiseeritakse kalapüügilaevade brigaadide koondamist kolonnidesse ja nn. kolonnilise püügi teostamist. Püügi parema organiseerimise eesmärgil liidetakse ühte kolonni ühe ja sama mootor-kalapüügijaama eri kalurikolhooside mitu kalapüügilaevade brigaadi. See tagab tihedamat koostööd mootor-kalapüügijaama ja kalurikolhooside vahel. Püüki juhib mootor-kalapüügijaama poolt määratud kolonnijuht dispetseriteenistuse laevalt, pidades operatiivset sidet luure- ja püügilaevadega.

Kolonnide organiseerimine on võimalik ka mitme kalurikolhoosi üksikute kalapüügilaevade baasil. Eesti NSV kalurikolhoosides, kus on kasutusel ainult üksikud traallaevad, on võimalik nende baasil püügikolonna organiseerimine iga mootor-kalapüügijaama piires.

Kalurikolhooside juhatuste ja mootor-kalapüügijaamade ülesandeks on kindlustada kalurikolhoosides olemasoleva tööjõu kõige otstarbekohasem ja efektiivsem kasutamine. Igas kalurikolhoosis on väga erineva kvalifikatsiooni ja töövõimega kalureid. See asjaolu kohustab kalurikolhooside juhatusi suurt tähelepanu pöörama tööjõu valikule brigaadide ja lülide komplekteerimisel. Kalurikolhooside juhatuste ülesandeks on jaotada kalurid üksikute brigaadide ja lülide vahel selliselt, et oleksid loodud tingimused kalurite tööviljakuse tõusuks, väheste püügikogemustega kalurite, naiskalurite ja kaluriõpilaste kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Kalapüügitehnika paremaks kasutamiseks on mehhaniseeritud avamerepüügile vaja suunata suuremate püügikogemustega kalureid. Traallaevade meeskondade koosseisu aga on ühtlasi otstarbekohane paigutada noorkalureid mehhaniseeritud avamerepüügiks kaadri järelkasvu kindlustamiseks.

Noore kalurite kaadri kasvatamine ja väljaõpetamine on üheks tähtsamaks ülesandeks kolhoosliku kalapüügi arendamisel. Noorsoole tuleb luua niisugused tingimused, mis

võimaldaksid neil edukalt omandada püügikogemusi, õppida kasutama uut püügitehnikat. Rööbiti naiskalurite ja kaluriõpilaste arvamisega püügilülide koosseisu on otsustarbekohane rannapüügil organiseerida eraldi naiskalurite ja noorkalurite lüüsid. Need lülid tuleb varustada eesrindliku püügitehnikaga ja määrata nende lülide vanemaiks suurte püügikogemustega kalurid.

Lõpuks peatume kalapüügibrigadiri püügist osavõtmise küsimusel. Enamikus kalurikolhoosides võtavad brigadirid püügist osa püügilüli koosseisus kas lihtkalurina või lüüvanemana. See esineb peamiselt väikestes, kuni 30 kalurist koosnevates brigaadides. Kuid mitmetes suuremates brigaadides, nagu kalurikolhoosis «Majak» (Tallinn), «Oktjabr», «Rahu», «Ranna Kalur» jt. on brigadirid vabastatud püügist osavõtmise kohustusest ja nende töötasuks määratakse kindel protsent kogu brigaadi tuludest.

Töö organiseerimise kogemused terves reas kalurikolhoosides tõestavad brigadiri kohustuslikust püügist vabastamise vajadust. Näiteks kalurikolhoosis «Virulane» teostas 1954. aasta kevadperioodil seisevnoodapüüki kaks brigaadi, kusjuures mõlemad brigadirid võtsid kogu aeg otseselt osa kalapüügist. Pingelise töö juures ei olnud brigadiridel võimalik jälgida ja operatiivselt juhtida kõiki lüüsid ja vajalikul määral kooskõlastada nende tööd.

Brigadiri vabastamisel kohustuslikust püügist on eelseid aga ainult siis, kui brigadir omab vajalikke organisatorivõimeid ja teadmisi ning täidab kohusetundlikult temal lasuvaid kohustusi kalurite töö organiseerimisel. Käesoleval ajal pole paljudes kalurikolhoosides vajaliku kvalifikatsiooniga inimest püügist vabastatud brigadiri kohale paigutamiseks. Seepärast on vaja brigadire ette valmistada või nende kvalifikatsiooni tõsta vastavatel kursustel. Brigadiri vabastamine püügikohustusest ei ole otstarbekohane väikestes brigaadides. Töö organiseerimise parandamise teeks vabariigi kalurikolhoosides on kalapüügibrigaadide suurendamine ning nende juhtimiseks vajalike võimete ja teadmistega brigadiride ettevalmistamine, keda võib vabastada püügist osavõtmise kohustusest.

Kalapüügibrigaadide organiseerimises esinevate puuduste likvideerimine, väikestest püügilülide ülesandeid täitvatest brigaadidest 30 kuni 45 kalurist koosnevate brigaadide moodustamine, samuti püügilülide koosseisu kindlaksmääramine vastavalt kasutatavaile püügivahendeile ja

püügiviisidele võimaldab täielikumalt ja efektiivsemalt kasutada riigi poolt kalurikolhooside käsutusse antud kalapüügitehnikat, paremini kasutada kalurite tööjõudu, tõsta kalurite tööviljakust ja tulusid kalapüügist ning tunduvalt suurendada kalasaaki olemasoleva kalurite arvu juures.

Kalurikolhooside juhatused määravad kalapüügi brigadidele ja lülile kindlaks püügikohad kalurikolhooside eraldatud püügipiirkondades. Püügirajoonides, kus toimub intensiivne püük ja kus asetatakse püügile suur arv suurpüüniseid, jaotatakse suurpüüniste — seisevnootade, räimemõrdade ja suurte angerjamõrdade püügikohad kalurikolhooside vahel ENSV Kalakaitse ja Kalakasvatuse Valitsuse rajooniinspektorite, mootor-kalapüügijaamade ja ENSV Kalurikolhooside Liidu esindajate poolt kalurikolhooside esindajate osavõtul.

Kalapüügibrigaadide poolt ekspuateeritavate püügikohtade kaugus rannast sõltub püügiviisist ja kasutatavast kalapüügitehnikast. Võrgupüük toimub enamasti väljaspool ENSV Kalakaitse ja Kalakasvatuse Valitsuse poolt eraldatud püügipiirkondi, umbes 3 km-st kuni 20 km-ni rannast. Ka seisevnooti on paljudes kalurikolhoosides hakatud püügile asetama kaugemale väljapoole püügipiirkondi, kuna kasutusele on võetud järjest sügavamaid seisevnooti (kuni 18 m). Näiteks asub Pärnu püügibasseini osa seisevnooda püügikohti rannast üle 10 km kaugusel.

Järjest kaugematele ja sügavamatele püügialadele üleminekut on soodustanud ka võimsamate mootorpaatide laialt kasutuselevõtmine. Varematel aegadel, kui kalapüüki teostati peamiselt sõude- ja purjepaatide ning väikese võimsusega mootorpaatidega, ei olnud püüniste asetamine rannast kaugemale mõeldav, kuna ei suudetud kindlustada nende operatiivset teenindamist ja vältida nende hävimist tormi korral. Nüüd aga sõidavad kalurid võimsate mootoritega varustatud paatidega püüniseid kalasaagist tühjendama kümnete kilomeetrite kaugusele mitu korda ööpäeva jooksul.

Seisevnoodapüügi kohtade jaotust teostatakse selliselt, et igal püügibrigaadil ja -lülil oleks võimalik püügile asetada mitmesuguse suurusega seisevnootasid. Iga brigaadi ja lüli kasutusse jäetakse esmajoones tema koosseisu kuuluvate kalurite poolt avastatud püügikohad. See tagab püügikoh-

tade kõige intensiivsemat kasutamist, sest püügikoha avastanud lüli tunneb kõige paremini tema iseärasusi.

Seisevnoodapüügi kohtade kasutamine brigaadides oleb suurel määral seisevnootade teenindamise viisist. Seisevnootade teenindamine brigaadi poolt tervikuna omab terve rea eeliseid võrreldes lülilise teenindamisega. Seisevnoodapüügi kohtade intensiivse ekspluateerimise eesmärgil on vaja organiseerida seisevnootade kiire ja häireteta töötlemine, nende tühjendamine kalast, puhastamine ja korrastamine ning väljapüütud kala transportimine vastuvõut-punktidesse. Sellega taastatakse pidevalt tingimused suurte kalakoguste väljapüüdmiseks. Brigaadse seisevnootade teenindamise puhul on lülilise teenindamisega võrreldes võimalik kiiremini teostada seisevnootade teenindamist sel teel, et vastavalt vajadusele teostavad seisevnootade töötlemist ja väljapüütud kala transportimist üheaegselt kõik brigaadi lülid või osa neist. Brigaadse teenindamisviisi rakendamisega saab vältida ka paralleelseid püügikohtade vahelisi sõite. Selleks antakse igale püügilülile teenindada lähestikku püügile asetatud seisevnoodad.

Brigaadse teenindamisviisi rakendamist seisevnoodapüügil soodustab brigaadne tulude jaotus. Sel korral jaotatakse kogu brigaadi tulud brigaadi koosseisu kuuluvate kalurite vahel vastavalt igale kalurile ettenähtud tuluosale. Brigaadne tulude jaotus kindlustab paremini brigaadi liikmete töö tasustamist vastavalt tehtud töö hulgale ja kvaliteedile, sest kõrgema viljakusega püügikohtade ekspluateerimisest saadav kõrgem tulu jaguneb brigaadi kõigi liikmete vahel. Seetõttu soodustab brigaadne tulude jaotus ka vähema kalaproduktiivsusega püügikohtade ratsionaalsemat ekspluateerimist ja püügivahendite säästlikumat kasutamist. Lülilise tulude jaotuse korral püüavad kõik lülid püüki teostada kõrge viljakusega püügikohtades, püügi teostamisel tihtilugu üksteist takistades, kusjuures madalama produktiivsusega püügikohad jäävad sageli kasutamata.

Häid tulemusi on seisevnootade brigaadne teenindamine andnud eesrindlikes kalurikolhoosides «Virtsu Kalur» (Lihula rajoon) ja «Majak» (Tallinn). Mõlemas kalurikolhoosis teostatakse ka brigaadset tulude jaotust. Seisevnootade brigaadsele teenindamisviisile läksid 1954. aastal üle veel mitmed kalurikolhoosid, nagu Mahu mootor-kalapüügi-jaama kalurikolhoosid «Piirivalvur» ja «Lahe»:

Suuremas osas kalurikolhoosidest esineb seisevnotade lüliline teenindamine. Iga lüli koosseisu kuuluvad kalurid teenindavad ainult lülile kinnitatud seisevnotasid. Lüliline teenindamine ei võimalda küllalt intensiivselt kasutada püügikohti, püügivahendeid ja tööjõudu. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et lülilise teenindamise korral ei ole võimalik seisevnototi vajaduse korral ainult lüli jõududega kiiresti töödelda. Näiteks on kalurikolhoosil «Vaal» Pärnu lahe rajoonis üle 20 seisevnotoda püügikoha, mis asuvad üksteisest kaugel. Kolhoosi asukohale kõige lähema ja kõige kaugema püügikoha vahemaa on umbes 20 km. Iga brigaadi (kes oma väiksuse tõttu siin täidavad tegelikult lüli ülesandeid) püügikohad asuvad samuti laiali, mistõttu nendesse püügikohtadesse püügile asetatud seisevnotode teenindamine nõuab suurt ajakulu. Brigaadide kalureil tuleb seisevnotode teenindamiseks läbi sõita kõik laaliasuvad püügikohad. Pealegi ei suuda väike brigaad suure saagi puhul ühekordse «nõudmisega» seisevnotota tühjendada. Kõik see vähendab seisevnotode teenindamise operatiivsust ja püügikohtade kasutamise intensiivsust.

Kalurikolhoosis «Kommunismi Lipp» olid seevastu igale brigaadile (kes ka siin tegelikult täidavad ainult lüli ülesandeid) püügikohad antud lähestikku. Seetõttu osutus püük operatiivsemaks. Kuid brigaadid ei olnud rahul püügikohtade niisuguse jaotusega. Kalurikolhoosis läbiviidud püügikohtade jaotus tingis iga brigaadi seisevnotode püügileasetamist ainult lähestikku asuvatesse jadadesse. Seetõttu esines suuri erinevusi kala väljapüügis üksikute brigaadide poolt, sõltuvalt kalaparvede liikumisest.

Toodud näited tõendavad, et lülilise teenindamisviisi rakendamine seisevnotodapüügil vähendab kalapüügi efektiivsust, mispärast kalurikolhoosides on otstarbekohane üle minna seisevnotode brigaadsele teenindamisele ja brigaadsele tulude jaotusele.

Kalapüügi efektiivsust aitab tõsta ka hüdro-meteoroloogiliste tingimuste ja püügitlemuste jälgimine igal püügikohal. Kalurikolhoosis «Virulane» teostavad kõik lülid kõrgete saakide meistri lülivanema sm. Pussi eeskujul vee temperatuuri mõõtmist püügikohtadel, mis võimaldab kala asukohta kindlaks määrata. Kalurikolhoosis «Kajak» (Pärnu rajoonis) peab eesrindlik brigadir sm. Palu operatiivset arvestust iga püügikoha püügitlemuste kohta, mis võimaldab püüniseid ja kalureid suunata püügile neisse kohta-

desse, mis tagavad kõige kõrgemaid saake. Mõlemas kalurikolhoosis on teostatavad vaatlused suurel määral aidanud kaasa kalurite tööviljakuse tõusule ja üldisele kalasaagi suurenemisele. Kuid paljudes kalurikolhoosides peavad kalurid püügikohtadel teostatavaid vaatlusi ülearuseks, nägemata neis praktilist abi püügitulemuste tõstmiseks. Sellised mahajäämist põhjustavad meeleolud on tingitud ühe osa kalurite väärast suhtumisest kalavarude ekspluateerimisse. Arvatakse, et püügitulemused sõltuvad ainult «kalaõnnest», mispärast ei asutagi tegelike püügivõimaluste uurimisele. Niisugustest väärarusaamistest on vaja kiiremini vabaneda. Kõigis püügibrigaadides tuleb alustada aktiivset võitlust püügikohtade parema kasutamise eest, mis tähendab ühtlasi võitlust püügivahendite parema kasutamise, nende püügitootlikkuse suurendamise, kalurite tööviljakuse tõstmise ja tulude kasvu eest.

Püügitulemuste jälgimine brigaadide poolt kasutatavatel püügikohtadel võimaldab selgitada kalurikolhoosi püügipiirkonna kalavarusid ja püügitingimusi. Sel aga on suur tähtsus kalapüügitehnika ja püügiviiside täiustamiseks. Eriti oluline on see aga püügivahendeile reaalsete püüginnormide määramiseks.

Eesti NSV Kalurikolhooside Vabariikliku Liidu poolt on välja töötatud diferentseeritud püüginormid igale püüniseliigile ja ujuvvahendi tüübile püügirajoonide ja püügiperioodide lõikes. Samuti on välja töötatud kalurite ja ujuvvahendite püünistega varustamise normid. See on pannud konkreetsema aluse kalapüügi planeerimisele kalurikolhoosides. Suureks puuduseks aga on see, et nimetatud normid on välja töötatud keskmiste aruandandmete alusel. Nad on nn. kogemuslik-statistilised normid, õigustades igasuguseid seisakuid, mis tekivad organiseerimatuse ja oskamatuse tõttu. Keskmised statistilised normid varjavad puudusi töö ja kalapüügi organiseerimises.

Tehnilised normid kalapüügi alal peavad olema progressiivsed normid ja tuginema eesrindlikele töökogemustele. Nad peavad mobiliseerima kalureid võitlusele kõrge tööviljakuse eest, nad ei tohi maha jääda kalapüügitehnika arengust ning kalurite kultuuritaseme ja tehniliste teadmiste kasvust.

Ei saa piirduda sellega, et tehnilise normeerimisega tegeleb ainult ENSV Kalurikolhooside Liit. Tehnilise normeerimisega tuleb tegelda igas kalurikolhoosis, kusjuures Kaluri-

kolhooside Liidu ja mootor-kalapüügijaamade ülesandeks on suunata seda tööd ja abistada selle läbiviimisel.

Eesti NSV kalurikolhoosides on tehnilise normeerimise madala taseme tõttu enamasti kogu sisemine planeerimine puudulik. Väljapüüginormid märgitakse küll kalurikolhoosi tootmisplaani kogu aasta ja üksikute kvartalite kohta, kuid brigaadide ja lülideni neid ei viida. Seoses sellega ei viida paljudes kalurikolhoosides brigaadide ja lülideni ka mitmeid teisi kalapüügiplaani põhinäitajaid. Paljudes kalurikolhoosides ei viida brigaadide ja lülideni kalapüügi liigilist plaani. See on üheks põhjuseks, miks püügiplaani täitmine kalaliikide järgi on kalurikolhoosides toimunud ebarahuldavalt. Nii 1953. kui ka 1954. aastal täitis kalurikolhoosidest kalapüügiplaani liigiliselt ainult 21. juuni nimeline kalurikolhoos. Võitlust liigilise plaani täitmise eest nõrgendab ka see, et väljapüüginorme püünistele ja ujuvahendeile mitte kõikjal ei viida brigaadide ja lülideni. Liigilise plaani täitmise jälgimine lülides aga võimaldab operatiivsemalt välja selgitada, milliseid abinõusid on tarvis rakendada ühe või teise kalaliigi väljapüügi suurendamiseks.

Kalurikolhoosile antav kalapüügiülesanne ei sõltu üksi väljapüüginormidest, vaid ka püügivahendite plaanilisest arvust ja nende kasutamise kestusest. Kalapüügiplaani täitmine sõltub suurel määral püügivahenditega varustamisest, nende olemasolust plaanis ettenähtud arvul. Kuid igal aastal esineb kalapüügibrigaade, kus ei jõuta püüniseid nende püügile asetamise ajaks püügikorda seada. See on enamasti tingitud asjaolust, et mootor-kalapüügijaamad ei pea kinni kalurikolhoosidega sõlmitud lepingutes ettenähtud püüniste ja püünisematerjalide üleandmise tähtaegadest, mistõttu ühe osa püüniste püügileasetamine hilineb. Teiselt poolt aga on tihtilugu põhjuseks küllaldase kalapüüki abistava tööjõu puudumine kalurikolhoosides. Selleks, et kalurid saaksid rohkem viibida püügil, on nende käsutusse vaja anda valmispüünised ja vabastada nad püüniste ehitus- ja remonditöödest.

Peatume lähemalt veel kalapüügi abitööde küsimuse juures.

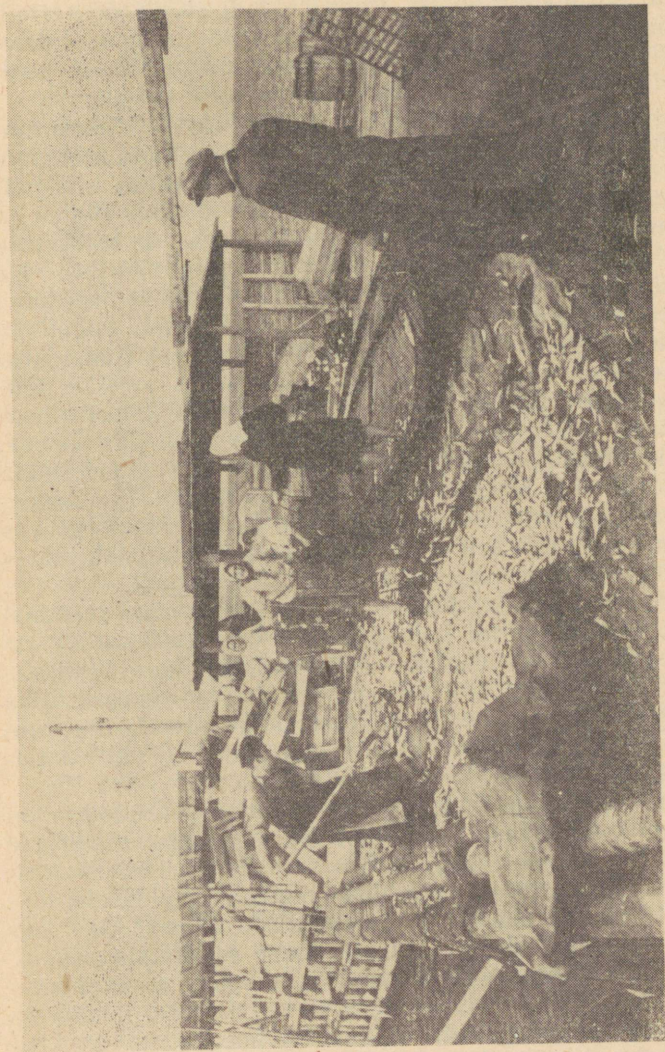
Kalapüügiga seotud tööd jagunevad põhitöödeks ja abitöödeks. Sealjuures nende vahelise piiri tõmbamine on tinglik. Põhitööd teostatakse enamasti püügikohtadel, abitööd — rannas. Põhitöö all tuleb mõista vahetult kala

väljapüügiga seotud tööde kompleksi, kuna abitöödeks on püügiks ettevalmistusega, püügivahendite remondiga ja püügikorda seadmisega seotud tööd. Suuremas osas kalurikolhoosides tuleb abitööjõu puudumise tõttu kaluritel teha ka kõik abitööd, millega läheb kaduma väärtuslikku püügigaega. Eriti annab abitööjõu puudumine tunda neis kalurikolhoosides, kus suur osatähtsus on põllumajandusel. Kõige paremini on kalapüügi abitööde küsimus lahendatud neis kalurikolhoosides, kus abitöölised kuuluvad püügibrigaadide koosseisu. Niiviisi on abitööde küsimus lahendatud näiteks S. M. Kirovi nimelises kalurikolhoosis Harju rajoonis. Kui abitöölised on arvatud brigaadide koosseisu, siis saab kindlaks määrata nende kohustused ja teha nad oma tööülesannete täitmise eest vastutavaks. Kuid selline töökorraldus on sisse seatud ainult mõnedes kalurikolhoosides. Enamikus kalapüügibrigaadides teostavad abitöid kalurite perekonnaliikmed kalurite endi korraldusel. Selline individuaalses korras kalurite abistamine ei võimalda abitöid ratsionaalselt jaotada ega abitööliste tööjõudu efektiivselt kasutada. Ei ole võimalik teha abitöid vajalikus järjekorras, s. o. suunata abitööjõudu kõige pakilisemate tööde tegemiseks esimeses järjekorras ja alles siis vähem vajalikele abitöödele.

Abitööde paremaks teostamiseks ja kooskõlastamiseks põhitööga on otstarbekohane arvata iga kalapüügibrigaadi koosseisu kindel arv alalisi abitöölisi ja määrata neile tuluosa kogu brigaadi tuludest. Sel korral on võimalik abitööjõudu ratsionaalselt kasutada kõigil vajalikel abitöödel brigaadis. Kalurid aga kui kalapüügi põhitöölised võivad vajaduse korral ja püügist vabal ajal abitöödel kaasa aidata. Sellise abitööde organiseerimise juures on võimalik ja vajalik kalurikolhoosides sisse seada kalapüügi abitööde planeerimine ja normeerimine.

Kalurite vabastamine abitöödest võimaldab neil rohkem osa võtta tegelikust püügist, paremini ära kasutada püügigaega ja püügivahendeid. Selle tagajärjel suureneb kalurite tööviljakus ja üldine kalasaak kalurikolhoosides. Eriti suureneb kalurite tööviljakus võrgu- ja õngepüügil, kus abitööde osatähtsus on kõige suurem.

Üheks kalurite tööviljakuse tõusu põhitingimuseks on kindel töödistsipliin. Ilma töödistsipliinita pole mõeldav sotsialistlik töö organiseerimine kalapüügibrigaadides. Kolhoosnikute töödistsipliini tugevdamise ja tööviljakuse

Joon. 11. Kihnu kalurikolhoosi «Nõukogude Partisan» kalurite perekonnaliikmed võrke puhastamas («tarimas»).

tõstmise eesmärgil peavad igas kalurikolhoosis olema üldkoosoleku poolt kinnitatud sisekorra eeskirjad, mis määravad kindlaks kalur-kolhoosnike õigused ja kohustused. Kaluriartelli põhikirjas art. 12 on öeldud: «Kõik tööd artelli majapidamises teostatakse artelli liikmete ja nende perekonnaliikmete isikliku tööga vastavalt üldkoosoleku poolt vastuvõetud kodukorra eeskirjadele.»

Reas Eesti NSV kalurikolhoosides ei ole kohalikele tingimustele vastavaid sisekorra eeskirju välja töötatud. Kuna sisekorra eeskirju ei ole üldkoosolekutel arutatud, siis paljud kalur-kolhoosnikud ei tea küllaldaselt oma õigusi ja kohustusi. Ainult vähestes kalurikolhoosides on nähtavale kohale asetatud kaluriartelli sisekorra tüüpeeskirjad. Ka kalurikolhooside juhatused ei jälgi küllaldaselt sisekorra eeskirjadest kinnipidamist. Kindel kord puudub sageli ka kalurite tööaja arvestuses. Sisekorra tüüpeeskirjade järgi loetakse tööpäeva kestuseks kalapüügil aega päikese tõusust loojakuni. Sellest aga ei peeta paljudes kalurikolhoosides kinni. Väljatöötatud tööpäevaks loetakse iga päeva, millal kalur-kolhoosnik töötas kalapüügil, arvesse võtmata töötatud tundide arvu ja tehtud töö kvaliteeti. Täistööpäevana võetakse arvesse ka seda, kui kalur töötas päevas ainult mõne tunni. Selline tööaja arvestus soodustab tööaja kasutamise halvenemist ja töödistsipliini langust.

Töödistsipliini tugevdamise põhimeetodiks on veenmismeetod. Töödistsipliini tugevdamisel kalurikolhoosides on vaja peamine rõhk asetada kolhoosnike kasvatamisele, õigete töötingimuste loomisele, kriitika ja enesekriitika arendamisele, sotsialistlike töövormide ja -meetodite juurutamisele, kõigi kolhoosnike osavõtule kollektiivmajapidamise juhtimisest.

Peamiseks töödistsipliini tugevdamise vahendiks on ühiskondlik kasvatus. Tuleb taotleda sisekorra eeskirjade rikkumiste vältimist. Edu selles saavutavad need kalurikolhoosid, kus esimees oma töös tugineb laialdasele kolhoosiaktiivile ja ühendab kasvatustööd eesrindlike kolhoosnike esiletõstmise ja materiaalse ergutamisega.

Kui aga mõnede kalur-kolhoosnike suhtes veenismetodi rakendamine ei anna tulemusi, siis selleks juhaks on kaluriartelli põhikirjas ette nähtud mitmesuguste sanktsioonide rakendamine. Kaluriartelli põhikirjas art. 12 on öeldud, et ühiskondlikku varasse ebamajandusliku ja hooletu suhtumise eest, kaaluvate põhjusteta tööle mitteilmumise,

alaväärtusliku töö ja muude töödistsipliini ning põhikirja rikkumiste eest määrab juhatus süüdlastele karistusi vastavalt kodukorra eeskirjadele, näiteks halvasti tehtud töö tasuta ümbertegemine, hoiatus, noomitus, laetus üldkoosolekul, trahv kuni 5 tööpäeva keskmise töötasu suuruses, madalamale tööle paigutamine, ajutine töölt kõrvaldamine.

Nõukogude inimeste uus suhtumine töösse avaldub üldrahvalikus sotsialistlikus võistluses. Ka Eesti NSV kalurikolhoosides on kalurid lülitunud sotsialistlikku võistlusse, milles avaldub nende tootmisalanē initsiatiiv, eesmärgiga — pidevalt tõsta tööviljakust, tõsta riigile müüdava kala kvaliteeti ja tugevdada kalurikolhooside ühiskondlikku majapidamist. Sotsialistlik võistlus kõrgete kalasaakide eest stimuleerib kalureid otsima teid püügivahendite ja püügiaja paremaks kasutamiseks, püügiviiside täielikumaks omandamiseks ja püügivete intensiivsemaks ekspluaateerimiseks.

Eesti NSV kalurikolhoosides on kõige rohkem levinud kalurikolhooside vaheline sotsialistlik võistlus. Eesrindlikes kalurikolhoosides toimub sotsialistlik võistlus püügibrigade ja -lülide vahel. Peale selle võtavad Eesti NSV kalurikolhoosid osa üleliidulisest sotsialistlikust võistlusest.

Pingsas üleliidulises kalurikolhooside vahelises sotsialistlikus võistluses on vabariigis järjest suurenenud eesrindlike kalurikolhooside arv. Üleliidulises kalurikolhooside vahelises sotsialistlikus võistluses on kuni 1955. aastani võitjaks tulnud 12 Eesti NSV kalurikolhoosi.

Sotsialistlikus võistluses on võrsunud suurepäraseid kalapüügi eesrindlasi-brigadire ja -lülivanemaid, nagu kalurikolhoosis «Jahta» brigadir D. Pskovištš — üleliidulisest põllumajandusnäitusest osavõtja 1954. aastal, sama kolhoosi lülivanem F. Šants, brigadir A. Vaik kalurikolhoosis «Virulane», brigadir J. Toropov Tallinna kalurikolhoosis «Majak» jt. Eriti paistab oma töötulemuste poolest silma kalurikolhoosi «Virulane» eesrindlik lülivanem H. Puss, kellele 1953. aastal omistati «Kõrgete püükide meistri» nimetus.

Kalapüügi eesrindlased on hästi omandanud kalapüügi tehnika ja kasutavad seda meisterlikult. Püüniste ehitamisel muudavad ja täiustavad nad nende konstruktsiooni oma püügikogemuste alusel. Nad tunnevad hästi iga kalaliigi bioloogiat ja jälgivad kalaparvede liikumist, mis võimaldab neil efektiivselt kasutada püüniseid. Kalapüügi ees-

rindlasi iseloomustab ka see, et nad kasutavad maksimaalselt püügiaega, teostades püüki igal vähegi võimalikul püügipäeval.

Eesrindlikes kalapüügibrigaadides asetatakse püünised õigel ajal püügile ja teostatakse nende juures vajalikke hooldus- ja korrastustöid. Neis brigaadides teostatakse pidevalt kalaluuret, selgitatakse välja kalaparvede kogunemiskohad ja jälgitakse nende liikumist.

Seoses sellega teostavad eesrindlikud püügibrigaadid näiteks seisevnootade ümberpaigutust püügiperioodi jooksul mitmel korral (kalurikolhoosis «Virulane» — Jõhvi rajoonis, «Kajak» — Pärnu rajoonis jm.). Seisevnootade ümberpaigutamine ühest püügikohast teise võtab küllaltki palju aega. Selleks, et oleks võimalik seisevnooti kiiresti püügile asetada püügikohtadesse, kuhu kalaparved püügihooaja keskel ilmuvad, oleks vaja omada varuseisevnooti kaldal.

Puuduseks sotsialistliku võistluse organiseerimisel on paljudes kalurikolhoosides see, et sotsialistlik võistlus ei alga kõige tähtsamast sotsialistliku võistluse vormist — püügibrigaadide ja -lülide vahelisest sotsialistlikust võistlusest. Püügibrigaadide ja -lülide vaheline sotsialistlik võistlus aga on eriti tähtis seetõttu, et see tõmbab kõik kalurid aktiivselt osa võtma sotsialistlikust võistlusest, ühtlasi aga tagab ka kalurikolhooside ulatuses võetavate sotsialistliku võistluse kohustuste reaalsust ja aktiivset võitlust võetud kohustuste täitmise eest.

Reas kalurikolhoosides aga toimub sotsialistliku võistluse organiseerimine seni vastupidiselt. Kõigepealt võetakse sotsialistliku võistluse kohustused vastu kogu kalurikolhoosi ulatuses ja siis organiseeritakse nende alusel kohustuste võtmine üksikute brigaadide ja lülide poolt. Kolhoosi ulatuses võetud kohustused «jaotatakse» brigaadide ja lülide vahel. Niisugune sotsialistliku võistluse organiseerimine lämmatab kalurite initsiatiivi kohustuste võtmisel ja muudab sotsialistliku võistluse formaalseks.

Teiseks puuduseks on see, et brigaade ja lülide ei suunata tööviljakuse tõusu stimuleerivate sotsialistliku võistluse kohustuste võtmisele, nagu kala väljapüügi suurendamine ühe kaluri, püünise ja ujuvvahendi kohta. Võitluses selliste kohustuste täitmise eest ületatakse tööviljakuse senine tase, ületatakse kehtivad püüginormid ja avastatakse kasutamata reserve kalapüügi alal.

Kolmandaks puuduseks on sotsialistliku võistluse kohustuste täitmise mitteküllaldane kontroll. Suuremas osas kalurikolhoosidest ei jälgita pidevalt sotsialistliku võistluse käiku, kasutatakse vähe näitlikku agitatsiooni, ei propageerita küllaldaselt sotsialistliku võistluse eesrindlaste saavutusi, ei tehta regulaarselt sotsialistliku võistluse kokkuvõtteid.

Eesrindlikes kalurikolhoosides, nagu «Virulane» (Jõhvi rajoon) ja «Majak» (Tallinn), selgitatakse iga dekaadi järel välja koguselise püügi poolest parim lüli ja antakse sellele üle rändvimpel.

Sotsialistlikku võistlust ei kasutata sageli küllaldaselt kalurite ratsionaliseerimistegevuse arendamiseks. Kalurikolhoosides leidub kalureid, kes teevad kalapüügi alal väärtuslikke ettepanekuid. Neid ettepanekuid on vaja ära kasutada, neid hinnata ja hüvitada ning nad ellu rakendada. See aitab kaasa ratsionaliseerimistegevuse ja novaatortluse levikule kalurikolhoosides.

Eesrindlikud püügimeetodid ei leia küllaldast levitamist ja propageerimist. Puudulik on see isegi kalurikolhoosi piires. Ühe lüli või brigaadi eesrindlike püügikogemuste edasiandmine sama kolhoosi teistele brigaadidele ja lülidele ei toimu veel küllaldaselt, rääkimata kogemuste edasiandmisest ühelt kolhoosilt teisele. Ainult ühel korral — 1953. aastal — toimus kalurikolhoosis «Nord» (Keila rajoonis) kalurite-eesrindlaste ülevabariiklik nõupidamine.

Rohkem on vaja praktiseerida eesrindlike kalurite lähendamist mahajäänud kalurikolhoosidesse või kolhoosi piires halvasti töötavatesse lülidesse püügikogemuste edasiandmiseks, samuti brigadiride ja lülivanemate saatmist eesrindlikesse kalurikolhoosidesse oma püügioskuse täiendamiseks. Nii näiteks vajab sellist abi J. Lauristini nimeline kalurikolhoos seisevnoodapüügi tundmaõppimiseks.

*

Kalapüügi olukorrale ja arengule kalurikolhoosides avaldab olulist mõju ka kalurite töö tasustamine. Töö tasustamine kalurikolhoosides toimub põhimõttel: «Igaühele tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi.» Selle põhimõtte teostamine kolhoosides aga erineb tema teostamisest riiklikes ettevõtetes, tingituna omandivormi erinemisest. Riiklikes ettevõtetes, kus tootmisvahendid ja toodang on üld-

rahvalikuks omandiks, on töötajate töötasu garanteeritud riigi poolt. Kuid riik ei saa võtta enda peale kolhoosnikute töö eest tasumist, sest kolhoosi ühiskondlik omand on ainult ühe rühma inimeste omand. Kolhoosides on ühiskondliku majapidamise tuludest kolhoosnikutele mineva osa kindlaksmääramine kolhooside sisemine asi.

Kalurikolhoosides esineb kolhoosnikute töö tasustamises põllumajandusliku kolhoosidega võrreldes erinevusi. Põllumajandusliku abimajandi osas erinevusi ei ole. Kalurikolhooside kalamajanduses seevastu normipäeva kui majanduslikku kategooriat, kui töö ja tarbimise moodsuud ei rakendata. Kalurite töö hulga ja kvaliteedi määrab nende poolt püütud kala hulk ja kvaliteet, s. o. nende töö lõpptulemus. Siin on see võimalik, tootmisaja ja tööaja kokkulangemise tõttu, samuti seetõttu, et kogu toodang antakse üle kaubaräingluse sfääri, mis lubab iga brigaadi liili ja kalur-kolhoosniku töökulutusi arvestada toodetud toodangu hulga järgi. Eraldamised ühiskondlikesse fondidesse ja arveldused kalur-kolhoosnikutega toimuvad ainult sularahas. Seega on tulude jaotuse vorm kalurikolhoosides mõnevõrra teistsugune kui põllumajanduslikes kolhoosides.

Kalur-kolhoosnikute põhitöö eest tasumaksmine peab toimuma kooskõlas Kaluriartelli põhikirjaga (art. 19): «Tasumaksmine kaluriartelli liikmeile, kes töötavad kala (ka mereloomade) püüdmisel, toimub püügi kestel, olenevalt väljapüütud ja riigile üleantud kala (ka mereloomade) hinnast.»

Niisugune töö eest tasumise süsteem teeb kalurid materiaalselt huvitatuks kalasaagi suurendamisest, kuna nende tulud on osaliselt sõltuvad püütud ja riigile antud kala hulgast ning kvaliteedist. Kalurid on huvitatud uue kalapüügitehnika ja uute püügiviiside rakendamisest, kuna see võimaldab neil tõsta tööviljakust, püüda rohkem kala ja suurendada kalapüügist saadavaid tulusid.

Kalur-kolhoosnikute tulud ei sõltu üksi püütud ja riigile üleantud kala hulgast ning kvaliteedist, vaid ka kala riiklikest vastuvõtuhindadest. Toorkala vastuvõtuhinnad on kinnitatud kalaliikide, nende suuruse, sortide ja püügiperioodide järgi. Erandina sõltub räime vastuvõtuhind ka püügi-rajoonist ja on Pärnu püügibasseinist püütavale räimele kinnitatud madalam kui teistest püügi-rajoonidest püütavale räimele.

Toorkala vastuvõtuhinnad on kalurikolhoosides kalapüügi

laiendamise tähtsaks stiimuliks. Eriti suur tähtsus on neil vääriskalade, nagu angerja, lõhe, siia, samuti kilu püügi laiendamise suhtes. Nimetatud kalaliikide püügi stimuleerimise eesmärgil on nende vastuvõtuhindu viimaste aastate jooksul tunduvalt kõrgendatud. Vääriskala püügi arendamine on tähtsaks kalurikolhooside ja kalur-kolhoosnikute tulude tõstmise teguriks. Tänu vääriskala püügile on riigile müüdud toorkala keskmine tsentneri hind Mahu, Tallinna, Kingissepa ja Orissaare mootor-kalapüügijaamade piirkondades tunduvalt kõrgem kui vabariigi kalurikolhoosides keskmiselt.

Sügisese ja talvise püügi stimuleerimiseks on mitme kalaliigi riiklikud vastuvõtuhinnad sügis- ja talveperioodideks kinnitatud märksa kõrgematena kui kevadperioodiks. See tõstab kalurite materiaalist huvitatust kalapüügi vastu sügis- ja talveperioodidel.

Kalur-kolhoosnikute tulude suurusele avaldab mõju ka riigile müüdud kala hinnast nende töötasuks mineva osa suurus. See määratakse kalurikolhooside endi poolt, sõltuvalt kalurite töö mehhaniseerimise astmest kalapüügil. Sealjuures tuleb ainult silmas pidada kaluriartelli põhikirja nõuet, mille järgi kalurikolhoosi liikmete töötasumäär brigaadide ja lülide kaupa ei tohi olla madalam kui 55% mehhaniseeritud püügi ja 70% mehhaniseerimata püügi puhul riigile antud kala ja mereloomade hinnast.

1954. aastal said kalur-kolhoosnikud oma töö tasuks keskmiselt 63,5% riigile müüdud kala hinnast. Kõige kõrgem oli tasumäär I kvartalis, millal enamikus kalurikolhoosidest teostati jääalust püüki. Puuduseks terves reas kalurikolhoosides on see, et kalurite töötasumäär on määratud ühesugusena kõigi püügiviiside puhul. Näiteks kalurikolhoosis «Laine» (Haapsalu mootor-kalapüügijaam) on see määratud kogu aastaks 60%-le. See ei soodusta talvise jääaluse püügi laiendamist. Kalurikolhoosis «Laine» püüti 1954. aasta kalasaagist I ja IV kvartalis kõigest 1,2%. Ühtlane tasumäär kogu aastaks on kehtestatud ka J. Lauristini nimelises kalurikolhoosis Tallinna mootor-kalapüügijaama piirkonnas, kalurikolhoosis «Õige Tee» Mahu mootor-kalapüügijaama piirkonnas ja veel mitmes kalurikolhoosis. Kalurikolhoosides «Voshod» ja «Pobeda» (Kallaste rajoonis) aga on tasumäär II kvartalis koguni kõrgem kui ülejäänud kvartalites.

Ühtlase tasumäära kehtestamine kogu aastaks, arvesse

võtmata püügi mehhaniseerimise astet üksikutel püügiperioodidel, ei ole kooskõlas kaluriartelli põhikirja nõuetega ega soodusta kalapüügi arengut neil perioodidel, kui madalama mehhaniseerimise astme või mehhaniseerimise puudumise tõttu kalurite töökulutused on suuremad. Meie eesrindlikes kalurikolhoosides niisugust võrdsustamist ei esine. Kalurite tasumäär on seal erinev sõltuvalt püügi mehhaniseerimise astmest.

Tulude jaotamine püügist osavõtnud kalur-kolhoosnike vahel brigaadi ja lüli piires toimub olenevalt tehtud töö hulgast ja kvaliteedist osade järgi, mis määratakse kindlaks kolhoosi juhatuse ja kinnitatakse kolhoosi liikmete üldkoosoleku poolt. Enamasti esineb kalapüügil grupiline tükitöö tasustamine. Kui püüki teostab lüli, siis rakendatakse lülilist tükitöö tasustamist, kui aga püük toimub suurpüünisega kogu brigaadi osavõtul, siis rakendatakse brigaadset tükitöö tasustamist. Eesti NSV-s on kõige rohkem levinud lüliline tükitöö tasustamine. Mitmetes eesrindlikes kalurikolhoosides, nagu «Majak» (Tallinn), «Virtsu Kalur», «Virulane», on seisevnoodapüügil mindud üle brigaadsele tööle ja kalurite brigaadsele tükitöö tasustamisele. Talvisel ja suvisel püügiperioodil esineb mitmetes kalurikolhoosides püügi nõrga organiseerimise ja püügist vähese osavõtmise tõttu ka individuaalpüüki ja individuaalset tükitöö tasustamist.

Eesti NSV kalurikolhoosides tuleks kalurite töö tasustamisel senisest suuremal määral arvesse võtta iga kalur-kolhoosniku kvalifikatsiooni, töökogemusi, töösse ja ühisvarasse suhtumist ning vastavalt sellele määrata kindlaks iga kaluri osa suurus, mille alusel ta saab oma töö eest tasu brigaadi tuludest.

Peale põhitöötasu saavad kalur-kolhoosnikud veel täiendavat töötasu.

Esimeseks täiendava töötasu liigiks on premiaal-lisatasu kalapüügi kvartaliplaani ületamise eest. Premiaal-lisatasu saavad kvartaliplaani ületanud brigaadid ja lülid tingimusel, et kvartaliplaan on ületatud kogu kalurikolhoosi poolt tervikuna. Seetõttu see töötasustamise liik stimuleerib kolhoosi püügiplaani täitmist tervikuna. Premiaal-lisatasu progressiivne suurenemine vastavalt kvartaliplaani täitmise protsendile stimuleerib kvartaliplaani ületamist sellisel määral, et saada premiaal-lisatasu maksimaalses suuruses. Kalapüügi kvartaliplaani täitmisel üle 130% on kalurikol-

hoosil õigus saada premiaal-lisatasu 150% ulatuses riigile üle plaani müüdnud toorkala hinnast. Eesti NSV kalurikolhoosides moodustasid premiaal-lisatasud kalapüügi tuludest 1950. aastal 23,3%, 1952. aastal 14,0%, 1954. aastal 13,5%.

Kalapüügi järsu sesoonsuse tõttu Eesti NSV kalurikolhoosides stimuleerib see täiendava töötasustamise liik esmajoones II kvartali püügiplaani ületamist. 1954. aasta premiaal-lisatasudest said kalurikolhoosid 67% 1954. aasta II kvartalis. Tegelikult aga vajab kalapüük kalurikolhoosides stimuleerimist mitte niivõrd II kvartalis kui ülejäänud kvartalites. Sel eesmärgil tuleks premiaal-lisatasu osatähtsust tõsta I, III ja IV kvartalis teostatava kalapüügi suhtes. Premiaal-lisatasu saamise progressiiv-skaala peaks nende kvartalite suhtes olema järsem kui II kvartali suhtes.

Teiseks täiendava töötasu liigiks on kalapüügi kvartaliplaani ületanud brigaadide ja lülide täiendav töötasu mootor-kalapüügijaama teenindamise tasumäära alandamise arvel. Brigaadide ja lülide poolt üle kvartaliplaani püütud kala eest saab mootor-kalapüügijaam tasu 50% võrra vähem, mille arvel saavad lisatasu kvartaliplaani ületanud brigaadid ja lülid. Selle täiendava töötasu saamiseks ei ole nõutav kvartaliplaani ületamine kolhoosi poolt tervikuna; samuti pole nõutav liigilise püügiplaani täitmine. Nimetatud täiendava töötasu liigi puuduseks on samuti see, et ta ei stimuleeri kalapüügi sesoonsuse vähendamist.

Kolmandaks kalur-kolhoosnikute täiendava töötasu liigiks on kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel kalapüügi aasta-plaani täitnud brigaadidele ja lülidele makstav preemia. Nimetatud preemia makstakse välja preemiafondist, mis moodustatakse kolhoosi poolt kvartali püügiplaani ületamise eest saadud lisatasudest kuni 10% eraldamise teel. Sellest preemiafondist antakse kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel preemiaid ka kolhoosi juhtkonnale kalapüügi aasta-plaani täitmise korral.

Neljandaks kalur-kolhoosnikute täiendava töötasu liigiks on premiaal-lisatasu kvartali jooksul üle plaani riigile äraantud vääriskalade — angerja, lõhe ja siia eest.

Viiendaks kalur-kolhoosnikute täiendava töötasu liigiks on kalapüügist saadud puhaskasu jaotamine tegevusaasta lõpul kalapüügil ja selle abitöödel töötanud kalur-kolhoosnikute vahel proportsionaalselt nende aastateenistusele.

Kuuendaks kalur-kolhoosnikute täiendava töötasu liigiks on preemia lülile ja brigaadile kinnistatud ühiskondliku vara säästliku ja heaperemeheliku kasutamise eest, püügi-riistade kulumise vähendamise eest. Seda abinõu püügiriistadesse kalur-kolhoosnikute hoolika suhtumise stimuleerimiseks, mida Eesti NSV kalurikolhooside ja mootor-kalapüügijaamade vahelistes suhetes veel ei praktiseerita, on vaja tingimata rakendada.

Ülejäänud osa kalurikolhoosi tuludest läheb pärast kalurite töö tasustamist kolhoosi käsutusse tema kulutuste ja vajaduste katmiseks ning ühiskondlike fondide moodustamiseks. Mida suurem on kalurite tasumäär, seda väiksemaks kujuneb kolhoosi kui terviku osa kalapüügi tuludes, samuti vastupidi. Seepärast tuleb kalurite tasumäära kindlaksmääramisel arvesse võtta kolhoosi kui terviku vajadusi ja kohustusi.

Peale kalapüügist saadavate rahaliste tulude saavad kalur-kolhoosnikud tulusid normipäevade alusel põllumajandusest rahas ja produktides ning omavad veel rida muid tuluallikaid.

Kalurikolhoosides rakendatavad põhi- ja lisatöötasu süsteemid aitavad kaasa kalur-kolhoosnikute loova initsiatiivi laialdasele arendamisele, mille eesmärgiks on tööviljakuse tõstmine, kõrgete püügitulenumuste saavutamine, riigile kõrge kvaliteediga kalatoodangu andmine, ühiskondliku vara efektiivne ja säästlik kasutamine.

V. KALURIKOLHOOSIDE ÜHISMAJAPIDAMISE TUGEVDAMISEST

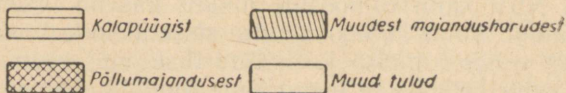
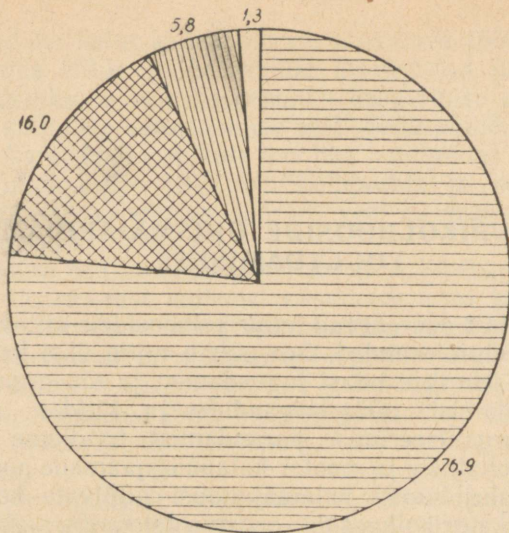
Aasta-aastalt suurenevad kalurikolhoosidele antavad riiklikud kalapüügiülesanded. See nõuab mitte üksi kalapüügi materiaalse tehnilise baasi tugevdamist ja töö organiseerimise parandamist püügibrigaadides ja -lülides, vaid ka kalapüügi organiseerimise parandamist tervikuna kalurikolhooside juhatuste ja mootor-kalapüügijaamade poolt ning abinõude rakendamist kalamajandust juhtivate keskorganite poolt kalurikolhooside organisatsioonilis-majanduslikuks tugevdamiseks.

Eesti NSV kalurikolhooside jõukus kasvab iga aastaga. See avaldub kalur-kolhoosnikute sissetulekute suurenemises ning nende ainelise ja kultuurilise elutaseme tõusus, samuti kalurikolhooside jagamatute fondide pidevas kasvus.

Kalurikolhooside tulud on aasta-aastalt kasvanud. Võrreldes 1950. aastaga said nad 1954. aastal tulusid 34% võrra rohkem. Sealjuures suurenesid kalurikolhooside rahalised tulud esmajoonel kalapüügist saadavate tulude arvel, mis moodustavad põhilise osa kalurikolhooside tuludest (joon. 12).

Kalurikolhooside tulude suurenemisest ajavahemikul 1951.—1954. a. langeb kalapüügitulude arvele 56% ja põllumajandusest ning muudest allikatest saadud tulude arvele 44%.

Kalapüügitulude suurenemise peamiseks teguriks oli kalatoodangu suurenemine. Selle kõrval avaldasid mõju ka muud tegurid. Ajavahemikul 1951.—1954. a. kõrgendati mitmete kalaliikide (peamiselt vääriskalade) riiklikule tööstusele üleandmise hindu, mis suurendas kalurikolhooside tulusid kalatoodangu realiseerimisest. Tulusid suurendas ka üleantava kala sordilisuse paranemine. 1950. aastal oli kõrgema ja esimese sordi kala osatähtsus üleantud kalatoodangus 91,4%, 1954. aastal aga 92,3%.

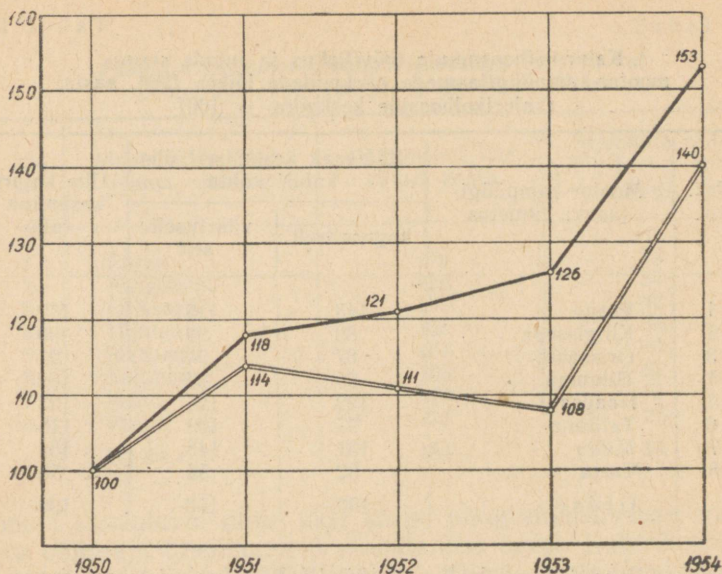

Joon. 12. Kalurikolhooside tulude struktuur 1954. aasta andmeil (%-des kogusummast).

Samal ajal esines ka tegureid, mis mõjusid kalapüügitulude vähenemise suunas. Tunduvalt suurenes kalatoodangus odavamate kalaliikide osatähtsus. Kui 1950. aastal oli kalatoodangus räime 66,2% ja väikesoomkala 8,8%, siis 1954. aasta kalatoodangus oli räime 76,7% ja väikesoomkala 10,1%. Vähenesid ka lisatasud üle plaani müüdud kala eest, sest püügiplaanide ületamist esines vähem.

Kalapüügitulud muutusid ajavahemikul 1951.—1954. a. üldnimetatud tegurite arvel järgmiselt:

kalasaagi koguselise suurenemise arvel	+40%
vastuvõtuhindade tõusu ja sordilisuse paranemise arvel	+ 9%
kalatoodangus odavamate kalaliikide osatähtsuse tõusu arvel	—16%
üle plaani müüdud kala eest saadud lisatasude vähenemise arvel	— 7%
muude tulude vähenemise arvel	— 3%
	Üldse +23%

Ühe kaluri keskmine tulu:

— lisatasudeta

- - - koos lisatasudega

Joon. 13. Kalurite tulude suurenemine kalurikolhoosides ajavahe-
mikul 1951.—1954. a. (1950. a. = 100).

Rohkem kui 60% kalapüügituludest maksavad kalurikolhoosid kalur-kolhoosnikutele töötasuks püütud kala eest. Koos kalurikolhooside tulude suurenemisega on seetõttu järjest suurenenud ka kalur-kolhoosnikute tulud kalapüügist (joon. 13).

Kalur-kolhoosnikute tulude suurenemise peamiseks teguriks on nende tööviljakuse tõus. Koos kalapüügi materiaalse tehnilise baasi tugevnemisega ja kalurite tööviljakuse tõusuga suurenesid ka nende tulud kalapüügist. Kalurite tööviljakuse kasv on ka edaspidi kalurikolhooside ühismajapidamise tugevdamise ning kalur-kolhoosnikute ainelise ja kultuurilise elutaseme tõstmise tähtsaimaks teguriks.

Jälgides kalurite tulusid mootor-kalapüügijaamade piirkondade järgi, näeme, et sõltuvalt tööviljakuse tasemest ja mitmetest muudest teguritest on kaluri keskmine tulu kalapüügist väga erinev (tabel 12).

Kalur-kolhoosnikute töövilkus ja tulude suurus
mootor-kalapüügijaamade piirkondade lõikes 1954. aastal
(kalurikolhooside keskmine = 100)

Jrk. nr.	Mootor-kalapüügi- jaama nimetus	Kalasaak keskmiselt ühe kaluri kohta		Ühe kaluri keskmine tulu
		koguseliselt	väärtuseli- selt	
1	Pärnu	143	115	112
2	Kingissepa	89	99	100
3	Orissaare	- 87	94	91
4	Hiumaa	95	87	82
5	Haapsalu	122	126	123
6	Tallinna	97	109	113
7	Mahu	131	148	154
8	Tartu	52	52	53
	Üldse	100	100	100

Kõige kõrgem on kalurite töövilkus ja kõige suuremad nende tulud Mahu mootor-kalapüügijaama piirkonnas, kõige madalam on kalurite töövilkus ja kõige väiksemad nende tulud Tartu mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhoosides. Mahu mootor-kalapüügijaama piirkonnas oli kalasaak keskmiselt ühe kaluri kohta ja kaluri keskmine tulu 1954. aastal 2,9 korda kõrgem kui Tartu mootor-kalapüügijaama piirkonnas.

Kalurite töövilkus sõltub ühelt poolt püügivete kalaproduktiivsusest ja püügi intensiivsusest, teiselt poolt aga püügijaaja kasutamisest. Tabelist 13 on näha, et kalurite püügiloleku kestuse poolest esineb mootor-kalapüügijaamade piirkondade vahel suuri erinevusi.

Kõige rohkem päevi olid 1954. aastal püügil Kingissepa ja Mahu mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhooside kalurid, kõige vähem — Hiumaa, Haapsalu ja Tallinna mootor-kalapüügijaamade kalurikolhooside kalurid. Samal ajal oli saak püügipäeva kohta, mis sõltub püügi ja töö organiseerimisest ning püügivete kalaproduktiivsusest, kõige kõrgem Pärnu ja Haapsalu mootor-kalapüügijaamade piirkondades, kõige madalam — Tartu, Kingissepa ja Orissaare mootor-kalapüügijaamade piirkondades.

Esile tuleb tõsta Mahu mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhoose «Virulane» ja «Oktjabr», kes häid püügitul-

Püügiaja kasutamine kalurikolhoosides 1954. aastal
mootor-kalapüügijaamade piirkondade lõikes

Jrk. nr.	Mootor-kalapüügijaama nimetus	Püügipäevi ühe kaluri kohta	Keskmine saak püügipäeva kohta (kg)
1	Pärnu	176	75
2	Kingissepa	226	38
3	Orissaare	197	42
4	Hiumaa	155	56
5	Haapsalu	161	70
6	Tallinna	166	62
7	Mahu	213	57
8	Tartu	178	27
	Üldse	184	50

musi saavutasid mitte üksi kõrge püügiintensiivsuse, vaid ka püügiaja täielikuma ärakasutamise arvel. Kalurikolhoosis «Virulane» tuli 1954. aastal kaluri kohta keskmiselt 255 püügipäeva, kalurikolhoosis «Oktjabr» — 267 püügipäeva.

Tööviljakuse taseme mõju kalurite tulude suurusele nähtub tabelist 14, kus on toodud üksikute tegurite mõju kalurite tulude suurusele.

Tabel 14

Mitmesuguste tegurite mõju kalurite tulude suurusele 1954. aastal
mootor-kalapüügijaamade piirkondade lõikes

Jrk. nr.	Mootor-kalapüügijaama nimetus	Ühe kaluri keskmise tulu kõrvalekaldumine vabariiklikust keskmisest (rbl.)	Kõrvalekaldumise tegurid			
			kalurite tasu määra erine-mise arvel (rbl.)	toorkala keskmise hinna erine-mise arvel (rbl.)	tööviljakuse taseme erine-mise arvel	
					püügiaja kasutamise arvel (rbl.)	muude tegurite arvel (rbl.)
1	Pärnu	+ 766	-220	-1784	- 217	+2987
2	Kingissepa	- 8	+ 82	+ 610	+1632	-2332
3	Orissaare	- 619	-230	+ 421	+ 470	-1280
4	Hiumaa	-1176	-300	- 505	- 876	+ 505
5	Haapsalu	+1497	-210	+ 240	- 805	+2272
6	Tallinna	+ 840	+216	+ 848	- 729	+ 505
7	Mahu	+3549	+415	+1034	+1189	+ 911
8	Tartu	-3137	+101	- 38	- 213	-2987

Kalurikolhoosides esinevad veel suured reservid kalasaagi tõstmiseks ja kalurite tulude suurendamiseks püügi-aja täielikuma kasutamise teel, eriti aga Hiiumaa, Haapsalu, Tallinna, Pärnu ja Tartu mootor-kalapüügijaamade tegevuspiirkondades.

Püügiaja vähene kasutamine on paljudes kalurikolhoosides selle tulemuseks, et neis kalurikolhoosides püütakse kala ainult siis, kui see esineb kalurikolhoosi asukoha lähedastes vetes, ega kasutata laialdasi püügivõimalusi väljaspool neile eraldatud püügipiirkondi. Passiivse püügi puhul aga kasutavad kalurid aasta ajafondist ainult umbes 50%. Nii näiteks toimub kevadine räimepüük Pärnu püügibasseinis ainult kahe kuu jooksul aastas, kusjuures põhiline osa räimest püütakse veel lühema aja — umbes 10—15 päeva jooksul. Ebasoodsa tuule ja rannaäärse vee temperatuuri korral aga võib räim püügile asetatud seisevnootade piirkonda jääda hoopis tulemata. Kalapüük ainult oma püügipiirkondades vähendab tööjõu ja püügivahendite täieliku ja efektiivseima kasutamise võimalusi kalurikolhoosides. Nagu nägime II peatükis, koondub kala rannavetes eri perioodidel eri kohtadesse. Seda arvestades organiseerivad ja teostavad eesrindlikud kalurikolhoosid kalapüüki mitte ainult oma asukoha püügivetes, vaid ka kaugemates püügirajoonides ja isegi teistes püügibasseinides. Tänu niisugusele kalapüügi, nn. rändpüügi organiseerimisele on neis kalurikolhoosides kalurite tööviljakus kõrgem ja nad suurendavad aasta-aastalt kalatoodangut. Rändpüügi arvel on kalurikolhoosidel laialdased võimalused kalapüügi arendamiseks, oma ühismajapidamise tugevdamiseks ja kalurite püügitulude suurendamiseks.

Tallinna kalurikolhoos «Majak» on saavutanud häid püügitulemusi ja kindlustanud kalurite kõrge tööviljakuse esmajoones rändpüügi laialdase organiseerimise teel. Talvel teostatakse suur- ja väikesoomkala noodapüüki sisejärvede vetes, kevadel aga räime seisevnoodapüüki Virtsu vetes. 1954. aasta kalasaagist püüdsid kalurikolhoosi «Majak» kalurid ligi 95% rändpüügil. Kalasaak keskmiselt ühe kaluri kohta moodustas kalurikolhoosis «Majak» 1954. aastal 280 tsentnerit. Samal ajal moodustas naaberkolhoosis «Kakumäe Kalur», kes rändpüüki ei teostanud, kalasaak keskmiselt ühe kaluri kohta kõigest 69 tsentnerit. Kalurikolhoosis «Majak» oli 1954. aastal ühe kaluri kesk-

mine tulu kalapüügist 4,4 korda suurem kui kalurikolhoosis «Kakumäe Kalur».

Haapsalu rajooni kalurikolhoosi «Kiideva Kalur» ja Admiral Nahhimovi nimelise kolhoosi eesrindlikumad kalurid käivad III kvartalis rändpüügil Sõrve poolsaare vetes, kus nad püüavad mõrdadega angerjat ning võrkudega räime ja kilu. See tagab tööjõu ja püügivahendite täielikuma kasutamise, suurendab kalatoodangut ning tõstab kalurite tööviljakust ja tulusid neis kalurikolhoosides.

Nii Riia kui ka Soome lahes on soodsad võimalused rändpüügiks, sest kohalikud kalurikolhoosid ei suuda olemasolevaid kalavarusid küllaldaselt kasutada. Kalatoodangu suurendamise, püügiseseoonsuse vähendamise, kalurite tööviljakuse ja tulude tõstmise eesmärgil on otstarbekohane kalurite suunamine III ja IV kvartalis neist kalurikolhoosidest, kus sel perioodil oma püügivetes esineb kala vähe, rändpüügile neisse püügipiirkondadesse Riia ja Soome lahes, kus püügivõimalused ei leia küllaldast kasutamist kohapealsete kalurite poolt. Rändpüüki on vaja III ja IV kvartalis organiseerida esmajoones Pärnu, Haapsalu ja Tartu mootor-kalapüügijaamade piirkondades asuvatel kalurikolhoosidel. Pärnu ja Lihula rajoonis asuvatel kalurikolhoosidel on otstarbekohane organiseerida rändpüüki Riia lahe keskosas, baseerumisega Kihnu ja Ruhnu saartel. Haapsalu rajoonis asuvatel kalurikolhoosidel on otstarbekohane rändpüügi teostamine Saaremaa lõunaranniku vetes. Tartu mootor-kalapüügijaama kalurikolhoosidel, kus püügivõimalused oma püügivetes on III kvartalis väikesed, on võimalus rändpüüki organiseerida Soome lahe vetes, baseerumisega Soome lahe saartel. Tuleb aga rõhutada seda, et rändpüüki teostavad kalurid suudavad kõrget tööviljakust saavutada ainult siis, kui neile peale püügivarustuse on kindlustatud ka vastuvõetavad elamis tingimused rändpüügil — korter, toitlustamine, kultuuri-line teenindamine.

Nõukogude Liidus on laialdaselt levinud aktiivne kalapüük, mille puhul kala püütakse rannast kaugemal, avamerel ja isegi ookeanides, kaugel kodusadamaist. Aktiivseks kalapüügiks kasutatakse traallaevu, seinereid, mootorpaate, ning püük toimub traal- ja seinnotade ning triivõrkude abil.

Viimaseil aastail teostavad Nõukogude kalapüügiekspeditsioonid edukalt heeringapüüki Atlandi ookeani vetes

Islandi rajoonis. Käesoleval aastal suundusid sinna püügile ka esimesed traallaevad Eesti NSV-st.

Aktiivne kalapüük lubab tunduvalt pikendada püügiperioodi, vähendada sesoonsust ja kindlustada kalatöötlemise ettevõtete ühtlasemat varustamist toorkalaga. Aktiivne püük sõltub vähem looduslikest oludest ja võimaldab täielikumalt kasutada püügivahendeid.

Aktiivse kalapüügi arendamine Balti mere vetes on seega Eesti NSV kalurikolhooside majandusliku tugevdamise tähtsaks abinõuks. Kalurikolhoosidel tuleb seepärast edaspidi osutada erilist tähelepanu aktiivse kalapüügi arendamisele, laiendades samal ajal ka passiivset püüki ning vastavalt sellele organiseerida kogu kolhooslikku kalapüüki. Nende ülesannete teostamist eelseisvatel aastatel tagab aktiivseks püügiks vajaliku püügilaevastiku suurenemine mootor-kalapüügijaamades.

Kalapüügi ratsionaalne organiseerimine ja kalurikolhooside ühismajapidamise tugevdamine on tihedas seoses kalapüügi õige planeerimisega. Kalurikolhooside plaanikindel majandamine võimaldab kõige täielikumalt, ratsionaalsemalt ja efektiivsemalt kasutada tööjõudu, püügivahendeid ja kalurikolhoosidele eraldatud püügipiirkondi, võimaldab mobiliseerida kolhoosides esinevaid reserve kalatoodangu ja kalapüügist saadavate tulude suurendamiseks.

Tootmisplaan kalurikolhoosides koostatakse riigile kala andmise plaani alusel, mis on kinnitatud Eesti NSV kalatööstuse ministri poolt. Kalurikolhoosi tootmisplaani koostamisel tuleb arvesse võtta konkreetseid püügitingimusi vastava kalurikolhoosi püügipiirkonnas, eesrindlike kalurite püügikogemusi ja teaduse saavutusi. Tootmisplaani koostamisel tuleb ette näha tööjõu ja püügivahendite kõige ratsionaalsemat, kõige efektiivsemat kasutamist nii oma asukoha püügivetes kui ka rändpüügil. Tuleb ette näha mitte üksi kalatoodangu üldist kasvu, vaid ka püügi suurenemist keskmiselt iga kaluri, püünise ja ujuvvahendi kohta.

Kolhoosnikute laialdane osavõtt tootmisplaani koostamisest ja täitmisest muudab selle kolhoosnikute kommunistliku kasvatamise ja kolhoosimajanduse arendamise tähtsaks abinõuks.

Kuid ainuüksi kalapüügi planeerimine ei lahenda täielikult ühismajapidamise arendamise küsimust kalurikolhoosides.

Kalapüügi arendamisel kalurikolhoosides ei saa arvesse võtmata jätta seda asjaolu, et peale kalapüügi tegelevad paljud kalurikolhoosid kohalikele tingimustele vastavalt veel muudel majandusaladel — omavad põllumajanduslikku abimajandit ja arendavad mitmesuguseid muid tootmisharusid.

Oma majandusliku tegevuse iseloomu poolest võib Eesti NSV kalurikolhoosid jagada kolme rühma. Esimesse rühma kuuluvad kalurikolhoosid, kes tegelevad ainuüksi kalapüügiga. Teise rühma kuuluvad kalurikolhoosid, kes peale kalapüügi tegelevad põllumajandusega, kuid kus kalapüük on põhiliseks ja juhtivaks majandusharuks. Kolmandasse rühma kuuluvad kalurikolhoosid, kus kalapüük ei ole saavutanud põhilise majandusharu osatähtsust.

Kalurikolhoose, kus puudub põllumajanduslik abimajand, on Eesti NSV-s ainult 6 — «Jahta» ja «Vaal» Pärnus, «Majak» Tallinnas, «Oktjabr» Narvas, «Virulane» Toilas ja «Säde» Piirisaarel. Need kalurikolhoosid asuvad enamasti linnades, on hästi varustatud püügivahenditega ja püüavad aastas tunduvalt rohkem kala kui Eesti NSV kalurikolhoosides keskmiselt. Kalatoodangu suuruse poolest oli Tallinna «Majak» 1954. aastal vabariigi kalurikolhooside hulgas esikohal, «Jahta» neljandal ja «Virulane» viiendal kohal. Kalurikolhoosides «Oktjabr» ja «Säde» ei ole küll toodang koguseliselt nii suur kui eespool nimetatud kolhoosides, see-eest aga arendatakse neis edukalt vääriskala püüki.

Selle rühma kalurikolhooside püügibrigaadid on hästi varustatud püügivahenditega. Kalurikolhooside «Majak», «Jahta», «Vaal», «Virulane» ja «Oktjabr» püügibrigaadide kasutuses on suur arv võimsaid seisevnooti ja muid püüniseid. Kalurikolhoosid «Jahta», «Vaal», «Majak» ja «Oktjabr» teostavad passiivse rannaäärse püügi kõrval ka aktiivset püüki traallaevadega.

Teise rühma, kus kalapüügi kui juhtiva haru kõrval on olemas põllumajanduslik abimajand, kuulub valdav osa kalurikolhoosidest. 1954. aastal oli selliseid kalurikolhoose 72, kes püüdsid välja 81,5% kogu kalurikolhooside kalatoodangust. Rahaliste tulude üldsummast selles kalurikolhooside rühmas andis 1954. aastal kalapüük 75%, põllumajandus — 19% ja muud abiettevõtted — 6%. Üksikute majandusharude osatähtsuse iseloomustamiseks tuleb aga arvesse võtta ka neis harudes töötavate kolhoosnikute

arvu. Kolhoosnikutest töötas selles kalurikolhooside rühmas 1954. aastal: kalapüügil — 47%, põllumajanduses — 51% ja muudes abiettevõtetes — 2%. Toodud arvud näitavad, et neis kalurikolhoosides, vaatamata sellele, et juhtivaks majandusharuks on kalapüük, töötab üle poole kolhoosnikutest põllumajanduses ja teistel kalapüügiga mitte-seotud töödel. See näitab, et neis kalurikolhoosides esinevad suured reservid kalapüügi alal töötajate arvu edasiseks suurendamiseks.

Olenevalt asukoha tingimustest erinevad selle rühma kalurikolhoosid üksteisest oma suuruse ja majandusliku tegevuse suuna poolest väga suurel määral. Kõrvuti suurte kalurikolhoosidega, nagu «Nõukogude Partisan», «Sõrve Kalur», S. M. Kirovi nimeline kalurikolhoos, esineb kalurikolhoose, kus aastane kalatoodang ei ulatu 1000 tsentnerini, nagu «Piirivalvur» Loksa rajoonis, «Molodaja Gvardija» Lihula rajoonis, «Tormipoeg» Orissaare rajoonis.

Üheks suuremaks mereäärseks kalurikolhoosiks selles rühmas on Kihnu saarel asuv kalurikolhoos «Nõukogude Partisan» — üleliidulisest põllumajandusnäitusest osavõtja 1954. aastal. 1954. aastal moodustasid rahalised tulud selles kalurikolhoosis ligi 1,8 miljonit rubla, sealhulgas tulud kalapüügist — 1,5 miljonit, põllumajandusest — 230 tuhat ja abiettevõtetest 25 tuhat rubla. Sealjuures töötab 350 kolhoosnikust kalamajanduses ainult 104, põllumajanduses aga 243 inimest. Kalapüügi materiaalne tehniline baas on kolhoosis aasta-aastalt tugevnenud. Eriti suurenes kalurite varustatus püügivahenditega pärast Pärnu mootor-kalapüügijaama teenindamisele üleminekut. 1954. aastal oli püügil 45 seisevnoota, üle 1000 kaproonidist suursoomkala võrgu ja palju muid püüniseid; püügibrigaadide käsutuses oli üle 50 mootorpaadi. 1954. aastal püüdsid Kihnu saare kalurid 16 700 tsentnerit kala.

Sisevetes püüki teostavaist kalurikolhoosidest on suurim ja ühtlasi kõige eesrindlikum Kallastes asuv 21. juuni nimeline kalurikolhoos. See kalurikolhoos püüdis 1954. aastal 6216 tsentnerit kala, täites kalapüügi plaani kõigis kvartalites, ja andis aasta lõpuks riigile suurel hulgal kala üle plaani. Eesrindliku töö eest 1954. aastal anti 21. juuni nimelisele kalurikolhoosile EKP Keskkomitee ja ENSV Ministrite Nõukogu rändpunalipp koos rahalise preemiaga. 1954. aastal sai kolhoos oma rahalistest tuludest 60% kalapüügi arvel. 109 kolhoosnikust töötas kalamajanduses 60

inimest. 21. juuni nimelises kolhoosis on suur osatähtsus kevadisel tindipüügil mõrdade ja seisevnootadega. Muudel perioodidel on kõige suurem osatähtsus püügil mutnikute ja kaproonniidist suurkalavõrkudega. Märkimisväärne osatähtsus on ka aktiivsel mehhaniseeritud kaksiktraalpüügil. Põllumajanduslik abimajand 21. juuni nimelises kalurikolhoosis teenindab kalapüügi vajadusi (talvisel jääalusel püügil kasutatakse hobuseid), kuid annab selle kõrval ka kaubatoodangut.

Reas kalurikolhoosides on küll olemas põllumajanduslik abimajand, kuid põllumajanduslikku kaubatoodangut ja rahalisi tulusid põllumajandusest neis kalurikolhoosides ei esine. Põllumajandusliku abimajandi ülesandeks neis kalurikolhoosides on teenindada kalapüügi vajadusi (kalapüügil kasutatavate hobuste ülalpidamine) ja varustada kalureid põllumajandussaadustega. Niisugusteks kalurikolhoosideks on Admiral Nahhimovi nimeline kalurikolhoos Haapsalus, S. M. Kirovi nimeline kalurikolhoos ja kalurikolhoos «Kakumäe Kalur» Harju rajoonis, J. Lauristini ja M. Gorki nimelised kalurikolhoosid Loksa rajoonis, kalurikolhoos «Lahe» Kiviõli rajoonis, kalurikolhoos «Laine» Mustvee rajoonis, kokku 7 kalurikolhoosi.

Tuleb märkida, et eespool kirjeldatud kalurikolhoosi tüüp on kalamajanduse arendamise seisukohalt maarajoonides kõige kohasem. Põllumajanduse kui kaubatoodangut andva tootmisharu olemasolu korral koondub kolhoosi juhatuse tähelepanu pahatihti põllumajanduse arendamise küsimustele ning kalamajanduse arendamise küsimused jäävad tagaplaanile ja peaaesjalikult püügibrigadiride hooleks. Samuti esineb ka kalurite suunamist põllumajanduslikele töödele, kalamajanduses aga puudub vajalik abitööjõud, mille tulemuseks on püügiaja ja püügivahendite puudulik ja ebaratsionaalne kasutamine kalurite poolt. Kuid põllumajandusliku abimajandi täielik puudumine võib olla kalapüügi arengut takistavaks teguriks. Näiteks kalurikolhoosis «Säde» (Piirisaarel), kus puudub põllumajanduslik abimajand, esinevad oma sööda puuduse tõttu tõsised raskused jääalusel püügil vajalike hobuste ülalpidamisel.

Teiselt poolt esineb selles rühmas kalurikolhoose, kus põllumajanduse osatähtsus rahalistes tuludes moodustab 40—50%. Niisugusteks kalurikolhoosideks olid 1954. aastal «Kalev» ja «Merikuld» Kilingi-Nõmme rajoonis ning «Rannik» ja «Majak» Orissaare rajoonis. Kolhoosnikutest

aga töötab neis kalurikolhoosides põllumajanduses 75—85%. Oma majandusliku tegevuse suunalt on need kalurikolhoosid lähedased kolmanda rühma kalurikolhoosidele, kus põllumajandus on juhtivaks majandusharuks.

Kolmandasse rühma kuulub 1954. aasta andmeil kuus kalurikolhoosi — «Kajak» Viljandi rajoonis, «Koit» Tõrva rajoonis, «Punalipp» Hiiumaal, «Uus Varuli» ja «Ranna» Kingissepa rajoonis ning «Kajak» Lihula rajoonis.

Eriti suur on põllumajanduse osatähtsus Võrtsjärve vetes püüki teostavais kalurikolhoosides «Kajak» ja «Koit». 1954. aastal sai kalurikolhoos «Kajak» kalapüügist tulu 69 tuh. rubla. Samal ajal sai kolhoos põllumajandusest 311 tuh. rubla rahalisi tulusid. Kalurikolhoos «Koit» sai kalapüügist tulu 66 tuh. rubla. Samal ajal saadi põllumajandusest 130 tuh. rubla rahalisi tulusid. Nende kalurikolhooside suhtes ei ole kaluriartelli põhikirja rakendamine õigusstatud. Võrtsjärve kalavarude ekspluateerimisega tuleksid toime põllumajanduslike kolhooside koosseisus olevad kalapüügibrigaadid.

Mis puutub mereäärsetesse kalurikolhoosidesse «Punalipp», «Uus Varuli», «Ranna» ja «Kajak», siis siin on vaja kalapüügi arendamisele osutada suuremat tähelepanu, mille tulemusel kalapüük kujuneb juhtivaks majandusharuks, põllumajanduse osatähtsus aga langeb.

Suurem osa Eesti NSV kalurikolhoosidest on seega oma majandusliku tegevuse suunalt segakolhoosid, kus kalapüügi kõrval on suur osatähtsus põllumajandusel, ületades kalapüüki abistava majandi raamid. Põllumajanduse osatähtsus on sealjuures üksikutes rannapiirkondades erinev ja sõltub kohalikest tingimustest. Kõige kõrgem on ta Orissaare, Kingissepa, Tartu ja Pärnu mootor-kalapüügi-jaamade piirkonnas, kõige väiksem Tallinna ja Mahu mootor-kalapüügi-jaamade piirkonnas (tabel 15).

On arusaadav, et kõik kolhoosnikud ei saa igal pool kalapüügist ja kalapüügiga seotud tööst osa võtta. Seepärast on täiesti otstarbekohane, et kalurikolhoosidel, sõltuvalt antud rajooni tingimustest, oleks põllumajanduslik abimajand, nagu see on ette nähtud kaluriartelli põhikirjas. Põllumajanduslikest tööst võtavad osa esmajoones naised, alaealised, kõrge-ealised ja invaliidid. 1954. aastal oli nende osatähtsus põllumajanduses töötajate hulgas üle 85%.

Oksikute majandusharude osatähtsus kalurikolhoosides 1954. aastal
mootor-kalapüügijaama piirkondade lõikes (%-des)

Jrk. nr.	Mootor-kalapüügijaama piirkond	Kalamajandus		Põllumajandus		Muud abitegevõtted	
		Tulude osatähtsus	Töötajate arvu osa-tähtsus	Tulude osatähtsus	Töötajate arvu osa-tähtsus	Tulude osatähtsus	Töötajate arvu osa-tähtsus
1	Pärnu	73,9	41,3	20,7	56,6	5,4	2,1
2	Kingissepa	70,5	34,7	23,8	64,0	5,7	1,3
3	Orissaare	63,6	35,3	31,0	63,3	5,4	1,4
4	Hiiumaa	78,2	49,4	17,3	49,5	4,5	1,1
5	Haapsalu	75,8	52,4	14,2	45,2	10,0	2,4
6	Tallinna	87,8	88,4	5,5	9,4	6,7	2,2
7	Mahu	88,5	74,1	5,1	19,8	6,4	6,1
8	Tartu	68,3	36,4	26,6	62,3	5,1	1,3
	Üldse	75,5	50,1	18,3	47,9	6,2	2,0

Kuni 1954. aastani anti kalurikolhoosidele põllumajanduse arendamise plaan kohaliku rajooni tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee põllumajandusosakonna poolt. Mitmetes rajoonides ei arvestatud kalurikolhoosidele, põllumajandusplaani määramisel küllaldaselt kalapüügi arendamise vajadusi. Seetõttu suunati paljudes kolhoosides suur osa kolhoosnikutest põllumajanduslikele töödele. Kalapüügi arendamise soodustamiseks kalurikolhoosides tühistati põllumajanduse arendamise riikliku plaani andmine kalurikolhoosidele ja keelati kolhoosnikute suunamine ka muudele kalapüügiga mitteseotud töödele, sealhulgas metsa ülestöötamise ja parvetuse töödele. Selle tagajärjel vähenes põllumajanduse osatähtsus 1954. aastal paljudes kalurikolhoosides. Kõige rohkem vähenes see Haapsalu ja Lihula rajooni kalurikolhoosides, kus 1954. aastal töötas põllumajanduses 133 inimest vähem kui 1953. aastal. Samal ajal nende rajoonide kalurikolhoosides kalapüügi alal töötajate arv ei suurenenud. Seega tõi põllumajanduse osatähtsuse vähendamine nende rajoonide kalurikolhoosides endaga kaasa ühe osa töötajate eemalejäämise kolhooside ühiskondlikust tootmisest. Seda ei saa pidada õigeks. Põllumajanduse vähendamine on otstarbekohane ainult

siis, kui vabanev tööjõud leiab rakendamist kalapüügil või kalapüügiga seotud töödel. Haapsalu mootor-kalapüügi-jaama teenindamisel olevate kalurikolhooside ülesandeks on pöörata tõsist tähelepanu kalapüügi arendamisele, laiendada kevadperioodil oma püügivetes seisevnoodapüüki, organiseerida suve- ja sügisperioodil rändpüüki, teostada talveperioodil jääalust püüki ning kindlustada sel teel tööjõu täielikum kasutamine senisega võrreldes. Kõige selle tulemusel tõuseb kalurite tööviljakus ja suurenevad nende tulud, kasvab kalurikolhooside jõukus ja nad tugevnevad majanduslikult.

Põllumajanduslike tööde mehhaniseerimine ja töö ratsionaalne organiseerimine võimaldab osa põllumajanduses töötavatest kolhoosnikutest suunata kalapüügile ja sellega seotud töödele ning arendada kalapüüki mitte üksi kalurite tööviljakuse tõstmise, vaid ka kalamajanduses töötajate arvu suurendamise teel. Asjaolu, et kalurikolhoosidele riiklikku põllumajanduse arendamise plaani enam ei anta, on kalapüügi ja põllumajanduse kooskõlastamise ning õige vahekorra kindlaksmääramise teinud märksa paindlikumaks. Kalurikolhooside juhatuste ülesandeks on oskuslikult ära kasutada kolhoosnikute materiaalselt huvitatust kalapüügist osavõtmise suhtes, suurendada kalapüügi alal töötajate arvu põllumajanduses töötajate arvel, kuid tagada sealjuures kalapüügi alal töötajate rakendatust kalapüügi töödel kogu aasta kestel.

Kalapüügi osatähtsuse suurenemisel kerkib reas kalurikolhoosides üles nende kasutuses oleva põllumajandusliku maa vähendamise küsimus. Seoses soodsate kalapüügi laiendamise võimalustega muutub see kõige enne aktuaalseks mitmetes Kingisepa rajooni kalurikolhoosides. Vajadus põllumajandusliku maa vähendamiseks võib tekkida aga üksikutes kalurikolhoosides ka teistes rajoonides. Küsimuse otsustamisel on vaja igal konkreetsel juhul põhjalikult analüüsida antud kolhoosi tööjõubilanssi ja selgitada, millised võimalused on tööjõu juurdesaamiseks väljastpoolt. Osa põllumajandusliku maa äraandmisel peab olema tagatud selle edaspidine produktiivne kasutamine kas naabruses asuva põllumajandusliku kolhoosi poolt või muul viisil.

Kolhoosliku kalapüügi edasine laiendamine ja eriti aktiivse kalapüügi arendamine nõuab kalurite ja üldse kalamajanduses töötajate arvu edasist suurendamist reas kalurikolhoosides.

Mootor-kalapüügijaamade poolt kalurikolhooside kasutusse antav uus võimas püügitehnika nõuab kollektiivse töö senisest veelgi ulatuslikumat rakendamist. Kuid reas kalurikolhoosides on kalurite arv väga väike, mis on pidurdavaks asjaoluks kalapüügi arendamisel, eesrindliku püügitehnika kasutuselevõtmisel ja efektiivsel kasutamisel neis kalurikolhoosides. Nagu eespool nägime, pidurdab kalurite vähesus neis kalurikolhoosides ka töö organiseerimise parandamist ja täiustamist. 1954. aasta andmeil oli vabariigis 30 kalurikolhoosi, kus kalurite arv ei küündinud 30-ni, neist 21 kalurikolhoosis oli kalurite arv koguni alla 20. Enamasti on kalurikolhoosides kalurite arvu suurendamiseks olemas sisemine reserv põllumajanduses ja isiklikes abimajandites töötajate näol. 1954. aastal esineski rohkesti juhtumeid, kus kalurite arv täienes põllumajanduses töötajate arvel. Kõige rohkem võis seda tähele panna paljudes Tartu mootor-kalapüügijaama piirkonna kalurikolhoosides.

Eriti suur tööjõureserv on kalurikolhoosidel naistööjõu näol. 1954. aasta andmeil oli vabariigi kalurikolhoosides 129 naiskalurit, mis moodustab kõigest 3,6% kalurite üldarvust ja 3,1% töövõimeliste naiskolhoosnikute arvust kalurikolhoosides. Naisi on vaja senisest palju rohkem rakendada kalapüüki abistavail töödel — püüniste remontimisel ja püügikorda seadmisel, võrkude tühjendamisel jm., aga ka rannalähedasel püügil. Naiskalureid on seni kõige rohkem Tallinna mootor-kalapüügijaamade teenindamisel olevais kalurikolhoosides, kus nad teostavad edukalt püüki koos meeskaluritega. Naiste näol on aga kalurikolhoosidel märkimisväärne tööjõu reserv ka teistes piirkondades. Naistööjõu senisest ulatuslikum kasutamine rannapüügil võimaldab meeskalureil hakata rohkem tegelema avamerepüügiga.

Kuid on olemas ka niisuguseid kalurikolhoose, kus märkimisväärset reservi kalurite arvu suurendamiseks ei ole. Esmajoones niisuguste kalurikolhooside majandusliku tugevdamise eesmärgil kerkib üles nende ühendamise küsimus naabruses asuva kalurikolhoosiga. Niisugusteks on näiteks «Murdlaine», «Tiirimetsa», «Murrang», «Paeranna», J. Lauristini nim. kalurikolhoos ja rida teisi.

Kalurikolhoosidel seisab nende organisatsioonilis-majanduslikuks tugevdamiseks ees väga tähtis etapp — kolhoosikeskuste rajamine. Paljudes kalurikolhoosides elab suurem

osa kalureist kalarandadest kaugel, veelgi kaugemal aga kolhoosikontorist. Mõõdunud aastate jooksul on tunduvalt kasvanud kalur-kolhoosnike jõukus ja paljud neist soovivad endale ehitada uut individuaalelamut, sealjuures töökohale lähemale. Materiaalse tehnilise varustamise muredest vabanemisega avanesid kolhoosidel soodsad võimalused ka oma vahendite ja jõupingutuste suunamiseks kolhoosi ühiskondlike hoonete ehitamisele.

Aasta-aastalt on suurenenud kalurikolhooside jagamatud fondid ja esmajoones kapitaalmahutuste fond (tabel 16).

Tabel 16

Jagamatute fondide kasv kalurikolhoosides ajavahemikul 1951.—1954. a. (1. I 1951. a. = 100)

Aasta	Jagamatud fondid	Sealhulgas kapitaalmahutuste fond
1. I 1951	100	100
1. I 1952	130	143
1. I 1953	144	173
1. I 1954	153	225
1. I 1955	159	283

Kapitaalmahutuste fondi täiendati ajavahemikul 1951. kuni 1954. a. keskmiselt 4 miljoni rubla võrra aastas. Selle fondi arvel soetati ujuvvahendeid, veoautosid ning mitmesugust inventari ja materjale kolhooside tootmislikeks ja muudeks vajadusteks. Kapitaalmahutuste fondi arvel teostati ka laevastiku, hoonete ja inventari kapitaalremonti. Valdav osa kapitaalmahutustest suunati tootmisvajadusteks, kalurikolhooside ühismajapidamise laiendamiseks ja tugevdamiseks.

Mootor-kalapüügijaamade teenindamisele üleminekuga on kalurikolhoosidel võimalik senisest suuremat tähelepanu pöörata kalurite töötingimuste ning nende kultuuriliste ja elukondlike vajaduste rahuldamisele.

Kalurikolhoosides on mõõdunud aastate jooksul kalurite töötingimusi tunduvalt parandatud, kuid ikkagi on selles osas veel palju teha. Paljudes kalurikolhoosides asuvad püügivahendid laiali mitmes kalarannas, kusjuures kalarandades puuduvad nõuetekohased puhkemajad, ruumid püüniste remontimiseks ja mõnikord isegi hoidmiseks, puuduvad randumissillad ja kaitsetõkked tormi vastu, mistõttu paadid tuleb vedada kaldale. Mitmes sisevete piirkonna

kalurikolhoosis, nagu «Voshod», «Kajak» jt., ei ole püügi-
vahendid isegi kindlatesse kalarandadesse koondatud. Kalurikolhoosidel seisab seega ees veel suur töö kalapüügi
rannabaasi väljaehitamisel. Selleks, et see töö toimuks
koordineeritult ega esineks ebaotstarbekohaste kulutuste
tegemist, on vaja, et rööbiti kalurikolhooside keskuste raja-
mise skeemi valmistamisega töötataks kogu vabariigi ula-
tuses välja ka kalapüügi rannabaasi väljaehitamise skeem,
millel on ühtlasi suur tähtsus kalapüügi perspektiivseks
arendamiseks kalurikolhoosides.

Koos kalurikolhooside ühismajapidamise arenguga ja
kalur-kolhoosnikute ainelise heaolu tõusuga suurenevad
nende kultuurilised nõuded. Nad tahavad külastada kont-
serte, teatri- ja kinoetendusi, lugeda häid raamatuid, tegelda
kunstilise isetegevuse ja kehakultuuriga. Reas kalurikolhoos-
ides on kalurite kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks teh-
tud märkimisväärseid edusamme, nagu näiteks kalurikol-
hoosis «Sõrve Kalur». Kuid paljudes kalurikolhoosides ei
kasutata veel kaugelgi kõiki võimalusi ja vahendeid kalu-
rite kultuurilise teenindamise parandamiseks. Kalurikolhoos-
ide tuludest kultuurifondi ja kaadri ettevalmistuse fondi
eraldatud vahendeid on vaja kasutada kindla plaani koha-
selt, ratsionaalselt ja sihipäraselt. Samuti tuleb otstarbe-
kalt kasutada ka kapitaalvahutuste fondi vahendeid.

Kalur-kolhoosnikute, esmajoones aga lülivanemate, bri-
gadiride ja kolhooside juhatuste esimeeste kalapüügi-alaste
ja ideelis-poliitiliste teadmiste tõstmise alal lasuvad vastu-
tusrikkad ülesanded Eesti NSV Kalurikolhooside Liidul ja
mootor-kalapüügijaamadel. Eriti tuleks selles osas tõsta
mootor-kalapüügijaamade osatähtsust ja suunata sinna sel-
leks tööks võimelist kaadrit. Keskseks kujuks kõigis kaluri-
kolhoosides peab saama kvalifitseeritud kolhoosnik, kes on
läbi teinud erialased kursused, tunneb ja oskab hästi kasu-
tada uut kaasaegset püügitehnikat, võtab aktiivselt osa
ühiskondlikust ja poliitilisest elust.

Eesti NSV kalurite ülesandeks ja püüdeks on viia kala-
püük uuel, kuuendal viisaastakul veelgi tunduvalt kõrge-
male tasemele ja anda omapoolne vääriline panus meie maal
toiduainete külluse loomise üritusse. Nõukogude riik kind-
lustab Eesti NSV kalur-kolhoosnikutele selleks vajalikud
materiaalsed tingimused ja jätkab abinõude rakendamist
kalurikolhooside edasiseks organisatsioonilis-majandusli-
kuks tugevdamiseks.

SISUKORD

	Lk.
I. Kalapüügi arengust Eesti NSV-s	3
II. Püügivate kalamajanduslikust kasutamisest Eesti NSV-s	10
III. Kalapüügi materiaalse tehnilise baasi arendamisest Eesti NSV kalurikolhoosides	39
IV. Töö organiseerimisest ja tasustamisest kalurikolhoosides	57
V. Kalurikolhooside ühismajapidamise tugevdamisest	81

А. Кадак
ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ РЫБОЛОВСТВА В РЫБОЛО-
ВЦКИХ КОЛХОЗАХ ЭСТОНСКОЙ ССР

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маantee 10

*

Toimetaja K. Tamjärv
Tehniline toimetaja I. Vahtre
Korrektorid M. Juske ja J. Ramm

Ladumisele antud 15. XI 1955. Trükkimisele antud
10. XII 1955. Paber 54×84, ¹/₁₆. Trükipoognaid 6,25.
Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 5,13.
Arvutuspoognaid 5,63. Trükiarv 2000. MB-19547. Tellimise nr. 2333. Trükikoda „Pioneer“, Tartu, Kastani 38.

Hind rbl. 2,85

Rbl. 2.85

A20872

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00238562 5